

Prac. Pomorz
Biblioteka
Główna
UMK Toruń

09050/146

09050/1992

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

46

I I 1992 — 31 XII 1992

TNT

TORUN 1993

65

I-10165

REDAKTOR NACZELNY WYDAWNICTW TNT
SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO

SPRAWOZDANIA

TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

I. DOBROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przezniesienie prezesa Towarzystwa prof. dra Mariana Biskupa	7
Wykład prof. dra Wojciecha Gutwirtha "Młoda Polska wobec chrześcijańskiego sąsiedztwa"	46
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 16 lutego 1992 r.	13
Przezniesienie sekretarza Zarządu prof. dra Marcjana Nostrowicza	22
1 I 1992 — 31 XII 1992	24
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1992	26
Sprawozdanie z gospodarki finansowej Towarzystwa za rok 1992	34
Protokół z posiedzenia Komisji w dniu 9 II 1993 r.	36
Zmiany w składzie Towarzystwa	38

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

Niszlubi K., Osadnictwo wielkopolskie w połowie XV i XVI w. w świetle badań archeologicznych	40
Posiedzenia Komisji Filologicznej	44
Posiedzenia Komisji Historycznej	44
Posiedzenia Komisji Bibliologicznej	45

TORUŃ 1993

REDAKTOR NACZELNY WYDAWNICTW TNT

Jerzy Zbigniew Maciejewski

Komitet Redakcyjny

Przewodniczący

Janusz Kryszak

Członkowie

Teresa Karwicka, Ludmila Roszko

Sekretarz Redakcji

Bożena Soltys

ISSN 0371-375x

Cyf. Pomoczn.

09050

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU

Wydanie I. Ark. wyd. 6.

Nakład 680 egz.

E. 282 / 94

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

Nr 46

1 I 1992 – 31 XII 1992

SPIS TREŚCI

I. DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przemówienie prezesa Towarzystwa prof. dra Mariana Biskupa	7
Wykład prof. dra Wojciecha Gutowskiego "Młoda Polska wobec chrześcijań- skiego sacrum"	13
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia członków Towarzystwa Nauko- wego w Toruniu w dniu 16 lutego 1993 r.	22
Przemówienie sekretarza generalnego Towarzystwa prof. dra Mirosława Nester- rowicza	24
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1992	26
Sprawozdanie z gospodarki finansowej Towarzystwa za rok 1992	34
Protokół z posiedzenia Komisji Rewizyjnej w dniu 9 II 1993 r.	36
Zmiany w składzie Towarzystwa	38

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

<i>Mikulski K.</i> , Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII w.	40
Posiedzenia Komisji Historycznej	40

WYDZIAŁ II

Posiedzenia Komisji Filologicznej	44
Posiedzenia Komisji Historii Sztuki i Konserwatorstwa	44
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa	48

WYDZIAŁ III

Posiedzenia Komisji Geograficzno-Geologicznej 48
Posiedzenia Komisji Nauk Medycznych 48

WYDZIAŁ IV

Schwab K. H., Konstytucyjne podstawy organizacji i funkcjonowania zachod-
noniemieckiego wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych 49
Sobociński W., Prokuratura Sądu Kasacyjnego w Księstwie Warszawskim . 49
Posiedzenia Komisji Ekonomicznej 50

III. MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW
TOWARZYSTWA

W y d z i a ł I

Kola Andrzej 53
Piątkowski Andrzej 58
Wenta Jarosław 60

W y d z i a ł III

Czarnecki Adam 62
Grześ Marek 65
Sadurski Andrzej 69
Szymańska Daniela 74

W y d z i a ł IV

Brzeziński Bogumil 76
Morawski Lech 81
Witkowski Zbigniew 82

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1993 86

WYDZIAŁ I

Między K. Oświecenie w...
do końca XVII w...
Posiedzenia Komisji Historycznej...
WYDZIAŁ III
Posiedzenia Komisji Filologicznej...
Posiedzenia Komisji Historii Literatury...
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa...

0.222/74

I

DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

w dniu 16 lutego 1993 r.

PRZEMÓWIENIE PREZESA TOWARZYSTWA PROF. DRA MARIANA BISKUPA

W 118 roku istnienia Towarzystwa Naukowego w Toruniu otwieram doroczne Walne Zebranie, witając przybyłych członków Towarzystwa i gości.

Towarzystwo nasze przeżyło rok 1992 jako jeden z trudnych, ale jednocześnie owocnych w latach Trzeciej Rzeczypospolitej. Pozytywnie działały bowiem subwencje ze strony mecenatu tak państwowego, jak samorządowego, a także rozwijała się nasza mała poligrafia.

Pod koniec 1992 r. Towarzystwo nasze liczyło 520 członków, w tym 205 członków wydziałów, 315 zwyczajnych oraz 1 członek honorowy. Przyjęto w poczet członków zwyczajnych 5 osób. Zmarło 4 członków wydziałów oraz 6 członków zwyczajnych.

Zmarła doc. dr hab. Antonina Bartoszewicz, historyk literatury polskiej. Urodziła się 6 XII 1924 r. w zaścianku Kaluga koło Nieświeża. Tam też w 1937 r. rozpoczęła naukę w szkole średniej, którą ukończyła po przerwie wojennej w 1947 r. w Bytowie. W tym samym roku została studentką toruńskiej polonistyki. Praca magisterska o powieściach Fryderyka Skarbka, napisana na seminarium prof. Konrada Górskiego, wyznaczyła wcześniej pole zainteresowań badawczych A. Bartoszewicz. Zarówno jej rozprawa doktorska (1961), jak i habilitacyjna (1972) dotyczyły problemów teorii i krytyki literackiej okresu romantyzmu. Związane z nimi były także najważniejsze jej studia, artykuły, referaty, również hasła redagowane dla "Słownika literatury XIX wieku". Przygotowała wydanie pism krytycznych Ignacego Józefa Kraszewskiego, opatrując je przedmową i przypisaniami. Była autorką licznych recenzji, artykułów popularnonaukowych i felietonów, publikowanych w lokalnej prasie. Od roku 1972 była członkiem Wydziału II naszego Towarzystwa. Pracy naukowej A. Bartoszewicz towarzyszył przez

wszystkie lata rzetelny trud dydaktyczny. Prowadziła ćwiczenia, wykłady, seminaria magisterskie od początków swojej pracy na UMK (1952) aż do momentu przejścia na emeryturę (1989). Mimo nadwerżonych chorobą sił nie uchylała się ani od pracy naukowej i dydaktycznej, ani od dodatkowych obowiązków wicedyrektora Instytutu Filologii Polskiej oraz prodziekana Wydziału Humanistycznego UMK.

Zmarła w Toruniu dnia 11 XII 1992 r. po długotrwałej, niosącej wiele cierpień chorobie.

Zmarł także doc. dr Jerzy Maciejewski, językoznawca. Urodził się 31 I 1923 r. w Toruniu, gdzie do 1939 r. ukończył trzy klasy Gimnazjum im. M. Kopernika. W okresie wojny znalazł się na Zachodzie, a po jej ukończeniu uzyskał maturę w Polskim Liceum Męskim im. Juliusza Słowackiego w Garelochhead w Szkocji. W latach 1947–1952 studiował językoznawstwo na UMK w Toruniu na seminarium prof. Haliny Turskiej. W 1952 r. uzyskał magisterium. Od 1956 r. został asystentem w Katedrze Filologii Polskiej UMK. W 1964 r. doktoryzował się na podstawie dysertacji "Porównawczy słownik gwary chełmińskiej i dobrzyńskiej". W 1970 r. otrzymał nominację na docenta, a od następnego roku, przez 20 lat, pełnił funkcję kierownika Zakładu Języka Polskiego w Instytucie Filologii Polskiej, okresowo także dyrektora Instytutu Filologii Polskiej oraz prodziekana Wydziału Humanistycznego UMK. Od 1972 r. był członkiem Wydziału II naszego Towarzystwa. Prowadził badania językoznawcze wspólnie z historykami toruńskimi, zwłaszcza przy przygotowywaniu monografii Golubia–Dobrzynia i Świecia nad Wisłą. Zbierał też materiały do bibliografii stosunków kulturalnych polsko–niemieckich i niemiecko–polskich.

Zmarł nagle 8 III 1992 r. w Toruniu.

Zmarł doc. dr hab. Józef Piszczek, prawnik. Urodził się 10 III 1919 r. w Wólce kolo Janowa Lubelskiego. W 1938 r. ukończył tam gimnazjum humanistyczne, potem jako podchorąży brał udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli niemieckiej, z której uciekł wiosną 1940 r. i przebywał na obszarze woj. lubelskiego. Po wojnie studiował prawo na Uniwersytecie Poznańskim, a w 1949 r. uzyskał stopień magistra. W 1951 r. doktoryzował się na podstawie pracy "Zakłady i przedsiębiorstwa publiczne w prawie polskim". Od 1960 r. był adiunktem w Katedrze Prawa Administracyjnego na UMK. Współuczestniczył też w organizowaniu Zawodowego Studium Administracyjnego na UMK. Habilitował się w 1972 r. na Uniwersytecie Poznańskim na podstawie rozprawy "Administracyjnoprawne zagadnienia związkowej inspekcji pracy". W tym też roku został członkiem Wydziału IV naszego Towarzystwa. Z powodu ciężkiej choroby musiał przejść na wcześniejszą emeryturę. Zmarł w Toruniu 18 V 1992 r.

Zmarł doc. dr hab. Leon Witkowski, filolog i muzykolog. Urodził się 13 XII 1908 r. w Sławkowie (pow. toruński). W 1927 r. ukończył gimnazjum im. M. Kopernika w Toruniu i w tym samym roku wstąpił na Uniwersytet Poznański. W 1933 r. uzyskał stopień magistra filozofii w zakresie filologii klasycznej, a w następnym roku – w zakresie muzykologii. W czasie studiów był także słuchaczem Wyższego Studium Dziennikarskiego przy Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu; ukończył je w 1933 r. Pracę zawodową rozpoczął w 1935 r. w Brodnicy jako gimnazjalny nauczyciel łaciny, muzyki i języka niemieckiego. W czasie wojny zaangażował się w tajnym nauczaniu w Wielkopolsce. Za niepodpisanie "volkslisty" został aresztowany i skierowany do pracy w kopalni na Śląsku. Od 1945 r. związany był z Katedrą Filologii Klasycznej UMK w Toruniu, początkowo w charakterze asystenta, a po doktoracie na Uniwersytecie Poznańskim w 1947 r. objął stanowisko adiunkta. Przez wiele lat nie porzucił pracy nauczycielskiej w liceum ogólnokształcącym, gdzie uczył łaciny, oraz w średniej szkole muzycznej. Habilitował się na Uniwersytecie Warszawskim w 1966 r. na podstawie rozprawy "Przekaz antyku w polskiej zagadce literackiej i ludowej". Mianowany docentem, wykładał na UMK do przejścia na emeryturę w 1979 r. Zajmował się też zagadnieniami muzykologii na Pomorzu Gdańskim. Od 1967 r. był członkiem Wydziału II naszego Towarzystwa.

Zmarł w Toruniu po dłuższej chorobie 21 XII 1992 r.

Uczcijmy chwilą milczenia pamięć naszych zmarłych członków.

*

Towarzystwo nasze kontynuowało i rozwijało finansowo – organizacyjne formy, wprowadzone w poprzednich latach, nie uległo bowiem zmianie tzw. subsydiowanie przedmiotowe. Zarząd szukał więc sponsorów na określone pozycje wydawnicze i znajdował ich w znacznej mierze w Komitecie Badań Naukowych (KBN) w Warszawie, częściowo w Urzędzie Wojewódzkim w Toruniu i w Urzędzie Miejskim w Toruniu. Niektóre pozycje były także subsydiowane przez Instytut Historii PAN w Warszawie. Niestety sporadycznie już tylko były realizowane zlecenia (częściowe dofinansowanie) z UMK, który sam rozwija akcję wydawniczą.

Zanikł też mecenat Centrum Upowszechniania Nauki PAN w Warszawie, która pozbawiona została środków na subsydiowanie towarzystw naukowych. Są to znamienne sygnały na przyszłość. Dlatego Zarząd szukał wytrwale innych źródeł finansowych, wpływając przez swego przedstawiciela w Radzie Towarzystw Naukowych PAN na bardziej stabilne formy

subsydiowania przez KBN. Konkretnie wnioski Rada uchwaliła na zjeździe towarzystw naukowych ogólnych w Płocku 12 XII 1992 r. Zostały one już przekazane kierownictwu KBN. Pragnę podziękować serdecznie tak tej centralnej instytucji, której naukowy mecenat zaczynamy konkretnie odczuwać, jak władzom województwa toruńskiego i miasta Torunia oraz UMK za realne wsparcie finansowe naszych wydawnictw oraz częściowe zabezpieczenie funduszy na rok bieżący. Czynnikiem ułatwiającym realizację planu wydawniczego było rozwinięcie własnej produkcji poligraficznej. W rezultacie TNT mogło zrealizować dość wysoki ilościowo i objętościowo plan wydawniczy, który objął aż 18 pozycji (w tym tylko 2 drukowane poza własną bazą poligraficzną). Łącznie wydano prawie 271 arkuszy wyd., w tym 227,5 arkuszy (skład komputerowy) w Zakładzie Małej Poligrafii TNT, a 43,3 arkuszy w drukarni w Inowrocławiu (skład typograficzny). Są to liczby wyższe w porównaniu z ubiegłymi latami.

W dorobku wydawniczym Towarzystwa znalazły się pozycje prawie wszystkich wydziałów, tzw. wydawnictwa ogólne, materiały organizowanych przez nas konferencji i prace popularnonaukowe. Nadal więc ukazywał się kwartalnik "Zapiski Historyczne", w tym nr 1 w niemieckiej wersji językowej (bilans historiografii Polski Północnej z lat 1945–1990). W serii "Fontes" ukazała się część I cennej książki ławniczej Starego Miasta Torunia (1428–1443), wydanej przez Karolę Ciesielską i Janusza Tandeckiego. Trzy pozycje z serii "Roczników" dotyczyły zagadnień: mediewistyki (Jan Wroniszewski *Ród Rawiczów*), XIX stulecia (Szczepan Wierchosławski *Elity polskiego ruchu narodowego w Poznańskim i w Prusach Zachodnich*) oraz połowy XX stulecia (Emilia Denkiewicz-Szczepaniak *Norwegia na drodze dylematów i przemian 1945–1949*).

Wydział II ogłosił kolejny tom (8) "Teki Komisji Historii Sztuki" pod redakcją Józefa Poklewskiego oraz cenną monografię Aleksandra Madydy (*W poszukiwaniu jedności człowieka i świata. Folklor w twórczości Stanisława Vincenza*). Wydział IV opublikował w serii "Studia Iuridica" monografię Danuty Janickiej (*Prawo karne w trzech rewizjach prawa chełmińskiego z XVI wieku*) i Andrzeja Gacy (*Kodeks duński króla Chryściana V z roku 1683*). Zapoczątkowana została publikacja zbiorowej, kilkutomowej *Historii Torunia* tomem II, część 1 (1454–1548) pod redakcją Mariana Biskupa. Ogłoszony też został z okazji jubileuszu 70-lecia tego autora tom studiów *Balticum* pod redakcją Zenona Huberta Nowaka. Wydano również pokłosie konferencji *Stan i przyczyny skażenia żywności metalami* pod redakcją Aliny Łodzińskiej oraz *Dzieje historiografii Pomorza Gdańskiego i Prus Wschodnich 1920–1939/1944* pod redakcją Andrzeja Tomczaka. W serii "Prac Popularnonaukowych" ogłoszono dwie pozycje:

Stanisława Salmonowicza *Szkice toruńskie z XVII-XVIII wieku* i Magdaleny Niedzielskiej *Toruńskie cmentarze*.

Podkreślić należy wyraźną poprawę graficznego poziomu większości publikacji. Pragnę serdecznie podziękować wykonawcom wysokiego i dobrej jakości planu wydawniczego z 1992 r., tj. Redakcji Naczelnej, konkretnie dr hab. Jerzemu Zbigniewowi Maciejewskiemu, ofiarnej pani redaktor mgr Bożenie Sołtys oraz pracownikom Zakładu Małej Poligrafii.

Prace wydziałów i komisji przebiegały nadal w słabszym tempie, z wyjątkiem Wydziału I i jego Komisji Historycznej. Nadal niepokojący był spadek aktywności Wydziału II, natomiast przełamany został zastój Wydziału III, zwłaszcza w sferze wydawniczej. Wydział I zorganizował razem z Zakładem Historii Pomorza Instytutu Historii PAN udaną ogólnopolską konferencję *Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w dobie nowożytnej XVI-XX wiek (Przemiany struktur wewnętrznych)*, także przy uczestnictwie Związku Ziemiaków. Zarząd wsparł też jubileuszowe, XXV Sympozjum Fizyki Matematycznej Instytutu Fizyki UMK.

Zespół do Badań nad Przeszłością Torunia koncentrował się nadal nad pracą "Toruń i torunianie na dawnej fotografii", przygotowywaną przez dra Tadeusza Zakrzewskiego i doc. dra Mariana Arszyńskiego, na podstawie krajowej i zagranicznej kwerendy. Maszynopis i tłumaczenia na języki obce podpisów pod około 200 fotografiami (od połowy XIX w. – do r. 1939) powinny być ukończone w roku bieżącym.

Jury konkursu o nagrodę Fundacji Konrada i Marty Górskich przyznało jedną nagrodę w wysokości 2 milionów złotych. Posunęły się znacznie prace nad porządkowaniem zbiorów bibliotecznych i rękopiśmiennych prof. Konrada Górskiego. Opracowane zostały inwentarze, które można już udostępniać, dla zbiorów rękopiśmiennych. Natomiast zbiory biblioteczne (11064 vol.) są obecnie w fazie ich katalogowania.

Modernizacja Zakładu Małej Poligrafii przyniosła wyraźne owoce, nastąpiła też zdecydowana poprawa stylu pracy naszych drukarzy. Są szanse, iż Zakład ten być może uzyska poszerzenie swojej bazy komputerowej dzięki pomocy Rady Towarzystw Naukowych i KBN, aby był on w stanie realizować zlecenia dla innych towarzystw naukowych.

Zarząd TNT dokonał także zakupu komputera dla realizowania trudnej edycji "Metryki Gimnazjum Akademickiego w Toruniu - 1600-1817", przygotowywanej przez profesorów Z. H. Nowaka i J. Tandeckiego. Zgodnie z sugestiami KBN Zarząd poparł wniosek o grant dla tego przedsięwzięcia w Komitecie Badań Naukowych. Jest to konieczne wobec wycofania się UMK ze zleceń wydawniczych dla TNT.

W roku bieżącym przypada 450-lecie zgonu Mikołaja Kopernika oraz

publikacji "De revolutionibus". Współ z Towarzystwem Miłośników Astronomii Zarząd zaplanował kilka odczytów publicznych. TNT wznowi też niektóre pozycje z "Biblioteczki Kopernikańskiej", przerobione i odtwarzające aktualny stan badań. Zależne to jednak będzie od subwencji naszych miejscowych mecenasów. Ukaże się też drukiem ostatni, 8 tom "Aktów stanów Prus Królewskich" (lata 1520–1526), zawierający protokół zjazdu w Grudziądzu z marca 1522 r. z udziałem Kopernika, ogłoszony też tam będzie jego traktat o reformie monety pruskiej wraz z dyskusją.

W roku bieżącym przypada także 70-lecie założenia Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika. Z tej okazji jesienią odbędzie się zorganizowana przez władze tej placówki bibliotecznej i Zarząd TNT konferencja naukowa, na której przedstawiona zostanie również rola Towarzystwa przy założeniu Książnicy w 1923 r. oraz charakterystyka jego zbiorów, nad którymi pieczę sprawuje nadal obecna Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika.

Na koniec w związku z 200-leciem aneksji Torunia i Gdańska przez państwo pruskie w drugim rozbiórce Polski w 1793 r. TNT współorganizuje konferencję naukową razem z Instytutem Historii i Archiwistyki UMK i Zarządem Głównym PTH. Będzie ona poświęcona tak samym wydarzeniom z 1793 r., jak i konsekwencjom zaboru przez Prusy ziem Pomorza Gdańskiego i ziemi chełmińskiej.

W roku 1992 TNT wymieniało nadal swoje publikacje z 217 kontrahentami zagranicznymi z 28 krajów oraz 78 kontrahentami krajowymi. Za granicę wysłano 1084 egz., a do krajowych instytucji 437 egz. Od placówek zagranicznych uzyskaliśmy w ramach bezdeewizowej wymiany 1691 egz., a jako dary – 34 egz., od placówek krajowych zyskaliśmy tytułem wymiany 1691 egz. Razem więc księgozbiór nasz powiększył się o 2168 egz., co świadczy jednak o tendencji spadkowej w porównaniu z ubiegłymi latami (zwłaszcza przy publikacjach zagranicznych, tak z Zachodu, ale i ze Wschodu).

Nadmieniam, że Towarzystwo nasze przekazało poprzez Stowarzyszenie Wspólnota Polska w Warszawie swoje wydawnictwa dla Uniwersytetu Polskiego w Wilnie.

Pracownia Mikrofilmowa i Fotograficzna wykonała ogółem 45442 klatki mikrofilmowe na zlecenie Towarzystwa Genealogicznego stanu Utah (USA); są to zdjęcia drugiej już diecezji – warmińskiej i trzeciej – wrocławskiej. TNT natrafiało na liczne kłopoty związane z transportem ksiąg parafialnych do Torunia, a także w kontaktach z kolejnymi menadżerami Towarzystwa Genealogicznego (mormonami). Obecnie pewne problemy, także natury finansowej i technicznej, zostały wyjaśnione i należy się spodziewać, iż akcja

ta – która musi objąć również małą diecezję gdańską sprzed 1992 r. – potrwa jeszcze kilka lat. Pracownia Mikrofilmowa i Fotograficzna wykonała także 652 odbitki fotograficzne, 1442 zdjęcia negatywowe, 439 przeźroczy oraz 133 klisze fotograficzne do druku wydawnictw własnych.

Biblioteka Towarzystwa pozostawała nadal w większości w depozycie Książnicy Miejskiej, z której Dyrekcją zawarto nieco znowelizowaną umowę, respektującą obecne realia. Pod koniec 1992 r. zbiory nasze w Książnicy liczyły 77838 wol., a podręczny księgozbiór przy ul. Wysokiej 1994 wol. Razem więc zbiory biblioteczne liczą 79772 wol., a z księgozbiorem prof. Konrada Górskiego (11064 wol.) – 90836 wol.

Administracja naszego Towarzystwa pracowała ofiarnie i solidnie, z nieustrudzonym dyrektorem administracyjnym mgrem Janem Pronobisem na czele, za co im serdecznie dziękuję. Należy też osobno podkreślić wkład pracy p. Ireny Woszczykowej, która mimo trudności zdrowotnych nadal realizowała wymianę naszych publikacji z kontrahentami krajowymi i zagranicznymi. Składam Jej za to wyrazy serdecznego podziękowania.

Dziękuję na koniec Zarządowi za harmonijną współpracę w tych trudnych dla Towarzystwa warunkach. Dziękuję sekretarzowi generalnemu prof. Mirosławowi Nesterowiczowi, który swoim rozważnym postępowaniem podtrzymywał finanse Towarzystwa, zwłaszcza w stosunkach z podnajemcami lokali w naszym gmachu. Dziękuję także naszym rzeczowym doradcom – prawnikom – prof. Andrzejowi Borodo, skarbnikowi, i prof. Kazimierzowi Lubińskiemu, przewodniczącemu Wydziału IV. Zbiorowy wysiłek Zarządu pozwolił na przetrzymanie kolejnego, trudnego roku i zachowanie pozycji naszego Towarzystwa w skali nie tylko regionalnej.

WYKŁAD PROF. DRA WOJCIECHA GUTOWSKIEGO

MŁODA POLSKA WOBEC CHRZEŚCIJAŃSKIEGO SACRUM

Sformułowanie tytułu może budzić zdziwienie. Dlaczego nie wybrano formuły prostszej, np. "Literatura religijna epoki Młodej Polski" czy "Inspiracje chrześcijańskie w literaturze Młodej Polski"? Po prostu dlatego, że te dobrze sprawdzone formuły nie pasują do rzeczywistości literackiej Młodej Polski, epoki fermentu myślowego, która miała ambicje przewartościowania całego dziedzictwa kultury, również tradycji religijnej. Spróbujmy usytuować ów szczególny sposób przeżywania chrześcijaństwa na przełomie XIX i XX wieku w kontekście różnych form wyrazu doświadczenia religijnego w literaturze.

Spotkanie literatury i religii może przebiegać w trzech płaszczyznach: 1) identyfikacji, 2) zerwania, 3) polemicznego dialogu.

I. Identyfikacja wypowiedzi literackiej z tradycją religijną zachodzi wówczas, gdy dzieło wyraża pełną afirmację wartości i znaczeń przekazywanych przez tradycję. Możemy wówczas mówić o "religijnym (sakralnym) widzeniu świata i człowieka", o "literaturze religijnej", "katolickiej" itp. Ta pełna zgodność indywidualnej wypowiedzi pisarskiej z tradycją religijną może wyrażać się dwojako:

a) w literaturze kerygmaticznej (grec. keryssein – głosić, przepowiadać), która odsłania osobiste doświadczenie niepowtarzalnego spotkania z Bogiem Ewangelii, odsłania egzystencjalną prawdę wiary chrześcijańskiej znajdującą pełne potwierdzenie w nauczaniu Kościoła. Badacze literatury dostrzegają ów kerygmat literatury w niektórych lirykach A. Mickiewicza z okresu rzymsko-drezdeńskiego, w utworach Norwida z tomu *Vademecum*. W Młodej Polsce literatura kerygmaticzna należy do wyjątków – *Salve Regina* Kasprówicza.

b) literatura dewocyjna przynosi prostą ilustrację powszechnie uznanych prawd religijnych, nie wyraża indywidualnego doświadczenia sacrum, lecz odwołuje się do najbardziej stereotypowych przekonań społecznych. Obecna w każdej epoce i w okresie Młodej Polski, bujnie płeni się w twórczości pisarzy trzeciorzędnych. Powstają wierszowane ilustracje Ewangelii (Krystyna Saryusz-Zaleska), liczne wiersze utrzymane w stereotypach liryki wielbiącej lub błagalnej, łączące stereotypy religijne ze stereotypami patriotycznymi (Mieczysław Gliński, Paweł Koźmiński, Artur Oppman, Antoni Pilecki, Wacław Wolski – twórcy zapomniani, należący do "muzeum literatury").

A zatem sytuacja identyfikacji literatury z tradycją religijną ani w wersji kerygmaticznej, ani w wersji dewocyjnej nie dominuje w epoce Młodej Polski.

II. Sytuacja zerwania wypowiedzi literackiej z tradycją religijną pojawia się wówczas, gdy twórca podkreśla areligijność doświadczenia świata i konfrontuje je z martwą już dla niego tradycją. Literatura – w perspektywie zerwania – akcentuje śmierć symboli religijnych, manifestuje kontrast między zdesakralizowaną współczesnością a nieczytelnym już językiem religii, wyraża "zagadkowy chłód świata bez Boga". To tragiczne poczucie śmierci sacrum eksploatują pisarze tak różni, jak Witkacy, Różewicz czy Herbert.

Wydawać by się mogło, że sytuacja zerwania, dystans wobec chrześcijaństwa jako martwej formacji religijnej będzie dominować w literaturze Młodej Polski. Przecież przeżyciem pokoleniowym modernistów

– jak lapidarnie określił K. Wyka – było "bankructwo wszelkich wierzeń i ideałów". Człowiek schyłku wieku stawiał pytanie: "Co zostało nam, co wszystko wiemy, dla których żadna z dawnych wiar już nie wystarcza?" i nie dawał pozytywnej odpowiedzi.

Trzeba pamiętać, iż świadomość epoki kształtował również ateizm – mniej proveniencji marksowskiej – o wiele bardziej Nietzscheański, głoszący ideę "śmierci Boga" i przekonanie, iż chrześcijaństwo jest religią dekadencją, która sankcjonuje moralność słabych, moralność niewolników. Sytuacji zerwania literatury z tradycją religijną zdawało się także sprzyjać – rodzące się podówczas – religioznawstwo porównawcze (wsparte na etnologii i etnografii) (Edward Tylor, James Frazer), które podkreślało historyczną (nie objawioną) genezę chrześcijaństwa, wskazywało na podobieństwa, jakie zachodzą między chrześcijaństwem a religiami starożytnego Wschodu i Indii.

Znamienne, iż te bardzo silne tendencje, dazące do objawienia charakteru czy też kulturotwórczą wartość chrześcijaństwa, nie ukształtowały w literaturze Młodej Polski stylu zerwania z naszą kluczową tradycją religijną.

Jedyny wyjątek to powieściowa "Trylogia księżycowa" J. Żuławskiego, gdzie autor przedstawił świecką genezę mitów religijnych oraz starał się udowodnić, iż mity te kształtują fałszywą świadomość społeczną, hamując możliwości rozwoju.

Znamienne, iż najbardziej bulwersująca w tej epoce literacka biografia Jezusa, osławione, konfiskowane przez cenzurę *Legendy* A. Niemojewskiego (ateistycznego religioznawcy, zwolennika szkoły astralistycznej) ukazują Dobrą Nowinę Chrystusa jako najbardziej wzniosły projekt wartości humanistycznych, jakkolwiek powstał w dziejach ludzkości. Podobnie w perspektywie naturalistycznej – a więc w ramach materialistycznej wizji świata – G. Zapolska w zbiorze opowiadań *Modlitwa Pańska* konfrontuje sprzeczność przesłania Ewangelii z praktyczną moralnością społeczeństwa mieszczańskiego, tylko de nomine chrześcijańskiego.

III. Ani identyfikacja, ani zerwanie nie wyznaczają obszaru spotkania modernistów z chrześcijaństwem. W literaturze Młodej Polski dominuje polemiczny, demaskatorski dialog z postawą tradycjonalizmu religijnego, z religią zdogmatyzowaną i zinstytucjonalizowaną, z oficjalną, ortodoksyjną interpretacją Ewangelii.

Polemika ta obecna u pisarzy tak różnych jak S. Przybyszewski, A. Lange, K. Przerwa-Tetmajer, T. Miciński, ale też L. Staff, S. Wyspiański, B. Ostrowska, (nawet) J. Kasprówicz – wyraża zasadniczą nieufność do wszelkich ponadindywidualnych, społecznych wzorów i wartości. Moderniści generalnie proponują indywidualną hermeneutykę (lekturę) tra-

dykcji kultury (a więc i tradycji religijnej). Dla modernistów – podobnie jak dla romantyków – podmiotem–twórcą kultury nie jest społeczeństwo, lecz jednostka twórcza, geniusz, artysta. Pogląd ten – zgodny z historiozofią Nietzschego i z ekspresyjną koncepcją kultury W. Diltheya – prowadzi do przekonania, iż wszelkie symbole, wzorce, składniki tradycji kultury posiadają znaczenie o tyle, o ile znajdują potwierdzenie w egzystencjalnym doświadczeniu jednostki. Konsekwentnie, prawdy zawarte w tradycji religijnej weryfikują się w indywidualnym doświadczeniu twórcy. Autorytetem poświadczającym autentyczność przeżycia religijnego jest doświadczenie wewnętrzne, a artystyczna ekspresja przeżyć wewnętrznych tworzy nowe znaczenia tradycyjnych symboli religijnych.

Artysta, ten, jak powiadał Przybyszewski, "ipse philosophus, Deus, daemon et omnia", miał być następcą dawnych kapłanów i proroków, w "cywilizacji obłudy", "w epoce mundurów" miał być jedynym autentycznym "medium Absolutu", a zatem mógł krytykować i dezawuować dotychczasowe interpretacje chrześcijaństwa i proponować nową lekturę tradycji.

Zdaniem modernistów, religię dogmatów i instytucji powinna zastąpić "religia Jaźni", odwołująca się do wyobraźni i emocji, do poznawczych zasobów nieświadomości i intuicji, a nie do uzasadnień intelektualnych czy do autorytetu instytucji kościelnych.

Poglądy te zyskiwały wsparcie ze strony reformatorskiego nurtu w Kościele (tzw. "modernizmu katolickiego"), filozofii W. Jamesa (*Doświadczenia religijne*) i myślicieli polskich o bardzo różnych rodowodach światopoglądowych (J. Hempla, I. Radlińskiego, E. Abramowskiego, J. W. Dawida).

Różne wątki młodopolskiej polemiki z tradycją chrześcijańską łączą podstawowe pytanie, które w 2. połowie XIX wieku nurtowało zarówno posthegłowskich krytyków religii (D. Straussa, A. Drewsa, E. Renana), jak i zwolenników ezoteryzmu, przekonanych, iż wszystkie religie ukrywają, pod powłoką różnych symboli, jedną prawdę (E. Schure) – jakie wartości współczesny człowiek może odnaleźć w Chrystusie Ewangelii?

Udzielano bardzo różnych odpowiedzi. Wskażmy dwie wersje, najwyraźniej obecne w literaturze epoki.

1) Pierwsza wiąże się z odkryciem "tragiczności Chrystusa" (tragiczności chrześcijaństwa) i uzasadnia pesymistyczno-katastroficzną wizję świata. Pesymistyczne odczytanie przesłania Ewangelii powszechne jest w I fazie Młodej Polski, odnajdujemy je we wczesnej poezji Tetmajera (I i II seria), w twórczości S. Korab Brzozowskiego, W. Orkana, L. Rydla, J. Kasprowicza (*Chrystus, Na wzgórzu śmierci, Giniącemu światu*), w poematach prozą S. Przybyszewskiego, w poezji i poematach prozą T. Micińskiego.

Tragiczność Chrystusa polega na nieusuwalnym konflikcie między ideałami Ewangelii a prawami "tego świata", które realizują się w naturze i historii. Nie ma wspólnego mianownika między ewangeliczną chrześcijańską wizją przeobstwienia człowieka a jego sytuacją w nieboskim świecie. Pesymistyczny nurt młodopolskiej hermeneutyki chrześcijaństwa przedstawia Chrystusa jako przegranego Boga-człowieka, który na próżno usiłuje zbawić ludzkość, całkowicie zdeterminowaną przez ontologiczne zło (Kasprowicz, Miciński).

Misja Chrystusa zawiera szansę, która zostaje zmarnowana przez ludzkość (również przez Kościół). Dzieje chrześcijaństwa są dla modernistów wzorcowym przykładem degradacji wzniosłej idei, przekształceniem się jej w swe przeciwieństwo. Poezję, prozę poetycką i misteryjne dramaty Młodej Polski zaludniają sylwetki smutnego (zrozpaczonego) Chrystusa, zagubionego we wszechświecie, wąpiącego w sens swej misji, którą kończy triumf zła i cierpienia.

Oczywiście w tej pesymistycznej chrystologii pomija się najważniejsze wydarzenie zapisane w Ewangelii – Zmartwychwstanie, natomiast akcentuje się Pasję, Ukrzyżowanie, symbolizujące (np. w *Dies irae* Kasprowicza) absurd ludzkiego cierpienia, który za A. Schopenhauerem może powiedzieć: "cierpię, więc jestem".

Tę powszechną potęgę zła oraz nieskuteczność odwoływania się do sfery sacrum dokumentują próby modlitewnego (lub mistycznego) kontaktu z Bogiem.

Bohaterzy Przybyszewskiego w gorączkowych, halucynacyjnych wspomnieniach przywołują znane z dzieciństwa obrzędy religijne (mszę, komunię św.) lub – jak w *Dzieciach nędzy* – pragną identyfikować się z cierpiącym Chrystusem. W jakim celu? Po to, aby znaleźć – w sferze sacrum właśnie – drogę ucieczki przed zniewalającą siłą "woli życia", naciskiem popędów, chuci. Na próżno. Skoro "na początku była chuć", odwoływanie się do chrześcijańskiego Boga jest rozpaczliwym, ale całkowicie bezskutecznym poszukiwaniem świata dobra, porządku.

Podobnie bohaterzy poezji Tadeusza Micińskiego nie odnajdują Boga, chociaż w swoich poszukiwaniach kierują się wskazówkami wielkich mistyków Jana od Krzyża i Teresy z Avila. U kresu pseudomistycznego zjednoczenia spotykają wewnętrzne monstrum (sacrum zamienia się w demonicum), które mówi: "ja wszędzie – za twojem sercem się wdzieram – ja mrok – ja śmierć – ja Bóg – nie umieram".

Pesymistyczna hermeneutyka chrześcijaństwa ukazuje przerażający, jakby antyteologiczny obraz świata. Nie jest to świat bez Boga, lecz rze-

czywistość zdeformowanego sacrum, które nie zapowiada zbawienia, lecz potęguje i sankcjonuje cierpienie oraz wyobcowanie człowieka.

W twórczości Kasprowicza, Żuławskiego, Tetmajera, Micińskiego Bóg – stwórca, kreator nie jest Ojcem, lecz tyranem, bliższym tradycji staro-testamentowej Bogiem zazdrosnym, przeciwnikiem ludzkiej wolności. To Bóg kapryśny, który z równą swobodą może świat stworzyć i zniszczyć (Tetmajer, Perzyński, Żuławski), bliższy greckiemu fatum (czy ananke) lub całkowicie obojętny na los ludzkości i swego Syna. Odwołując się do terminologii E. Fromma, można powiedzieć, że ten Bóg reprezentuje religię autorytarną.

Chrystus, jak powiedziałem, jest postacią tragiczną, uosabia bezcelowe cierpienie, bezcelowy heroizm.

Postacią najbardziej aktywną, fascynującą modernistów jest szatan, który pojawia się w kilku wersjach:

a) bliski ikonografii średniowiecza, postać jednoznacznie zła (Kasprowicz, *Dies irae*, Tetmajer, *Szatan*, *Picklo*, S. Przybyszewski, *Synowie ziemi*).

b) w ujęciu Przybyszewskiego to "bóg Natury", pierwotnej energii życia, amoralnej wolności, "pierwszy filozof", "pierwszy anarchista", patron kontestatorów (artystów), nie pogodzonych z normami kultury i regulami życia społecznego; u Kasprowicza, Żuławskiego, przede wszystkim Micińskiego będzie to Lucyfer, przypominający szatana z *Raju utraconego* Milтона i z dramatów Byrona, oskarżyciel Boga, sędzia ludzkiej historii, a zarazem zagubiona cząstka boskości w żywiole materialnego życia, poszukująca Boga (Chrystusa).

Doświadczenie człowieka schyłku wieku, jednostki rozdartej między postrzeganiem siebie jako niewolnika natury i więźnia społeczeństwa, cywilizacji, nie pozwala odczytać w tekście tradycji chrześcijańskiej pozytywnego przesłania. Taka reinterpretacja literacka religii, która odkrywa obojętność Boga, bezcelowość ofiary Chrystusa i aktywność najbliższego życiu szatana, miała potwierdzać – w planie religijnym – prawdę, prawomocność dekadentkiej diagnozy rzeczywistości.

Najprostsza konsekwencją tak pesymistycznej diagnozy jest nihilistyczna apoteoza nicości, pobrzmiewająca w finale *Dies irae*: "Niech nic nie będzie. Na wszystko mrok nicości nieprzebytej spłynął". Ale, jak wiadomo, moderniści nie przyjęli nihilizmu. Alternatywą nie była również perspektywa zerwania z chrześcijaństwem, którą wyraźnie nakreślił Nietzsche, przeciwstawiając Chrystusowi Dionizosa (Dionizos przeciw Ukrzyżowanemu), ani perspektywa identyfikacji z ortodoksją, którą wyraźnie proponowali agresywni konserwatywni krytycy modernizmu

(T. Jeske-Choiński, S. Szczepanowski) oraz ulubieniec masowego odbiorcy H. Sienkiewicz.

Antidotum na kryzys wartości, odpowiedzią na poczucie ontologicznej i społecznej alienacji miało być chrześcijaństwo odnowione, uzupełnione, dopełnione. Jego centrum jest postać Chrystusa, kreowana w wizji poetyckiej jako symbol pełni, twórczej energii, postać, która nie eksponuje cierpienia, na czele wartości stawia aktywność, twórczość, która przebóstwiała ten świat, przewycięża opozycję między doczesnością a wiecznością, życiem a śmiercią, wartościami witalnymi a duchowymi, wolą mocy a ofiarną miłością, twórczością a moralnością. Jako pozytywną alternatywę dla pesymistycznej hermeneutyki chrześcijaństwa modernistycznej proponują hermeneutykę ustanawiającą nowe znaczenia symboli religijnych, polemiczne wobec wykładni ortodoksyjnej i ateistycznej, implikującą nowy obraz człowieka "twórczej Jaźni", witalnego i heroicznego.

Nawet Kasprzowicz, pozornie najbliższy ortodoksji katolickiej, tak przekształca symbolikę chrześcijańską, aby ukazać jej "kosmowitalne" znaczenia. W obrazach wzlatającego krzyża, w postaciach Franciszka z Asyżu i Marii Egipcjanki miłość-caritas splata się z witalizmem, doświadczenie sacrum łączy się z przeżyciem świata jako swojskiego domostwa, gdzie Bóg – ongiś ukazany jako władca tyran – zostaje teraz przedstawiony jako gospodarz świata, a przyroda jest "świętą księgą", mówiącą o Bogu (tak w *Księdze ubogich*). Podobnie w poezji B. Ostrowskiej przyroda zostaje ukazana jako szata boskości, a energia witalnego żywiołu zostaje utożsamiona z aktywnością Łaski.

Jeszcze bardziej radykalne próby witalizacji chrześcijaństwa spotykamy m.in. w twórczości Wyspiańskiego, L. Staffa czy Micińskiego. Cechuje je wybór innych niż poprzednio składników tradycji chrześcijańskiej oraz religijny synkretyzm. W centrum pesymistycznej interpretacji chrześcijaństwa odnajdujemy symbolikę pasywną, zwłaszcza figurę krzyża, pojmowanego jako znak śmierci i afirmacji cierpienia.

W młodopolskim nurcie witalizacji chrześcijaństwa Pasji zostaje przeciwstawione Zmartwychwstanie. Taką propozycję przynosi twórczość Wyspiańskiego, gdzie spotykamy również znamienity synkretyzm. Symbolika chrystologiczna zostaje zespolona z mitologią grecką. Ideę nowego Boga, Chrystusa – Apollina formułuje następca romantycznych bohaterów, Konrad z *Wyzwolenia*, który zdecydowanie odrzuca martyrologiczno-mesjanistyczną symbolikę i żąda usunięcia krzyża z kręgu symboli kultury narodowej w imię pełnego wyzwolenia z kultu cierpienia: "Krzyż przeklnę. Chrystusa godło, gdy męką naród uwiodło. Dla mnie żywota Prawo!". W *Wyzwoleniu* Wyspiański wyraźnie przeciwstawił krzyż zbawieniu ("Niech

się królestwo stanie nie krzyża, lecz zbawienia”). Chrześcijańską symbolikę zbawczą zgodną z prawami życia odnajduje przede wszystkim w Narodzinach (symbole życia rodzinnego) i w Zmartwychwstaniu (siła, która niszczy stare formy).

Również w *Akropolis* centralną postacią wizji Zmartwychwstania poeta uczynił Chrystusa – Apollina, który burzy świat stary (Wawel – Akropol), uosabia swobodną energię życia, całej odnowionej rzeczywistości nadaje witalną dynamikę (“w wszelkim bycie zmartwychwstaniesz”).

Dla Wyspiańskiego Zmartwychwstanie nie jest konsekwencją Męki, lecz zdarzeniem autonomicznym, symbolem radosnej, twórczej regeneracji, odnowy życia.

Skrajny przykład witalizacji krzyża Chrystusa ukrzyżowanego przedstawił J. Jedlicz w wierszu *Eros*. Chrystus pod wpływem rodzącej się wiosny przeistacza się w greckiego boga zmysłowej miłości. Regeneracja natury zmienia postać Ukrzyżowanego w radosnego Boga pogodzonego ze światem.

Powyższe przykłady świadczą o dążeniu modernistów do pogodzenia (połączenia) postaw przeciwstawianych przez F. Nietzschego. L. Staff wprost przedstawił zbratanie dionizyjskości z postawą chrystusową (*Pod krzyżem*), ukazał spotkanie Dionizosa z ukrzyżowanym Chrystusem. Dionizos, nagi i piękny młodzieniec jest bogiem radości i zmysłowej urody życia, a zarazem bogiem orfickim, Zagreusem, który doświadcza głębi cierpienia i zmartwychwstaje (powraca do życia). “Przyszła chwila nowego przymierza” proklamuje Dionizos, budzi w ukrzyżowanym radość i nadzieję. W efekcie argumentów Dionizosa Chrystus zstępuje z krzyża i obaj, Bóg chrześcijański i Bóg helleński, “w świat pełną drogą poszli zgodnym krokiem”.

Moderniści, dążąc do odnowy, witalizacji, “uzupełnienia” symboliki chrześcijaństwa, pragnęli ukazać sacrum pełne, sacrum “jedności przeciwieństw”, alternatywne wobec opozycji przeciwstawiających Dionizosa Chrystusowi, szatana Bogu.

Ideal nowego sacrum, sacrum “jedności przeciwieństw” najpełniej zrealizował T. Miciński, który przewodnim tematem swej twórczości uczynił dążenie do pogodzenia postawy Chrystusowej (nacechowanej miłością, wycuciem wartości etycznych) z postawą Lucyferyczną (nacechowaną amoralną aktywnością, przenikliwą, sceptyczną wiedzą, świadomością nieuchronności zła). W swych powieściach *Nictota*, *Xiądz Faust* kreuje nowych ludzi, nonkonformistów, wyzwolonych, wyzwalających się ze stereotypów społecznych, pokazuje jak dekadenci, dzięki wewnętrznemu scaleniu sprzeczności (Lucyfera i Chrystusa) mogą przekształcić się w herosów. W wewnętrznym życiu tych ludzi zreintegrowanych (na nowo narodzonych)

pojawia się sugestywna wizja nowo narodzonego Boga, Jezusa nieodłącznie związanego z Lucyferem: "Była to siła działająca z dwóch biegunów, ale w jednym porywie boskim. Pacholę święte rękę swą maczało w krwi i błogosławiło światy, Lucyfer, archanioł wiedzy, piorunami miotał przeciw bezwstydnemu, głupiemu szataństwu".

Nowy Chrystus, Boskie Pacholę, symbolizuje sakralizację, odnowę, przebóstwienie dionizyjskiego żywiołu. W biologiczną energię życia wpisuje wartości etyczne i sakralne, wskazuje na możliwość połączenia twórczej siły z imperatywem moralnym.

Narodzinom nowego Boga, którego dewizą jest "Christus versus Luciferus" (przejętą z literatury wczesnochrześcijańskiej, poprzez tradycję różokrzyżowców i nowoczesnego ezoteryzmu), towarzyszy przekształcenie symboliki krzyża. Jeden z bohaterów powieści Micińskiego, ksiądz Faust, przeprowadza skrótową hermeneutykę symboliki pasyjnej na tle dziejów chrześcijaństwa.

"Był krzyż czarny męki" (znak triumfu cierpienia i śmierci), "wierzo w krzyż biały zmartwychwstania" (symbol zwycięstwa Chrystusa poza ziemskim porządkiem, w sferze ducha), "znaleźć musimy krzyż modry Chrystusa kosmicznego, serce wszechświata".

Obraz Boga integrującego przeciwieństwa (Chrystus – Apollo, Chrystus – Eros, Chrystus – Dionizos, Chrystus – Lucyfer) oraz nowy krzyż, wlatujący (Kasprowicz), zakwitający (Ostrowska), słoneczny, promieniujący witalnością, spokrewniony z praaryjską swastyką (Miciński) to kluczowe symbole młodopolskiej religii Jaźni, postulującej identyfikację sacrum i życia biologicznego, doświadczenia mistycznego i witalności.

Ta młodopolska "religia Jaźni", wyraźnie przekształcająca utrwalone w tradycji znaczenia chrześcijańskiego depozytu, towarzyszy przewyżnianiu pesymizmu na początku XX wieku, jest ważnym współczynnikiem kształtującym postawę aktywistyczną w literaturze na progu I wojny światowej.

Młodopolski polemiczny dialog z tradycją chrześcijańską postawił pod znakiem zapytania możliwość wyrażania – w literaturze wysokoartystycznej – "pierwotnej naiwności" odczuwania sacrum. Można powiedzieć, iż moderniści antycypowali reguły rozumienia tradycji religijnej zaproponowane przez P. Ricoeura: "Sens (symboli religijnych) pozostaje żywy tylko w tej mierze, w jakiej jest ustawicznie interpretowany; to, co w chrześcijaństwie zwie się depozytem wiary, samo jest określoną historią interpretacji".

Z tym zastrzeżeniem, iż moderniści wyrażali naiwne – z perspektywy doświadczeń pisarzy naszego stulecia – przekonanie, iż poetyckie, indywidualne interpretacje zdolne są przekształcić zbiorową świadomość. Uroszcze-

nia poety – proroka, zdolnego zaszczyć nowe rozumienie sacrum w narodowej świadomości, umarły wraz z epoką. Natomiast sama zasada pojmowania wypowiedzi artystycznej jako obszaru polemicznego dialogu z kanonem prawd religijnych znalazła pełne potwierdzenie w literaturze XX wieku.

P R O T O K Ó Ł

DOROCZNEGO WALNEGO ZGROMADZENIA CZŁONKÓW TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU W DNIU 16 LUTEGO 1993 R.

Porządek obrad

Część I – publiczna

1. Zagajenie i omówienie działalności Towarzystwa w roku 1992 – prof. dr Marian Biskup, prezes TNT.
2. Publiczny wykład naukowy: prof. dr hab. Wojciech Gutowski – "Młoda Polska wobec chrześcijańskiego sacrum".

Ad 1. Obrady otworzył prezes TNT prof. dr Marian Biskup, powitał w imieniu Zarządu zebranych członków Towarzystwa i przybyłych gości; przedstawił sylwetki członków Towarzystwa zmarłych w 1992 r., a następnie omówił działalność Towarzystwa w 1992 r.

Ad 2. Wykład naukowy pt. "Młoda Polska wobec chrześcijańskiego sacrum" wygłosił prof. dr hab. Wojciech Gutowski.

Część II – administracyjna

3. Wybór Prezydium Zgromadzenia.
4. Przyjęcie protokołu poprzedniego Walnego Zgromadzenia.
5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1992.
6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
7. Dyskusja nad sprawozdaniami i podjęcie uchwały w sprawie absolutorium dla Zarządu.
8. Wybór członków wydziałów i ogłoszenie nazwisk nowych członków zwyczajnych.
9. Ustalenie wysokości składek członkowskich na rok 1993.
10. Wolne wnioski i zakończenie.

Ad 3. Na wniosek prezesa Zarządu prof. dra Mariana Biskupa na przewodniczącego Zgromadzenia wybrano prof. dra hab. Franciszka Peplowskiego, a na sekretarza dra Adama Wróbla.

Ad 4. Protokół poprzedniego Walnego Zgromadzenia został przyjęty przez zebranych jednomyślnie.

Ad 5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1992 przedstawił sekretarz generalny TNT prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz, a sprawozdanie finansowe z działalności Towarzystwa w roku 1992 złożył skarbnik prof. dr hab. Andrzej Borodo.

Ad 6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej przedstawiła doc. dr Krystyna Podlaszewska.

Ad 7. W dyskusji nad sprawozdaniami głos zabrały trzy osoby: prof. dr hab. Jacek Staszewski, prof. dr hab. Marian Biskup i prof. dr hab. Franciszek Peplowski.

a) Prof. dr hab. Jacek Staszewski wyraził uznanie dla Zarządu TNT za prowadzenie dobrej, efektywnej polityki finansowej i dbałość o majątek Towarzystwa. Zgłosił postulat, by przeszacować majątek (budynki i zbiory). Podkreślił konieczność tworzenia atrakcyjnych programów badań naukowych, by w ten sposób pozyskiwać odpowiednie fundusze (konkursy grantów). Zwrócił także uwagę na to, że warto podjąć odpowiednie rozmowy z władzami administracyjnymi w celu objęcia badaniami całego regionu.

b) Prof. dr Marian Biskup podziękował najpierw za życzliwe uwagi dotyczące prowadzonej polityki finansowej. Poinformował, że wiele pieniędzy pochłania wysyłka publikacji (w szczególności za granicę). Rodzi się pilna konieczność powrotu do badań własnych, m.in. właśnie dla wspierania współpracy z zagranicą. Zwrócił się z prośbą do członków TNT wszystkich wydziałów, by do końca kwietnia 1993 r. zechcieli przygotować odpowiednie, staranne wnioski na granty, które będą następnie przesłane do Warszawy.

c) Prof. dr hab. Franciszek Peplowski wyraził podziw dla pracy i osiągnięć Zarządu w trudnym – 1992 roku. Na szczególne podkreślenie zasługuje bogata działalność wydawnicza – ukazało się wiele publikacji ciekawych i na wysokim poziomie.

Walne Zgromadzenie jednomyślnie udzieliło Zarządowi absolutorium.

Ad 8. Przewodniczący Wydziału I prof. dr hab. Stanisław Salmonowicz zgłosił kandydatów na członków Wydziału: dra hab. Andrzeja Kołę, doc. dra hab. Andrzeja Piątkowskiego i dra hab. Jarosława Wentę. Przewodniczący Wydziału III prof. dr hab. Gabriel Wójcik przedstawił kandydatów na członków Wydziału: dra hab. Adama Czar-

neckiego, dra hab. Marka Grzesia, doc. dra hab. Andrzeja Sadurskiego i dr hab. Daniełę Szymańską. Przewodniczący Wydziału IV prof. dr hab. Kazimierz Lubiński zgłosił kandydatów na członków tegoż Wydziału: prof. dra hab. Bogumiła Brzezińskiego, prof. dra hab. Lecha Morawskiego i prof. dra hab. Zbigniewa Witkowskiego.

Przy prezentacji kandydatów prof. dr hab. Gabriel Wójcik zwrócił uwagę na trudności z pozyskaniem nowych kandydatów na członków Wydziału III. Opinię tę podzielił prof. dr hab. Jerzy Wojtowicz, dodając, że podobnie jest i na innych wydziałach. O spadku zainteresowania działalnością Towarzystwa może świadczyć mała frekwencja na Walnym Zgromadzeniu. Po zgłoszeniu kandydatów Walne Zgromadzenie dokonało wyboru Komisji Skrutacyjnej w składzie: prof. dr hab. Wojciech Gutowski, prof. dr hab. Gabriel Wójcik i doc. dr Krystyna Podlaszewska. W głosowaniu wzięło udział 47 członków Towarzystwa. Wszystkie zgłoszone kandydatury uzyskały akceptację Walnego Zgromadzenia.

Przewodniczący Zgromadzenia ogłosił nazwiska nowych członków zwyczajnych.

Ad 9. Podjęto jednomyślną decyzję o utrzymaniu składek na 1993 rok w dotychczasowej wysokości.

Ad 10. Wolnych wniosków nie było, wobec czego Walne Zgromadzenie zamknięto.

Sekretarz
Walnego Zgromadzenia
(-) *Dr Adam Wróbel*

Przewodniczący
Walnego Zgromadzenia
(-) *Prof. dr hab. Franciszek Peplowski*

PRZEMÓWIENIE SEKRETARZA GENERALNEGO TOWARZYSTWA PROF. DRA MIROSLAWA NESTEROWICZA

Panie Przewodniczący, Szanowne Panie i Panowie

Jak co roku sekretarz generalny ma zaszczyt i obowiązek przedstawić Państwu sprawozdanie z działalności Towarzystwa w 1992 r. Szczegółowe informacje podał Państwu Prezes – prof. Marian Biskup w publicznej części naszego posiedzenia. W tym miejscu mogę jedynie zapewnić Państwa, że Zarząd zmierzał do realizacji celów, dla których Towarzystwo zostało powołane. Według oceny Rady Towarzystw Naukowych w tych odmiennych niż kilka lat temu warunkach gospodarczych, a w szczególności przy cofnięciu przez władze Państwa dotacji i subwencji podmiotowych dla towarzystw naukowych, nasze Towarzystwo należy do nielicznych, których

działalność nie osłabła. Wizytówką każdego towarzystwa naukowego jest jego działalność wydawnicza. Opublikowaliśmy w minionym roku 18 pozycji o łącznej objętości ponad 270 arkuszy wydawniczych. Są to pozycje wysoko oceniane przez recenzentów, dobrze świadczą o ich autorach i równocześnie o naszym Towarzystwie. Na uwagę zasługuje też fakt, że 227 ark. wyd. zostało opublikowanych przez nasz Zakład Małej Poligrafii, a tylko 43 ark. wyd. przez inne drukarnie.

Opublikowanie tych wydawnictw byłoby niemożliwe bez uzyskania dotacji podmiotowych czy grantów na poszczególne książki ze strony Urzędu Miejskiego i Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, UMK czy Komitetu Badań Naukowych. Tym instytucjom składam za to serdeczne podziękowania.

Aktywność naukową poszczególnych wydziałów i komisji oraz konferencje naukowe wymienił prof. M. Biskup w swoim sprawozdaniu.

Zakończono prace inwentaryzacyjne księgozbioru i opracowanie materiałów archiwalnych, stanowiących dar prof. Konrada Górskiego dla Towarzystwa. Księgozbiór liczy 11064 pozycje, a materiały archiwalne 460 jednostek. Są to materiały rękopiśmienne, maszynopisy, druki, odbitki kserograficzne, fotografie, albumy, rysunki, widokówki, foldery, informatory, zaproszenia, druki ulotne, wycinki prasowe z lat 1895–1990. Zbiory te – księgozbiór i materiały archiwalne – znajdują się w gmachu Towarzystwa, w oddzielnych pomieszczeniach, i mogą być wykorzystywane dla celów naukowych.

Sprawozdanie finansowe przedstawi Państwu skarbnik TNT – prof. Andrzej Borodo. Chciałbym jedynie w tym miejscu powiedzieć, że utrzymanie gmachu i koszty osobowe są znaczne, idą w setki milionów złotych. Większość dochodów to odsetki od lokat terminowych w bankach, pewne dochody przynoszą też: wynajem pomieszczeń dla dwóch spółek, wynajem sali konferencyjnej, sprzedaż książek i usług mikrofilmowych.

Ważniejsze zakupy Towarzystwa to:

- kserokopiarka Canon NP 1020 za około 20 mln zł (dzięki dotacji Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu),
- komputer 286/16/SVGA/50 z klawiaturą i monitorem, cena 12,2 mln zł (spodziewana refundacja z grantu KBN),
- szafa metalowa (dla cenniejszych zbiorów), cena 4,3 mln zł,
- magnetofon do aparatury nagłaśniającej salę kolumnową, cena 1,9 mln zł.

Towarzystwo zatrudniało 6 osób na pełnych etatach i 4 osoby na niepełnych etatach oraz 3 osoby w Zakładzie Małej Poligrafii w ramach prac interwencyjnych refundowanych przez Rejonowe Biuro Pracy. Wszyscy pracowali bardzo starannie, sumiennie, mimo niewysokich wynagro-

dzeń, odpowiednich jednakże do możliwości Towarzystwa. Należą im się słowa uznania i podziękowania, co niniejszym czynię.

Osobne słowa uznania i głębokiego szacunku kieruję do prof. Mariana Biskupa, któremu Towarzystwo od wielu już lat zawdzięcza swoje powodzenie. Energia i zaangażowanie Prezesa w działalność Towarzystwa, w tym umiejętność zdobywania funduszy u różnych sponsorów, jest chyba najważniejszym czynnikiem dobrego stanu Towarzystwa. 16 grudnia 1992 r. odbyło się w naszym gmachu uroczyste spotkanie z okazji 70-lecia urodzin prof. Biskupa, zorganizowane przez Instytut Historii PAN, a zwłaszcza przez prof. Stanisława Salmonowicza, i TNT. Oprócz naukowego środowiska toruńskiego, Prezydenta Torunia i przedstawiciela Wojewody, przybyło na to spotkanie wielu wybitnych polskich historyków. Wyrazem hołdu dla Profesora było wręczenie Mu książki pamiątkowej "Balticum". Na tym forum chciałbym jeszcze raz złożyć prof. M. Biskupowi serdeczne gratulacje i życzyć Mu dalszych owocnych lat pracy dla Towarzystwa.

S P R A W O Z D A N I E

Z CZYNNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1992

I. Członkowie

Na koniec 1992 r. Towarzystwo Naukowe w Toruniu liczyło 520 członków, w tym 205 członków wydziałów i 315 członków zwyczajnych oraz jednego członka honorowego. Przyjęto w poczet członków zwyczajnych 5 osób. Zmarło w 1992 r. 4 członków wydziałów i 6 członków zwyczajnych.

Skład ilościowy wydziałów:

		członkowie		
		miejscowi	zamiejscowi	razem
Wydział I	- Nauk Historycznych	33	17	50
Wydział II	- Filologiczno-Filozoficzny	29	8	37
Wydział III	- Matematyczno-Przyrodniczy	62	15	77
Wydział IV	- Nauk Prawnych, Społecznych i Ekonomicznych	33	8	41
Razem :		157	48	205

II. Walne Zgromadzenie

Dnia 16 II 1993 r. odbyło się doroczne Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu, na którym dokonano oceny działalności Towarzystwa w roku 1992.

III. Komisja Rewizyjna

W 1992 r. Komisja Rewizyjna działała w następującym składzie: prof. dr Janusz Bieniak – przewodniczący, prof. dr Bogumil Brzeziński i doc. dr Krystyna Podlaszewska – członkowie. Komisja odbyła posiedzenie w dniu 9 II 1993 r., na którym przeanalizowano i skontrolowano działalność TNT w okresie od 1 I do 31 XII 1992 r.

IV. Zarząd TNT

Rok 1992 był pierwszym rokiem pracy Zarządu w kadencji 1992–1994. Zarząd działał w następującym składzie: prof. dr Marian Biskup – prezes, prof. dr Roman Ingarden – wiceprezes, prof. dr Mirosław Nesterowicz – sekretarz generalny, prof. dr Andrzej Borodo – skarbnik, dr hab. Jerzy Zbigniew Maciejewski – redaktor naczelny, prof. dr Stanisław Salmonowicz – przewodniczący Wydziału I, prof. dr Artur Hutnikiewicz – przewodniczący Wydziału II, prof. dr Gabriel Wójcik – przewodniczący Wydziału III, prof. dr Kazimierz Lubiński – przewodniczący Wydziału IV oraz prof. dr Jadwiga Wilkoń-Michalska, prof. dr Andrzej Woszczyk i doc. dr hab. Jerzy Dygdała – członkowie.

W okresie sprawozdawczym Zarząd odbył cztery posiedzenia, podczas których omawiano najważniejsze sprawy Towarzystwa, związane zarówno z realizacją jego podstawowych zadań statutowych, jak i z bieżącymi problemami finansowymi i organizacyjnymi.

9 stycznia – omawiano realizację planu wydawniczego w ubiegłym roku i najważniejsze zamierzenia w tym zakresie na rok 1992.

8 kwietnia – analizowano sytuację finansową Towarzystwa, ze szczególnym uwzględnieniem dochodów z działalności Pracowni Mikrofilmowej i Zakładu Małej Poligrafii TNT. Omawiano również możliwości współpracy naukowej z wyższymi uczelniami litewskimi, zwłaszcza z polskim uniwersytetem w Wilnie i z uniwersytetem w Kłajpedzie. Podjęto decyzję o przekazaniu tym uczelniom niektórych wydawnictw TNT. Zarząd ocenił także postęp prac nad zinventaryzowaniem archiwum i księgozbioru prof. dra Konrada Górskiego.

10 lipca – omówiono stan wykonania planu wydawniczego, który obejmuje 18 pozycji. Zaakceptowano także zamierzenia naukowe Towarzystwa związane z obchodami 45 rocznicy śmierci Mikołaja Kopernika.

16 października – omówiono projekt nowelizacji umowy z Książnicą Miejską o przechowywanie księgozbioru Towarzystwa Naukowego oraz udział TNT w planowanej sesji naukowej z okazji 70-lecia powstania Książnicy Miejskiej. Zainicjowano również przygotowania do Walnego

Zgromadzenia członków Towarzystwa Naukowego – organizatorem będzie Wydział II.

V. Redakcja Naczelna Wydawnictw TNT

Redakcja Naczelna działała w następującym składzie: dr hab. Jerzy Z. Maciejewski – redaktor naczelny, prof. dr Antoni Czacharowski, dr hab. Kazimierz Maliszewski – przedstawiciele Wydziału I, prof. dr Jerzy Speina, prof. dr Witold Wróblewski – przedstawiciele Wydziału II, prof. dr Jan Szupryczyński – przedstawiciel Wydziału III, prof. dr Jan Gluchowski – przedstawiciel Wydziału IV, dr Cecylia Iwaniszewska – przewodnicząca Komitetu Redakcyjnego "Prac Popularnonaukowych".

VI. Komisje i Komitety przy Zarządzie TNT

1. ZESPÓŁ DO BADAŃ NAD PRZESZŁOŚCIĄ TORUNIA pracował pod kierunkiem doc. dr. Mariana Arszyńskiego, sekretarzem była dr Krystyna Zielińska-Melkowska. Zespół kontynuował prace nad poszukiwaniem i gromadzeniem materiałów do historii Torunia oraz materiałów do albumu "Toruń i torunianie na dawnej fotografii".

2. KOMITET REDAKCYJNY "SPRAWOZDAŃ TNT" działał pod przewodnictwem prof. dr. Janusza Kryszaka. Sekretarzem była mgr Bożena Sołtys, członkami – prof. dr Teresa Karwicka i doc. dr Ludmiła Roszko.

3. KOMITET REDAKCYJNY "PRAC POPULARNONAUKOWYCH" – skład Komitetu: dr Cecylia Iwaniszewska – przewodnicząca, doc. dr Jerzy Dygdała, prof. dr Janusz Małek, doc. dr hab. Zofia Mocarska-Tycowa, dr Józef Poklewski, prof. dr Marian Rejewski – członkowie. Komitet odbył dwa posiedzenia: 13 VII 1992 r. – na którym skierował do druku pracę Magdaleny Niedzielskiej "Toruńskie cmentarze", przyjął zgłoszenie pracy Jerzego Speiny "Typy świata przedstawionego w literaturze" i omówił możliwości uzyskania środków finansowych na wydanie prac z serii za- bytków; 12 XII 1992 r. – na którym omówiono stan realizacji planu wydawniczego prac popularnonaukowych oraz zamierzenia Komitetu w 1993 r., w tym propozycje wznowień "Biblioteczki Kopernikańskiej". W 1992 r. wydano pracę Stanisława Salmonowicza *Szkice toruńskie z XVII–XVIII wieku* i Magdaleny Niedzielskiej *Cmentarze toruńskie*. W przygotowaniu znajduje się 10 pozycji.

VII. Wydziały

WYDZIAŁ I – NAUK HISTORYCZNYCH. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr Stanisław Salmonowicz, zastępcą prof. dr Jerzy Wojtowicz, a

sekretarzem dr Teresa Borawska. Wydział odbył trzy posiedzenia naukowe i administracyjne, na których omówiono i zatwierdzono do publikacji pracę Krzysztofa Mikulskiego "Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego w drugiej połowie XVI i XVII wieku", wysłuchano sprawozdań komitetów redakcyjnych Wydziału oraz wybrano nowego sekretarza, prof. dr. Janusza Tandeckiego wobec zrzeczenia się tej funkcji przez dr Teresę Borawską.

1. KOMISJA HISTORYCZNA pracowała pod kierunkiem prof. dr. Janusza Mallka. Sekretarzem był dr Roman Czaja. Komisja odbyła trzy posiedzenia naukowe, w tym jedno z udziałem prelegenta zagranicznego.

2. KOMITET REDAKCYJNY "FONTES". Przewodniczącym był prof. dr Zenon H. Nowak, a członkami: prof. dr Stefan Cackowski i prof. dr Ryszard Kozłowski. Ukazała się *Księga lawnicza Starego Miasta Torunia (1428-1456)*, cz. I (1428-1443), wyd. Karola Ciesielska, Janusz Tandecki. W druku znajdowały się *Akta Stanów Prus Królewskich*, t. 8 (1520-1526), wyd. Irena Janosz-Biskupowa, Marian Biskup, oraz *Księga lawnicza Starego Miasta Torunia (1428-1456)*, cz. II (1444-1456), wyd. Karola Ciesielska, Janusz Tandecki. Do druku przekazane zostały "Protokoły Rady Stanu Księstwa Warszawskiego", t. III, wyd. Tadeusz Mencil (pod red. Mariana Kallasa). Zgłoszono do druku "Księgę czynszową fary chełmińskiej (1435-1496)", wyd. Zenon H. Nowak, Janusz Tandecki. Komitet odbył jedno posiedzenie w dniu 20 XII 1992 r. poświęcone sprawom wydawniczym.

3. KOMITET REDAKCYJNY "ROCZNIKÓW TNT". Przewodniczącym Komitetu był prof. dr Antoni Czacharowski, członkami prof. dr Jacek Staszewski i prof. dr Mieczysław Wojciechowski. W serii "Roczników" w 1992 r. ukazały się trzy prace: Jana Wroniszewskiego *Ród Rawiczów. Warszowice i Grotowice*, Emilii Denkiewicz-Szczepaniak *Norwegia na drodze dylematów i przemian 1945-1949* oraz Szczepana Wierchosławskiego *Elity polskiego ruchu narodowego w Poznańskim i w Prusach Zachodnich w latach 1850-1914*.

4. KOMITET REDAKCYJNY "PRAC ARCHEOLOGICZNYCH". Komitet pracował pod kierunkiem prof. dr Krystyny Przewoźnej-Armon. Członkami byli: prof. dr Jadwiga Chudziakowa i doc. dr Jerzy Olczak, sekretarzem zaś dr Andrzej Kola.

5. KOMITET REDAKCYJNY "ZAPISEK HISTORYCZNYCH". Przewodniczącym był prof. dr Marian Biskup, członkami: prof. dr Stefan Cackowski, doc. dr Karola Ciesielska, doc. dr hab. Jerzy Dygdała, prof. dr Zenon H. Nowak, prof. dr Kazimierz Wajda, prof. dr Mieczysław Wojciechowski, a sekretarzami dr Magdalena Niedzielska i dr Wojciech Stanek. Komitet odbył dwa posiedzenia, na których omawiano m.in. sprawy finansowe "Zapisek" oraz zatwierdzono do druku zawartość kolejnych numerów kwartalnika. W

1992 r. ukazały się następujące numery "Zapisek Historycznych": t. 57 z. 1, 2-3, 4.

WYDZIAŁ II – FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr Artur Hutnikiewicz, zastępcą prof. dr Bożena Osmólska-Piskorska, sekretarzem prof. dr Teresa Friedelówna. Wydział odbył dwa posiedzenia administracyjne.

1. KOMISJA FILOLOGICZNA. Przewodniczącym Komisji był prof. dr Wojciech Gutowski, sekretarzem dr Maria Frankowska. Odbyły się 4 posiedzenia naukowe i 1 administracyjne. Komisja współpracowała z Towarzystwem Miłośników Języka Polskiego, Towarzystwem Literackim im. Adama Mickiewicza i Katedrą Germanistyki UMK.

2. KOMISJA FILOZOFICZNA. Przewodniczącym Komisji był prof. dr Lech Witkowski, zastępcą prof. dr Leon Gumański, sekretarzem zaś dr Włodzimierz Tyburski.

3. KOMISJA HISTORII SZTUKI. Przewodniczącym Komisji był prof. dr Zygmunt Kruszelnicki, sekretarzem dr Józef Poklewski. Komisja odbyła w 1992 r. 5 posiedzeń naukowych oraz jedno administracyjne.

4. KOMISJA BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOWNAWSTWA. Przewodniczącym Komisji była dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel, zastępcami dr Janina Huppenthal i dr Grażyna Gzella, a sekretarzem mgr Maria Strutyńska. Komisja odbyła jedno posiedzenie naukowe i administracyjne.

5. KOMITET REDAKCYJNY "PRAC WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO". Przewodniczącym Komitetu był prof. dr Marian Szarmach, a członkami: prof. dr Leon Gumański, prof. dr Zygmunt Kruszelnicki, prof. dr Krystyna Jakowska, prof. dr Krystyna Kallas i doc. dr Czesław Nieldzielski. W 1992 r. w serii ukazały się dwie prace: Teka Komisji Historii Sztuki, t. 8, i Aleksandra Madydy *W poszukiwaniu jedności człowieka i świata. Folklor w twórczości Stanisława Vincenza*.

WYDZIAŁ III – MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr Gabriel Wójcik, sekretarzem prof. dr Lech Jacuński. Wydział odbył 4 posiedzenia naukowe i jedno administracyjne, na którym omawiano działalność komisji Wydziału, analizowano sprawy wydawnicze i zaopiniowano 4 kandydatury na członków Wydziału.

1. KOMISJA ASTRONOMICZNA. Przewodniczącą Komisji była prof. dr Stefania Grudzińska, sekretarzem dr Cecylia Iwaniszewska. Komisja nie odbyła żadnego zebrania.

2. KOMISJA GEOGRAFICZNO-GEOLOGICZNA pracowała pod kierunkiem prof. dr. Władysława Niewiarowskiego. Sekretarzem Komisji był dr Mieczysław Sinkiewicz. Odbyły się 2 posiedzenia naukowe i jedno administracyjne.

3. KOMISJA NAUK MEDYCZNYCH. Przewodniczącym Komisji był prof. dr Waldemar Jędrzejczyk, zastępcą dr nauk med. Lech Bieganowski, a sekretarzem dr nauk med. Tadeusz Filipiak. W 1992 r. odbyły się 4 posiedzenia naukowe i 2 posiedzenia administracyjne.

4. KOMITET REDAKCYJNY "STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS". Przewodniczącym komitetu był prof. dr Jan Szupryczyński. Poszczególnymi sekcjami kierowali: prof. dr Wiesław Maik (Sectio C), prof. dr Klemens Kępczyński (Sectio D), prof. dr Melityna Gromadska (Sectio E), dr Cecylia Iwaniszewska (Sectio F), prof. dr Juliusz Narębski (Sectio G), dr nauk med. Lech Bieganowski (Sectio H).

WYDZIAŁ IV – NAUK PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I EKONOMICZNYCH. Wydział pracował pod kierunkiem prof. dr. Kazimierza Lubińskiego. Zastępcą był prof. dr Janusz Czarnek, sekretarzem zaś prof. dr Krystyna Kamińska. Wydział odbył 2 posiedzenia naukowe i jedno administracyjne.

1. KOMITET REDAKCYJNY "STUDIA IURIDICA". Przewodniczącym był prof. dr Jan Gluchowski, członkami: prof. dr Marian Kallas i prof. dr Eugeniusz Ochendowski. Odbyło się jedno posiedzenie Komitetu, na którym przyjęto do druku pracę Władysława Sobocińskiego "Prokuratura Sądu Kasacyjnego w Księstwie Warszawskim". W serii "Studia Iuridica" ukazały się w 1992 r. dwie prace: Danuty Janickiej *Prawo karne w trzech rewizjach prawa chełmińskiego z XVI w.* oraz Andrzeja Gacy *Kodeks duński króla Chrystiana V z roku 1683.*

2. KOMISJA EKONOMICZNA. Przewodniczącym był prof. dr Stanisław Sudol, sekretarzem dr Anna Maria Karwowska. Komisja odbyła jedno posiedzenie naukowe wspólnie z Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Współpracy z Klubem Rzymskim w Warszawie.

VIII. Konferencje naukowe i popularyzacja nauki

W 1992 r. Towarzystwo Naukowe było współorganizatorem następujących konferencji naukowych:

- 9 IV – symposium "Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w dobie nowożytnej XVI–XX wiek. Przemiany struktur wewnętrznych"
8–11 XII – XXV Symposium Fizyki Matematycznej

IX. Krajowa i zagraniczna wymiana wydawnictw

	1991	1992
1. Liczba krajów, z którymi prowadzona jest wymiana wydawnictw	28	28
2. Liczba kontrahentów wymiany zagranicznej	217	216

3. Liczba kontrahentów wymiany krajowej	82	78
4. Liczba egzemplarzy wydawnictw TNT wysłana kontrahentom zagranicznym	961	1084
5. Liczba egzemplarzy wydawnictw TNT wysłana kontrahentom krajowym	393	437
6. Liczba egzemplarzy otrzymanych od instytucji zagranicznych (z wymiany)	1912	1691
a) wydawnictwa otrzymane z zagranicy jako bezpłatne dary	53	34
7. Książki otrzymane w ramach wymiany od instytucji krajowych	539	443

X. Sprzedaż wydawnictw

W 1992 r. Towarzystwo uzyskało ze sprzedaży wydawnictw własnych 68300 tys. zł. Wydawnictwa TNT można było nabyć w siedzibie Towarzystwa przy ul. Wysokiej 16, w toruńskich księgarniach naukowych oraz w niektórych księgarniach w Warszawie, Gdańsku, Poznaniu i Krakowie. W dalszym ciągu stałą sprzedaż prowadziła księgarnia Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN w Warszawie.

XI. Pracownia Mikrofilmowa i Fotograficzna

Pracownia wykonała w 1992 r. 46884 zdjęcia negatywowe, 652 fotokopie, 439 diapozytywów oraz 133 klisze drukarskie dla Zakładu Malej Poligrafii TNT. Wykonywała ona mikrofilmy i fotokopie materiałów naukowych i archiwalnych dla instytucji krajowych i zagranicznych, dla indywidualnych badaczy. Większość prac wykonano w ramach stałej umowy z Towarzystwem Genealogicznym Stanu Utah.

XII. Zbiory archiwalne i muzealne TNT

Zbiory akt i dokumentów TNT oraz materiały archiwalne przekazane Towarzystwu przez różne osoby tworzą oddzielny depozyt i zespół w Archiwum Państwowym w Toruniu. Fragmenty zbiorów archiwalnych znajdują się również w Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Akta przechowywane są też w archiwum własnym TNT. Pozostałości dawnych zbiorów muzealnych, gromadzonych od początku istnienia Towarzystwa i eksponowanych w latach zaboru pruskiego w siedzibie TNT przy ul. Wysokiej 16, znajdują się obecnie w depozycie Muzeum Okręgowego w Toruniu. Na zbiory te składają się:

- malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne, militaria, meble i inne przedmioty zabytkowe - 183 eksponaty,
- obiekty archeologiczne - 574 eksponaty,
- stare grafiki w różnych technikach (w większości z darów W. Amrogowicza) - 345 pozycji,
- obiekty numizmatyczne - 2919 pozycji.

Niektóre obiekty muzealne i zabytki sztuki, przechowywane w magazynach własnych, uzupełnione wycofanymi z depozytu muzealnego lub wypożyczonymi z Muzeum Okręgowego, posłużyły do wystroju pomieszczeń gmachu TNT.

Do zasobów TNT należy również zbiór malarstwa i grafiki przekazany Towarzystwu w testamencie przez prof. dr Konrada Górskiego. W 1992 r. zakończono inwentaryzację prywatnego archiwum Profesora. Kontynuowana była inwentaryzacja jego księgozbioru.

XIII. Biblioteka Towarzystwa Naukowego

W 1992 r. Towarzystwo Naukowe przekazało do swojego księgozbioru, znajdującego się w depozycie Książnicy Miejskiej, 2168 woluminów z wymiany, zakupów, darów i wydawnictw własnych. Księgozbiór ten liczył na koniec roku 77838 woluminów. Łącznie z biblioteką podręczną TNT zbiory Towarzystwa obejmują 79772 pozycje. W liczbie tej nie został ujęty, znajdujący się w trakcie inwentaryzacji, księgozbiór prof. dr. Konrada Górskiego.

XIV. Personel etatowy

W dniu 31 XII 1992 r. skład pracowników etatowych TNT był następujący:

1. Administracja

- mgr Jan Pronobis - dyrektor Biura
- Krystyna Jaworska - główna księgowa (niepełny etat)
- Małgorzata Dykier - starszy instruktor (kancelaria)
- Roman Kowalski - magazynier i intendent (niepełny etat)
- Grażyna Lenkiewicz - sprzątaczką (niepełny etat)
- Alicja Zawadzka - sprzątaczką (niepełny etat)

2. Redakcja Wydawnictw i Poligrafia

- mgr Bożena Sołtys - kierownik Redakcji
- Zbigniew Sośnicki - kierownik Zakładu Małej Poligrafii
- Witold Przybylski - drukarz

3. Pracownia Mikrofilmowa
Grzymisław Jasiński – kierownik Pracowni.

Sekretarz Generalny TNT

Prezes TNT

(-) *Prof. dr Mirosław Nesterowicz*

(-) *Prof. dr Marian Biskup*

S P R A W O Z D A N I E
Z GOSPODARKI FINANSOWEJ TOWARZYSTWA
ZA ROK 1992

A.	DOCHODY	w mln zł
	Dofinansowanie na druk prac	515.1
1.	Urząd Miasta Torunia – na następujące tytuły:	110.0
	– "Historia Torunia" t. 1 cz. 1	70.0
	– S. Salmonowicz "Szkice toruńskie XVII-XVIII w."	25.0
	– M. Ceynowa-Gieldon, A. Nienartowicz "Roślinność fortyfikacji dawnej twierdzy Toruń"	15.0
2.	Urząd Wojewódzki w Toruniu – na druk prac:	122.6
	– materiały z konferencji nt. "Stan i przyczyny skażenia żywności metalami"	10.0
	– A. Madyda "W poszukiwaniu człowieka i świata"	13.0
	– D. Janicka "Prawo karne w trzech rewizjach prawa chełmińskiego"	9.0
	– B. Rymaszewski "Toruń w czasach Kopernika" (wersja pol. i ang.)	60.0
	– zakup kserografu	20.0
	– opracowanie zbiorów prof. Konrada Górskiego	10.6
3.	Komitet Badań Naukowych – Warszawa – dofinansowanie	250.0
	– druk "Zapisek Historycznych" t. 57	100.0
	– "Balticum"	60.0
	– "Księga ławnicza Starego Miasta Torunia" cz. 2	50.0
	– "Dzieje historiografii Pomorza Gdańskiego"	40.0
4.	UMK – Toruń – na druk prac:	32.5
	– J. Wroniszewski "Ród Rawiczów"	10.0
	– A. Gaca "Kodeks duński króla Chrystiana V"	22.5

	Dochody własne		227.7
1.	Sprzedaż usług Pracowni Mikrofilmowej	105.8	
2.	Sprzedaż własnych wydawnictw	68.3	
3.	Wynajem pomieszczeń biurowych TNT	47.3	
4.	Wynajem sali i pokoju gościnnego	6.3	
5.	Wpływy z tyt. składek członkowskich		13.0
6.	Dobrowolna wpłata przez p. Gustawa Wawrzyńskiego		5.0
7.	Dochody z tytułu odsetek bankowych oraz od lokat terminowych		636.5
	Ogółem dochody:		<u>1.397.3</u>

B.	WYDATKI		mln zł
1.	Wynagrodzenia ogółem:		544.0
	– osobowe	308.0	
	– bezosobowe	236.0	
	w tym honoraria	87.0	
2.	Narzut na wynagrodzenia		146.0
	– składka ZUS 45%; FP – 2%		
	i odpisy na ZFS i ZFM		
3.	Podróże służbowe		19.0
4.	Zużycie materiałów i energii		155.0
	– zakup materiałów do produkcji	83.0	
	– energia cieplna	31.0	
	– energia elektryczna	11.0	
	– zakup szafy metalowej	4.3	
	– materiały na potrzeby adm.-gosp.	23.8	
	– zakup magnetofonu	1.9	
5.	Usługi obce		339.0
	– wydawnicze	286.0	
	– konserwacje i naprawy	15.0	
	– opłaty pocztowe	28.0	
	– opłaty telefoniczne	10.0	
6.	Pozostałe wydatki		38.2
	w tym: zakup kserokopiarki	20.0	
	zakup komputera	12.2	
	dofinansowanie sesji naukowej fizyki matematycznej	2.0	
	Ogółem wydatki:		<u>1.241.2</u>

C.	MAJĄTEK RUCHOMY I NIERUCHOMY	2.098.8
	Środki trwałe	1.138.4
	Księgozbiory	201.4
	Zapasy materiałów	44.0
	Zapasy wydawnictw	679.0
	Przedmioty nietrwale	36.0
D.	ŚRODKI PIENIĘŻNE	1.536.0
	Kasa	1.0
	Rachunek bieżący	22.0
	Inne rachunki bankowe	1.513.0
	Ogółem wartość majątku C+D	3.634.8

Główny Księgowy
 (-) *Krystyna Jaworska*

Skarbnik TNT
 (-) *Prof. dr hab. Andrzej Borodo*

P R O T O K Ó Ł
 Z POSIEDZENIA KOMISJI REWIZYJNEJ
 W DNIU 9 II 1993 R.

Komisja Rewizyjna w składzie: prof. dr hab. Bogumił Brzeziński i doc. dr Krystyna Podlaszewska, w obecności skarbnika Towarzystwa prof. dr. hab. Andrzeja Borodo i głównej księgowej Krystyny Jaworskiej przeprowadziła statutową kontrolę działalności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za okres od 1 I do 31 XII 1992 r. Skarbnik przedstawił przychody i rozchody oraz stan finansowy Towarzystwa. Dochody pochodzą głównie z dofinansowania poszczególnych wydawnictw (łącznie 515 mln zł) oraz usług Pracowni Mikrofilmowej (105.8 mln); stosunkowo mała jest natomiast sprzedaż wydawnictw własnych (68.3 mln zł). Na szczególną uwagę zasługuje dobre gospodarowanie lokatami pieniężnymi, które przyniosło w roku sprawozdawczym przychód w wysokości 636 mln złotych.

W 1992 r. ukazało się 18 pozycji (15 książek oraz 3 zeszyty "Zapisek Historycznych") o łącznej objętości ponad 200 arkuszy drukarskich, z czego tylko 2 pozycje w innych drukarniach, a pozostałe na naszej małej poligrafii. Jest to ważne, ponieważ druk jednego arkusza techniką offsetową jest

przeszło milion złotych tańszy aniżeli druk typograficzny. Należy też podkreślić, że w roku sprawozdawczym ukazało się więcej publikacji aniżeli w poprzednim, i to na ogół pięknie i starannie wydanych. Jest też propozycja, by Toruń zajął się wydawaniem publikacji innych towarzystw naukowych. W celu lepszego rozprowadzenia wydawnictw Towarzystwo wysyła stale wszystkie nowości do kilku księgarń (Wrocław, Kraków, Gdańsk, Puszczkowo koło Poznania, ORPAN w Warszawie). W 1993 r., w związku z 520 rocznicą urodzin i 450 rocznicą śmierci Kopernika, przewiduje się wznowienie "Biblioteczki Kopernikańskiej".

Liczba pracowników nie zmieniła się w stosunku do roku poprzedniego i wynosi 10 osób, w tym część na połowie etatu. Trzy osoby były przez cały rok na pracach interwencyjnych, finansowanych przez Urząd Pracy.

W dniu 31 XII 1992 r. Towarzystwo liczyło 520 członków; w ciągu roku zmarło dziesięciu, a przyjęto pięć osób. Ze składek wpłynęło 13 mln zł, a zaległości wynoszą ponad 15 mln zł; zmniejszyły się jednak w stosunku do roku ubiegłego i dotyczą przeważnie ostatnich lat. Ogólnie Komisja stwierdza sytuację płacenia składek jako zadowalającą, postuluje jednakże wyciągnięcie statutowych wniosków w stosunku do tych osób, które uporczywie zalegają z zapłatą. Nie po raz pierwszy otrzymaliśmy natomiast dobrowolną większą kwotę na zasilenie Towarzystwa od p. Gustawa Wawrzyńskiego, któremu na tym miejscu składamy serdeczne podziękowanie.

Komisja Rewizyjna postuluje co następuje: 1) przyspieszyć wydanie pierwszego tomu "Historii Torunia". Ułatwi to na pewno również zbyt wydany już tomu drugiego, 2) rozważyć możliwość wydawania przewodników na dobrym poziomie, albumów i innych wydawnictw popularnonaukowych dotyczących Torunia i bliższego regionu, także w obcych językach. Są one bardzo poszukiwane. Czy nie można by publikować wydawnictw kolorowych? 3) rozważyć możliwość ulokowania części kapitału Towarzystwa na obligacjach Ministerstwa Finansów, gwarantujących wyższe odsetki.

W wyniku przeprowadzonej rewizji Komisja stwierdza, że Zarząd, Redakcja Wydawnictw i wszystkie komórki Towarzystwa pracowały w okresie sprawozdawczym sprawnie i wydajnie, uzyskując – mimo ogólnej trudnej sytuacji – dobre wyniki. W związku z tym stawia wniosek o udzielenie Zarządowi absolutorium.

Członkowie Komisji

(-) *Prof. dr hab. Bogumił Brzeziński*

(-) *Doc. dr Krystyna Podlaszcwska*

ZMIANY W SKŁADZIE TOWARZYSTWA

NOWI CZŁONKOWIE WYDZIAŁÓW

- Brzeziński Bogumil, prof. dr hab., kierownik Katedry Finansów Publicznych UMK, Toruń, ul. Buszczyńskich 3E m. 140.
- Czarnecki Adam, dr hab., adiunkt w Zakładzie Ekologii Zwierząt Instytutu Biologii UMK, Toruń, ul. Wyszyńskiego 4C m. 38.
- Grześ Marek, dr hab., Zakład Geomorfologii i Hydrologii Niżu Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Ciechocinek, ul. Topolowa 4.
- Kola Andrzej, dr hab., kierownik Pracowni Archeologii Podwodnej Instytutu Archeologii i Etnografii UMK, Toruń, Przy Skarpie 28.
- Morawski Lech, prof. dr hab., profesor w Katedrze Teorii Państwa i Prawa UMK, Toruń, ul. Chabrowa 15.
- Piątkowski Andrzej, dr hab., docent w Zakładzie Historii Pomorza i Krajów Bałtyckich Instytutu Historii PAN, Toruń, ul. Mickiewicza 106 m. 10.
- Sadurski Andrzej, prof. dr hab., kierownik Zakładu Geologii Instytutu Geografii UMK, Toruń, ul. Kraszewskiego 22 m. 11.
- Szymańska Daniela, dr hab., adiunkt w Zakładzie Geografii Społecznej Instytutu Geografii UMK, Toruń, ul. Witosa 7B m. 22.
- Wenta Jarosław, dr hab., adiunkt w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki UMK, Toruń, ul. Wąska 10A m. 4.
- Witkowski Zbigniew, prof. dr hab., kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego UMK, Toruń, ul. Dziewulskiego 37C m. 47.

NOWI CZŁONKOWIE ZWYCZAJNI

- Berent Zbigniew, mgr, Toruń, ul. Lukowa 3.
- Jadczak Ryszard, dr, adiunkt w Zakładzie Etyki Instytutu Filozofii UMK, Toruń, ul. Dziewulskiego 35B m. 22.
- Maik Wiesław, prof. dr hab., kierownik Zakładu Geografii Społecznej Instytutu Geografii UMK, Toruń, ul. Krasińskiego 57 m. 6.
- Tkocz Jan, prof. dr hab., profesor w Zakładzie Geografii Społecznej Instytutu Geografii UMK, Toruń, ul. Kosynierów Kościuszkowskich 7 m. 9.
- Wagner Wienczysław, prof. dr, emerytowany profesor Uniwersytetu w Detroit, Warszawa, ul. Dworkowa 2 m. 86.

Zmarli:

- Doc. dr hab. Antonina Bartoszewicz
- Dr n.med. Ryszard Dankowski
- Mgr Eugenia Gumowska
- Doc. dr Jerzy Maciejewski
- Felicja Nostitz-Jackowska
- Prof. dr Fryderyk Pautsch
- Doc. dr hab. Józef Piszczek
- Mgr Edward Soltys
- Mgr Alojzy Tujakowski
- Doc. dr hab. Leon Witkowski

II

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

W Y D Z I A L I

NAUK HISTORYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 12 X 1992 r.

Krzysztof M i k u l s k i przedstawił pracę własną: *Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII w.*

(Praca przewidziana do druku w "Rocznikach TNT").

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORYCZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 30 III 1992 r.

Jerzy W o j t o w i c z: *Z dziejów tzw. teorii spiskowej.*

Tak zwana teoria spiskowa i jej rola w wyjaśnianiu procesów historycznych budzi od dawna zainteresowanie badaczy, żeby tylko wspomnieć studia niemieckiego badacza Johannes Rogali von Bieberstein (*Die These von der Freimaurerischen Verschwörung*), a także wielu innych historyków, którzy swoją uwagę koncentrowali bądź na okresie rewolucji francuskiej, przez wielu widzianej jako wynik spisku (najczęściej masońskiego), bądź na czasach najnowszych, kiedy to "teoria" spisku posługiwały się reżimy totalitarne. Mimo tych stosunkowo licznych badań wiele zagadnień do tej pory nie zostało wyjaśnionych, jak np. geneza tej teorii i jej twórcy. Wiadomo jednak, że kształtowała się ona różnie w wielu krajach europejskich. I tak w krajach protestanckich łatwo się przyjęła i popularyzowana była przez ówczesne środki "masowego przekazu" teoria "spisku jezuickiego", która najogólniej biorąc głosiła, że jezuita (także po rozwiązaniu

Zakonu) dążyli do uzyskania władzy nad światem i w tym celu przenikali do różnych organizacji i instytucji, aby kierować nimi zgodnie ze swymi zamiarami. Niektórzy posuwali się nawet do twierdzenia, że jezuita tworzyli specjalne organizacje tajne, jak templariuszowska odmiana masonerii, aby poprzez nie oddziaływać na opinię publiczną. W Rzeczypospolitej szlacheckiej, po odparciu najazdu szwedzkiego, w środowiskach szlacheckich zakorzenił się pogląd, że mniejszości protestanckie, które związały się ze Szwedami, spiskowały na wielką skalę, aby doprowadzić do upadku państwa polskiego. Pogląd ten został rozwinięty przez niektórych historyków (Morawski) i zastosowany w odniesieniu do masonerii europejskiej i różokrzyżowców, którzy działalnością swoją mieli jakoby spowodować rozbiory państwa polskiego. Z poglądem tym polemizował znakomity historyk Władysław Konopczyński.

Najczęstszym obiektem oskarżeń o spiskowanie stała się jednak masoneria europejska, organizacja szeroko rozbudowana w wielu krajach zachodniej, wschodniej i południowej Europy, mająca własny rytuał, symbolikę i działająca jako organizacja zamknięta i elitarna. Od pierwszej chwili pojawienia się na arenie publicznej budziła ze względu na swoją tajemniczość duże zainteresowanie, przeradzające się w pewnych środowiskach w podejrzenia i różnego rodzaju dociekania dotyczące zwłaszcza tzw. tajemnicy masońskiej, tj. tego, o czym masoni nigdy nie wypowiadali się publicznie. Na ten temat pojawiały się liczne pisma antymasońskie, zawierające krytykę masonerii i masonów za ich rzekomo niemoralny tryb życia, oddawanie się uciechom stołu i kielicha, a także silny indyferentyzm religijny. Wybitnym przedstawicielem niezbyt początkowo licznej grupy publicystów antymasońskich był Anglik Samuel Prichard, który w październiku 1730 wydał antymasoński pamflet pod tytułem *Masonry dissected* (tytuł skrócony), który stał się fenomenem wydawniczym i był tłumaczony na wiele języków obcych. Prichard przekazał swoim czytelnikom po raz pierwszy szczegóły życia wewnętrznego loży wolnomularskiej (sam był tzw. rozczarowanym masonem), a także sekrety związane z inicjacją, przysięgą itp.

Ten antymasoński pamflet otworzył długą serię wydawnictw skierowanych przeciwko masonerii. Zarzuty jej stawiane były coraz poważniejsze, oskarżano ją bowiem o światoburcze zamiary zbudowania jakiejś republiki światowej opartej na zasadach rozumu bądź też o próby wprowadzenia równości i wolności.

Wybuch rewolucji francuskiej w 1789 r., zdobycie Bastylji, a następnie rozszerzanie się wpływów rewolucyjnych po całej Europie spowodowały aktywizację środowisk konserwatywnych i emigracji rojalistycznej. Publicyści tej grupy zasypywali rynek wydawniczy różnego rodzaju pismami,

które obok zwalczania rewolucji francuskiej stawiały sobie za cel wyjaśnienie jej genezy i sił sprawczych. Na nowo została postawiona pod pręgierzem masoneria jako główny winowajca i sprawca dokonujących się rewolucji i przemian wewnętrznych. Na nowo ożyła więc teoria spiskowa. Oskarżano Woltera i innych filozofów Oświecenia o podkopywanie i niszczenie podstaw społecznych, przez które rozumiano tron i ołtarz, innym razem obiektem oskarżenia byli książęta, jak np. książę Filip Orleański, któremu publicystyka rojalistyczna poświęciła wyjątkowo wiele uwagi. Tego księcia krwi królewskiej, a zarazem wielkiego mistrza masonerii francuskiej oskarżano o spiskowanie przeciwko Ludwikowi XVI i spowodowanie wyroku skazującego, a także o wiele innych zbrodni i przestępstw. Odżyła na nowo teoria spisku jezuickiego, którą wyłożył francuski erudyta – amator i farmaceuta Cadet de Gassicourt w rozprawce pt. *Tombeau de Jacques Molay*. Twierdził on, że to jezuita opanowali tajny związek templariuszy, którzy przekształcili go w organizację nowych templariuszy jakobińskich, obalili monarchię Ludwika XVI, a jego samego posłali na szafot, wypełniając w ten sposób posłanie ostatniego mistrza Jakuba de Molay, który nakazał ocalałym braciom dokonywać zemsty na Kapetyngach.

Najpełniej teoria spisku masońskiego została rozwinięta i wyłożona w obszernej wielotomowej książce byłego jezuita francuskiego Augustyna Barruela pt. *Memoire pour servir l'histoire du jacobinisme*. Dzieło to zrobiło wielką, międzynarodową karierę, tłumaczone było na języki obce, m.in. także polski, weszło do obiegu publicystycznego, było wielokrotnie cytowane, stało się czymś w rodzaju biblii międzynarodowego konserwatyzmu. Barruel w swym dziele łączył ogromną erudycję dotyczącą masonerii, jej organizacji, struktur, ludzi, rytuałów, z wielką nienawiścią do masonerii; oskarżał ją o zaplanowany i realizowany w ciągu całego stulecia spisek przeciwko państwu i Kościołowi, które uważał za niezmiennie podstawy społeczne. Dowodów rzeczowych na poparcie swych twierdzeń Barruel – podobnie jak i inni publicyści antymasońscy – nigdy nie podał, szafował za to szczerze epitetami i wyzwiskami. "Teoria spiskowa" przyjęta została również w wieku XIX przez środowiska nacjonalistyczne. Szczególną karierę zrobiła ona w Niemczech i we Francji, w których to krajach "wzbogacono" ją o "spisek żydowski". Pojawiły się liczne prace, broszury i pamflety stwierdzające, że masoneria jest dzieckiem spisku żydowskiego oraz że żydowska masoneria wywołała pierwszą wojnę światową, aby zniszczyć cesarstwo niemieckie i austriackie itp.

Kolejny etap "rozwoju" teorii spiskowej to stworzenie pojęcia spisku żydowsko-masońsko-komunistycznego. Swoisty "wkład" do tej prymityw-

nej koncepcji wniosła para małżeńska Erich i Marta Ludendorff, która propagowała tę teorię na terenie całych Niemiec powersalskich, znajdując duży oddźwięk wśród licznych, mocno sfrustrowanych grup niemieckiego społeczeństwa. Tezy Ludendorffów o klęsce Niemiec spowodowanej słynnym "uderzeniem w plecy" w wyniku spisku żydowsko-masońskiego trafiały na bardzo podatny grunt, zostały też w całości przejęte przez propagandę hitlerowską, która zaostrzyła pewne tezy Ludendorffów i ich poprzedników oraz skonstruowała własny slogan o wszechwinie żydowsko-masońskiej. Zasypała też ona rynek wydawniczy różnego rodzaju wydawnictwami anty-masońskimi, przeznaczonymi dla różnych grup odbiorców, często na bardzo niskim poziomie.

Żydowsko-masońską teorię spiskową na gruncie polskim w okresie międzywojennym lausowała głównie prawica, a zwłaszcza jej radykalne przybudówki narodowe i pisma typu "Prosto z mostu", a także cała prasa endecka. Ciągłość tego typu myślenia politycznego na emigracji reprezentował Jędrzej Gertych, a na gruncie naukowym Kazimierz Morawski, który w roku 1935 wydał pracę pt. *Źródła rozbioru Polski*; twierdził w niej, że do upadku Polski przyczyniły się działające potajemnie organizacje okultystów.

Teza spiskowa miała zwolenników również po drugiej wojnie światowej, co znalazło wyraz w niektórych wydawnictwach propagandowych. Zagadnienie to czeka jeszcze na swego badacza.

Posiedzenie naukowe dnia 13 IV 1992 r.

Rénée M a r t i n a g e (Lille): *Le Jury on Europe au XXe siècle.*

Posiedzenie naukowe dnia 20 X 1992 r.

Marian B i s k u p: *Z wędrówek po archiwach, bibliotekach i regionach historycznych Lotwy.*

(Druk. w "Zapiskach Historycznych" t. 58: 1993, z. 2-3, s. 75-84.)

W Y D Z I A L II

FILOLOGICZNO – FILOZOFICZNY

POSIEDZENIA KOMISJI FILOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 27 IV 1992 r.

Jerzy P o d r a c k i (Warszawa): *Zagadnienia składni szkolnej.*

Posiedzenie naukowe dnia 6 V 1992 r.

Augustyn M a ñ c z y k (Zielona Góra): *Strukturalizm – i co dalej ?*

Augustyn Mańczyk (Zielona Góra): *Filozofia języka.*

Posiedzenie naukowe dnia 9 XII 1992 r.

Maria K a l i n o w s k a: *Warsztat krytyczny prof. Czesława Zgorzel-
skiego jako wydawcy poezji Adama Mickiewicza.*

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORII SZTUKI I KONSERWATORSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 29 I 1992 r.

Józef P o k l e w s k i: *Wilno artystyczne w dwudziestoleciu
międzywojennym.*

”Wilno jest dzisiaj jednym z najważniejszych ośrodków artystycznych w Polsce. Musi być widocznie coś w nastroju tego miasta co narzuca artystom powagę, umiar, spokój. Sztuka tamtejsza potrafi być tradycyjalna nie tracąc kontaktu z nowoczesnością, potrafi zdobyć się na własny odrębny ton, nie wyzbywając się związku z ogólną linią rozwojową”. Tak w 1937 r. o Wilnie i jego pozycji artystycznej pisał znany i ceniony krytyk i historyk sztuki – Waław Husarski.

Ze względu na wielonarodowościowy skład ludności nie sposób na raz omówić dokonań artystycznych wszystkich zamieszkujących Wilno narodowości, w związku z tym zainteresowania skupić należy wyłącznie na polskim Wilnie artystycznym. Takie ustawienie problemu dyktują

zarówno potrzeby polskiej geografii sztuki, jak i przekonanie, że z racji pokutujących dotąd animozji i uprzedzeń stanowiących dziedzictwo dawnych antagonizmów, temat ten znajduje się poza sferą zainteresowań badaczy litewskich. Koncentrując się na polskim życiu artystycznym w międzywojennym Wilnie nie mamy absolutnie na celu negowania lub deprecjonowania osiągnięć twórców innych grup narodowościowych, zaznaczających swą obecność w życiu artystycznym miasta. Odwrotnie, doceniamy, że swą działalnością urozmaicili oni w pewnym stopniu życie artystyczne międzywojennego Wilna. Jednak ilościowa i jakościowa dominacja polskiego elementu w środowisku wileńskim, a zwłaszcza jego elita, w decydującej mierze wpłynęły na ukształtowanie się intelektualnego i kulturalnego oblicza miasta.

Ponieważ przedmiotem rozważań jest życie artystyczne, niezbędne wydaje się sprecyzowanie zarówno samego terminu, jak i obszaru zainteresowań. Adaptując do naszych potrzeb odnoszące się do życia literackiego ustalenia Marii Starzewskiej, przyjmujemy, że w pojęciu "życie artystyczne" zawiera się dynamika procesów zachodzących w określonej społeczności, na określonym terytorium i w określonym czasie, przebiegających w relacjach: społeczność w jej aktualnej formacji kulturalnej i cywilizacyjnej – artyści i ich dzieła – pośrednicy i środki przekazu – odbiorcy (społeczeństwo).

Aby wyrokować o randze dokonań środowiska wileńskiego w dziedzinie szeroko rozumianej plastyki i właściwym mu miejscu w hierarchii osiągnięć artystycznych w skali ogólnopolskiej, przedstawione kolejno zostały: uwarunkowania historyczno-polityczne, stosunek środowiska do tradycji i dziedzictwa przeszłości, aktywność zespołu działających tam twórców oraz ważniejsze dzieła i realizacje artystyczne, powstałe w przedziale czasowym 1919 – 1939, wystawy artystyczne, organizacje kulturalno-artystyczne, szkolnictwo plastyczne i instytucje opieki nad sztuką, a także animozje, konflikty i zatargi na tle artystyczno – kulturalnym. Zrelacjonowane wyniki badań nie tylko potwierdziły cytowaną na wstępie opinię Husarskiego, ale także pozwoliły na ukazanie miejsca Wilna w polskim życiu artystycznym, uświadomiły też żywotność i rolę tradycji wileńskiej w kulturze polskiej po II wojnie światowej.

Posiedzenie naukowe dnia 12 II 1992 r.

Tomasz F. de R o s s e t: *Kolekcja obrazów hr. Ludwika Michała Paca.*

Podstawą referatu stały się dokumenty, które autor odnalazł w zbiorze

rach Biblioteki Polskiej w Paryżu. Zawierają one między innymi wykaz obrazów należących do hr. Ludwika Michała Paca, szwoleżera, generała wojsk Królestwa Polskiego i w końcu emigranta. Dzieje słynnej w swoim czasie kolekcji hrabiego są częściowo znane dzięki artykulowi A. Ryszkiewicza oraz wzmiankom w opracowaniach na temat pałaców w Dowspudzie i przy ul. Miodowej w Warszawie. Jednakże niewiele dotąd napisano o rzekomo bogatych zbiorach malarstwa, jakie Pac zgromadził w początkach XIX stulecia. Rozważania autorów z reguły bowiem koncentrowały się na tajemniczym ich zniknięciu po powstaniu listopadowym, a następnie domniemanej konfiskacie przez Rosjan – w okresie międzywojennym obrazy Paca były nieoficjalnie poszukiwane przez polską Komisję Rewindykacyjną w muzeach sowieckich.

Odnalezione w Paryżu dokumenty odsłoniły całkiem nieznaną dotąd epizod historii tej kolekcji. Okazało się mianowicie, że cała setka *tableaux a l'huile* w latach trzydziestych XIX w. znalazła się we Francji. Choć nie udało się wyjaśnić do końca okoliczności związanych z wywiezieniem zbioru z kraju, wiadomo, że do 1842 r. pozostawał on w rękach gen. Karola Kniaziewicza, przyjaciela Paca, a potem, na mocy testamentu, opiekuna jego córki Ludwiki i administratora pozostawionego majątku. Dopiero po śmierci opiekuna obrazy zostały wydane Pacównie i jej mężowi księciu Ksaweremu Sapieże, a następnie w 1845 r. przewiezione do ich majątku w Wysokim Litewskim. Blisko dwadzieścia lat później znaczna część kolekcji została ponownie wywieziona do Francji. Po powstaniu styczniowym rodzina opuściła Litwę i osiadła w Biarritz. Omawiane malowidła umieszczono w neorenesansowym pałacu, wzniesionym tam dla Sapieżów w latach sześćdziesiątych XIX w. Z kolei w 1904 r. spora ich partia pojawiła się w Paryżu na licytacji malarstwa ze zbiorów ks. Ludwika Sapiehy. Ponad 30 płócien nabył wówczas hrabia Jakub Potocki z Helenowa. Następnie zaś niektóre przejęło Muzeum Narodowe w Warszawie na mocy zapisu testamentowego.

Omawiany spis obrazów zapewne nie obejmuje wszystkich dzieł, jakie zebrał hr. Pac, lecz dostarczając nowych informacji na temat kolekcji, ukazuje jego niezmiernie istotną pozycję w dziejach percepcji sztuki w Polsce. Prezentuje go jako miłośnika malarstwa niderlandzkiego. Najczęściej bowiem pojawiały się tu nazwiska siedemnastowiecznych twórców flamandzkich i holenderskich, a ich dzieła stanowiły przeważającą część zbioru. Najliczniej reprezentowanym gatunkiem malarskim był pejzaż oraz pokrewne sceny marynistyczne, batalistyczne, animalistyczne i weduty. Między innymi przedstawieniami – o wiele mniej licznymi – znamienne jest, że tradycyjnie najwyżej usytuowane w teorii artystycznej malowidła o tematyce

biblijnej i mitologicznej nie dominowały zbyt nad portretami, martwymi naturami i scenami rodzajowymi. Wykaz kilkakrotnie wymienia obrazy Ruisdaela, Adriaena i Isaaca van Ostade, Teniersa, italianistów Andreea Botha i Aelberta Cuypa, a także pojedyncze prace Wouwermana oraz nieznanymi w początkach XIX w. Petera de Bloot i Cornelisa Begi. Na uwagę zasługują również dwa obrazy wiązane z P. Breughlem st., malarzem raczej nietypowym dla upodobań estetycznych tego okresu. Sztukę włoską reprezentowali Carlo Dolce, Guercino, Francesco Albani, Andrea del Sarto i Tycjan. Weryfikacja tych tradycyjnych atrybucji jest problematyczna, ponieważ większość wymienionych w spisie dzieł zniknęła z pola widzenia. Jednakże na podstawie oznaczeń na odwrociach oraz analizy źródeł autor zdołał ustalić proveniencję z kolekcji Paca kilkunastu malowideł przekazanych przez J. Potockiego dla MNW. Najwyższy poziom artystyczny reprezentuje arcydzieło animalistyki *Walka psa z czapłą* Abrahama Hondiusa oraz kompozycja Jacoba W. de Wet *Józef sprzedający zboże*. Należy także wymienić pejzaże: *Pejzaż z pasterzami* tradycyjnie przypisywany A. Cuypowi (w istocie dzieło nie znanego dotąd Nieuvenhuysena), dwa owalne *Krajobrazy z postaciami* Ottomara Hackiusa (eksponowane w Nieborowie), *Wiejska droga* Guillaume Dubois i nie zbadane dotąd dokładniej, przypisywane Ruisdaelowi *Polowanie na jelenia*; a także sceny rodzajowe: *Pożar miasteczka* Egberta van der Poel (dep. w Gdańsku), tajemnicza kompozycja *Oględziny* (sygn. DVII), *Pracownia malarza* (sygn. IVO), dwa chłopskie przedstawienia przypisywane Teniersowi. Dodać trzeba, że wśród portretów wymieniony był wizerunek samego hr. Paca w mundurze szwoleżerskim, namalowany przez Francois Gerarda, i jego żony – przez J-B. Wicara, oraz, co stanowiło sporą rzadkość na tle kolekcjonerstwa polskiego, *Tete d'homme* pędzla Fransa Halsa.

Posiedzenie naukowe dnia 8 IV 1992 r.

Teresa G r z y b k o w s k a (Gdańsk): *Sztuka Gdańska XVI-XVIII w. – próba syntezy*.

Posiedzenie naukowe dnia 29 IV 1992 r.

Zygmunt K r u s z e l n i c k i: *Śmierć Kopernika – temat w sztuce polskiej*.

(W druku w: Acta Universitatis Nicolai Copernici, Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo, z. XIX).

Posiedzenie naukowe dnia 21 X 1992 r.

Andrzej G r z y b k o w s k i: *Centralne gotyckie kościoły krzyżowe w Polsce.*

(Wyd. w: "Kwartalnik Architektury i Urbanistyki" 37: 1992, z. 2, s. 95-118).

POSIEDZENIA KOMISJI BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 16 XII 1992 r.

Marian P t a s z y k: *Rękopis "Słownika języka polskiego" Samuela Bogumila Lindego.*

W Y D Z I A L III

MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY

POSIEDZENIA KOMISJI GEOGRAFICZNO-GEOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 15 X 1992 r.

Władysław N i e w i a r o w s k i, Edward W i ś n i e w s k i: *Sprawozdanie naukowe z sympozjum Grupy Perybaltyckiej, Komisji Genezy i Cech Osadów Czwartorzędowych INQUA (Poznań - Berlin, maj 1992 r.).*

Posiedzenie naukowe dnia 3 XII 1992 r.

Wojciech W y s o t a: *Problematyka naukowa IV Międzynarodowego Sympozjum Drumlinowego w Irlandii Północnej.*

POSIEDZENIA KOMISJI NAUK MEDYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 10 II 1992 r.

Marian J a n o w s k i, Waldemar J ę d r z e j c z y k: *Przetoki tętniczo-żylnie dla dializ nerkowych.*

Posiedzenie naukowe dnia 15 IX 1992 r.

Waldemar J ę d r z e j c z y k, Marek J a c k o w s k i: *Operacja metodą Bevana.*

Posiedzenie naukowe dnia 16 IX 1992 r.

Waldemar J ę d r z e j c z y k, Marek J a c k o w s k i: *Kurcz wpustu w materiale własnym.*

Waldemar J ę d r z e j c z y k, Jan J a w o r s k i: *Angiografia w zespole Lericha.*

Posiedzenie naukowe dnia 17 IX 1992 r.

Jan J a w o r s k i, Waldemar J ę d r z e j c z y k: *Analiza Doplerowska przepływu krwi.*

W Y D Z I A L I V

NAUK PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I EKONOMICZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 1 VI 1992 r.

Karl Heinz S c h w a b (Erlangen): *Konstytucyjne podstawy organizacji i funkcjonowania zachodnioniemieckiego wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych.*

Posiedzenie naukowe dnia 1 VII 1992 r.

Członek Wydziału Marian K a l l a s przedstawił pracę Władysława S o b o c i ń s k i e g o: *Prokuratura Sądu Kasacyjnego w Księstwie Warszawskim.*

(Praca wydana w serii "Studia Iuridica", t. 20, z. 1).

POSIEDZENIA KOMISJI EKONOMICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 19 II 1992 r.

Wojciech K o s i e d o w s k i: *Drogi ku przyszłości w ujęciu Bohdana Hawrylyshyna.*

Klub Rzymski zainicjował opracowanie wielu studiów analizujących niezwykle złożony kompleks problemów rozwoju współczesnego świata, nazywany terminem "World Problematique". W porównaniu z innymi pracami studia te odznaczają się przede wszystkim podkreśleniem wzajemnych powiązań między poszczególnymi problemami. Podejście to pozwala zidentyfikować i zbadać współzależności ujawniające się w licznych, alarmujących kwestiach "World Problematique", wśród których nie brak zagadnień o takiej doniosłości, że znalezienie ich rozwiązania staje się warunkiem przetrwania gatunku ludzkiego.

Do ekskluzywnego grona członków Klubu Rzymskiego należy Bohdan Hawrylyshyn – wybitny uczony pochodzenia ukraińskiego, znany w świecie ekspert w sprawach gospodarczych, współpracownik renomowanych, zachodnich instytutów zarządzania, wieloletni kierownik Centre d'Etudes Industrielles w Genewie. W bogatym dorobku tego autora na szczególne uznanie zasługuje książka: *Road Maps to the Future. Towards More Effective Societies. A Raport to the Club of Rome*, Pergamon Press, Oxford–New York–Toronto–Sydney–Paris–Frankfurt 1980. Była ona wielokrotnie wznawiana w kilku językach, a w 1990 r., staraniem Polskiego Towarzystwa Współpracy z Klubem Rzymskim, ukazała się w tłumaczeniu polskim pod tytułem *Drogi do przyszłości.*

Według B. Hawrylyshyna związki między problemami współczesnego świata przypominają wzajemne zależności narodów. System tych zależności ukształtowała historia, jednak obecnie wiele z nich nie odpowiada istniejącej sytuacji. Należy do nich uparcie utrzymujący się dogmat polityczny o suwerenności narodowej, którego korzenie tkwią w charakterystycznym dla ludzkości egoizmie. "Suwerenność jest religią współczesnego społeczeństwa", jak powiedział Toynbee, dodając, że "jej bogowie domagają się ofiary krwi", a narodowy egoizm bywa określany, w zależności od potrzeb, bądź szlachetnym patriotyzmem, bądź nikczemnym nacjonalizmem lub szowinizmem. Przedstawiciele poszczególnych narodów reprezentują interesy swoich krajów, nie bacząc na dobro wspólne, a nawet na dobro własnego kraju, pojmovane w nieco dłuższej perspektywie. W tej sytuacji konieczne staje się odejście od panujących dzisiaj doktrynalnych ideologii z

XIX stulecia i sformułowanie nowej, przemawiającej do wszystkich "ideologii pragmatycznej". Trzeba rozpocząć tworzenie zupełnie nowego porządku świata i przygotować się do zakwestionowania współczesnych ideologii, dogmatów politycznych i tradycyjnych instytucji.

Niewątpliwie należy zgodzić się z B. Hawrylyshynem, że wstępnym warunkiem określenia nowego ładu światowego jest koegzystencja. Sprzyjają jej tendencje integracyjne, które z kolei są zdeterminowane najpoważniejszym wspólnym problemem – groźbą totalnej zagłady. Ku większej współzależności popychają nas także takie czynniki, jak: trendy demograficzne, rozproszenie bogactw naturalnych i konieczność wymiany międzynarodowej, postęp techniczny. W wyniku rozwoju transportu i komunikacji świat niebawem "skurczył się". Rośnie w związku z tym znajomość innych części świata i pogłębia się w nas uczucie międzyludzkiej solidarności. Z drugiej natomiast strony dają o sobie znać potężne siły przeciwdziałające wspólnym dążeniom ludzkości, do których należą przede wszystkim podziały ideologiczne i religijne oraz animozje i konflikty, wynikające ze starań narodów o bezpieczeństwo i integralność terytorialną, utrzymanie sfer wpływów, zaspokojenie coraz ambitniejszych interesów partykularnych, a niekiedy o urzeczywistnienie marzeń imperialistycznych.

W tworzeniu nowego porządku muszą być uwzględnione obecne realia polityczne i panujący układ sił. Nie wydaje się, aby istniejący system państw narodowych miał być w bliższej przyszłości zastąpiony jakąś inną konstrukcją polityczną, np. rządem światowym. W związku z tym B. Hawrylyshyna głęboko interesują postawy i zachowania jednostek, funkcjonowanie organizacji oraz efektywność działania różnych społeczeństw. Według jego koncepcji państwo narodowe opiera się na trzech głównych elementach porządku społecznego, którymi są: zbiór wartości, forma sprawowania władzy i system gospodarczy. Każdy z nich ma dobre i złe strony. Sympatie autora skłaniają się jednak ku wartościom umożliwiającym współdziałanie w grupie (a nie ku tak cenionym u nas wartościom indywidualno-konkurencyjnym), partycypacyjno-konsensualnemu sposobowi sprawowania władzy oraz tzw. uzgadnianej gospodarce rynkowej. Na uwagę zasługuje trafna myśl uczonego o tym, że efektywność władzy zależy nie tyle od jej natury, ile od stopnia akceptacji społeczeństwa, w którym jest sprawowana.

Wart podkreślenia jest optymizm B. Hawrylyshyna w kwestii "wspólnego przeznaczenia" ludzkości. Sił sprzyjających integracji jest jego zdaniem więcej niż sił hamujących. Teoretycznie biorąc, alternatywą wobec nowego porządku mogłaby być totalna zagłada albo całkowita dezintegracja świata lub też ustanowienie światowej hegemonii przez jeden potężny

kraj, stosujący terror nuklearny. Każde z tych rozwiązań jest jednak bardzo mało prawdopodobne. Powinniśmy więc mimo wszystko zakładać, że kręte ścieżki ludzkości będą się z czasem zbiegać coraz ściślej, ponieważ nie możemy opuścić naszej Ziemi i nie chcemy jej oraz siebie zniszczyć.

III

MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

Wydział I

KOLA ANDRZEJ urodził się 17 stycznia 1940 r. w Toruniu. Szkołę podstawową ukończył w Toruniu i w tym mieście kontynuował naukę w II Liceum Ogólnokształcącym, gdzie w 1957 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku został słuchaczem Studium Nauczycielskiego w Toruniu, uzyskując po dwuletnim kursie w 1959 r. dyplom nauczycielski ze specjalnością nauczania w zakresie fizyki. Bezpośrednio po tym, jeszcze w sezonie letnim tegoż roku, podjął – najpierw doraźnie – pracę w ekspedycji wykopaliskowej prowadzącej badania archeologiczne na zamku krzyżackim w Toruniu, pozostając jej stałym uczestnikiem przez 6 lat aż do roku 1966. W 1961 r., po reaktywowaniu na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika przerwanej wraz ze śmiercią prof. Romana Jakimowicza kierunku dydaktycznego archeologii, rozpoczął studia archeologiczne, uzyskując w 1966 r. dyplom magistra archeologii na podstawie rozprawy magisterskiej "Powiat toruński od paleolitu do halsztatu", napisanej pod kierunkiem prof. Kazimierza Żurowskiego. W tym też roku podjął pracę w ówczesnej Katedrze Archeologii UMK, najpierw na stanowisku asystenta – stażysty, a od 1967 r. asystenta naukowo-technicznego, włączając się w nurt jej badań, prowadząc liczne prace terenowe, szczególnie na stanowiskach z okresu średniowiecza na terenie ziemi chełmińskiej. W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych, obok problematyki archeologii średniowiecza, zainteresował się również archeologią podwodną, szczególnie w zakresie metod eksploracji i dokumentacji podwodnej. Ten kierunek badawczy w drugiej połowie lat siedemdziesiątych i w latach późniejszych zajmował równorzędne miejsce z działaniami w zakresie archeologii średniowiecza. Rezultaty wieloletnich badań w Kałdusie koło Chełmna i w Chełmnie (woj. toruńskie), a także znajomość licznych stanowisk wczesnośredniowiecznych w ziemi chełmińskiej, stały się przedmiotem szczegółowszego opracowania, które jako dysertacja

doktorska, zatytułowana *Wczesnośredniowieczne Chelmno w świetle źródeł archeologicznych. Problem pierwotnej lokalizacji*, napisana pod kierunkiem prof. Kazimierza Żurowskiego, po jej obronie, stała się podstawą do nadania mu stopnia doktora archeologii w roku 1975. W tym też roku uzyskał na UMK, w Instytucie Archeologii i Etnografii, etat adiunkta. Również po uzyskaniu doktoratu jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół problemów okresu średniowiecznego archeologii polskiej, kultury materialnej średniowiecza i archeologii podwodnej. W zakresie tych pierwszych zainteresowań prowadził liczne badania terenowe, głównie w ziemi chełmińskiej, a w zakresie archeologii podwodnej – głównie w akwenach śródlądzia niżu polskiego, ale także brał udział w badaniach zagranicznych, np. prowadził badania relikwów portu antycznego w Szabli – Bułgaria, Morze Czarne (1979–1980) czy badaniach XVII-wiecznego wraka przy wyspie Koch-Si-Chang w Zatoce Syjamskiej – Tajlandia (1986). W efekcie tej działalności stał się autorem ponad 90 prac i artykułów naukowych opublikowanych w kraju i za granicą. Wyniki tych badań prezentował też na licznych kongresach, sympozjach i konferencjach naukowych, z których na wyróżnienie zasługują: kongresy archeologii słowiańskiej w Bratysławie (1975) i Sofii (1980) oraz Kongres Śródlądowej Archeologii Podwodnej w Zurychu (1983). W 1977 r. odbył jednomiesięczny staż naukowy w Bułgarii, w Instytucie Archeologii BAN. W 1991 r. na podstawie rozprawy "Grody ziemi chełmińskiej w późnym średniowieczu", dorobku naukowego i kolokwium odbytego na Uniwersytecie Wrocławskim, nadano mu stopień doktora habilitowanego. Jest członkiem Stowarzyszenia Archeologów Polskich (wcześniej Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego), członkiem TNT i wieloletnim sekretarzem Komitetu Redakcyjnego "Prac Archeologicznych" tegoż Towarzystwa, wieloletnim przewodniczącym Koła Ochrony i Kształtowania Środowiska NOT na UMK i członkiem Prezydium Oddziału Wojewódzkiego NOT w Toruniu, założycielem i prezesem Akademickiego Klubu Badań Podwodnych na UMK, a także założycielem i prezesem Zarządu Fundacji "Pro Corpore et Animo Sano".

SPIS PRAC: a) PRACE MONOGRAFICZNE: 1) Źródła archeologiczne z terenu zamku krzyżackiego w Toruniu (badania 1958–1966), *Prace Archeologiczne* 6, Warszawa – Poznań 1974, ss. 110 (wspólnie z J. Chudziakową). 2) Wczesnośredniowieczny gród w Melnie w świetle badań wykopaliskowych, Toruń 1982, ss. 70 (wspólnie z R. Boguwolskim). 3) Grody ziemi chełmińskiej w późnym średniowieczu, *Prace Archeologiczne* 9, Toruń 1991, ss. 249. b) SKRYPTY: 4) Archeologia Podwodna, cz. I, Badania w akwenach śródlądowych Europy Środkowej i Wschodniej, Toruń 1985, ss. 284 (wspólnie z G. Wilke). c) ROZPRAWY I

ARTYKULY: 5) Osada z okresu lateńskiego w Wielkiej Nieszawce koło Torunia, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Archeologia II*, Toruń 1969, s. 13–68. 6) Grodziska ziemi lubawskiej, *Warmia i Mazury*, Nr 11, 1969, s. 12–13. 7) Początki toruńskiego ośrodka polskich badań archeologicznych, *Rocznik Toruński* 6, Toruń 1971, s. 77–88. 8) Co kryje Góra św. Wawrzyńca?, *Z otchłani wieków*, R. 38, nr 4, 1972, s. 277–281. 9) Wczesnośredniowieczny gród i osada podgrodowa w Długim Moście, powiat brodnicki w świetle badań archeologicznych, *Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego*, Nr 10, Bydgoszcz 1974, s. 9–42. 10) Produkcja grotów beltów do kuszy w średniowieczu w świetle współczesnych prób eksperymentalnych. Uwagi o odkryciach na grodzisku późnośredniowiecznym w Słozewach, pow. Brodnica, w 1973 r., *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Archeologia V*, Toruń 1975, s. 161–181 (wspólnie z G. Wilke). 11) Zespół grotów beltów do kuszy z grodziska późnośredniowiecznego w Słozewach koło Brodnicy w świetle odkryć z 1973 r., *Zapiski Historyczne*, t. 41, z. 1, 1976, s. 81–123 (wspólnie z G. Wilke). 12) Stan badań śródlądowej archeologii podwodnej w Polsce, *Pomorania Antiqua VII*, 1977, s. 147–184 (wspólnie z G. Wilke). 13) Archeologiczne badania podwodne reliktyw wczesnośredniowiecznego mostu w Bobęcinie, w województwie śluskim w 1977 r., *Wiadomości Archeologiczne*, t. 44, 1979, z. 2, s. 156–167 (wspólnie z G. Wilke). 14) Późnośredniowieczne siedziby rycerskie na ziemi chełmińskiej w świetle badań archeologicznych w Słozewach i Plemiętach, *AUNC, Archeologia VI*, 1980, s. 65–87 (wspólnie z G. Wilke). 15) Toruński ośrodek archeologii podwodnej. Potrzeby i perspektywy badawcze, *ibid.*, s. 89–100 (wspólnie z G. Wilke). 16) Archeological underwater investigation in 1977–1978 of the remains of an early medieval bridge, Bobęcin, Słupsk district, Poland. *The International Journal of Nautical Archeology and Underwater Exploration*, London–New York–San Francisco, 1980, vol. 9, nr 2, s. 133–138 (wspólnie z G. Wilke). 17) Probleme und Perspektiven der archäologischen Unterwasserforschungen in den Binnengewässern Polens, *Internationaler Kongress für Archäologische Erforschung der Binnengewässer*. Zürich, 12–14 März 1981 (powielone tezy referatu). 18) Problems and perspectives of archaeological underwater research in inland waters of Poland, *AUNC, Archeologia IX, Underwater Archaeology I*, Toruń 1983, s. 39–47. 19) The drawing up of a height plan of the late – mediaeval wreck, the "Copper Ship" (W-5) from Gdańsk Bay and its utilization in exploratory work, *ibid.*, s. 67–80 (wspólnie z G. Wilke). 20) Żelazny osprzęt średniowiecznej wieży mieszkalnej w Plemiętach i jej wyposażenia [w:] *Plemięta – średniowieczny gródek w ziemi chełmińskiej*, red. A. Nadolski, *Prace Archeologiczne TNT*, nr 7, Warszawa–Poznań–Toruń 1985, s. 63–83. 21) Militaria z grodziska w Plemiętach. Broń strzelcza, *ibid.*, s. 107–128 (wspólnie z G. Wilke). 22) Narzędzia i półfabrykaty kowalsko-ślusarskie z grodziska w Plemiętach, *ibid.*, s. 139–147. 23) Narzędzia do obróbki drewna z grodziska w

Plemiętach, *ibid.*, s. 149–157. 24) Ruchome materiały źródłowe z archeologicznych badań podwodnych relikwów mostu wczesnośredniowiecznego w Bobęcinie koło Miastka, woj. śląskie, z lat 1977–1983, AUNC, *Archeologia XI, Archeologia Podwodna 2*, Toruń 1985, s. 27–51 (wspólnie z W. Matuszewską-Kola). 25) Z badań nad typologią późnośredniowiecznych dworów obronnych na terenie ziemi chełmińskiej, *Zapiski Historyczne*, t. 50, z. 4, 1985, s. 127–147. 26) Stan i perspektywy badań archeologicznych późnośredniowiecznych siedzib rycerskich na ziemi chełmińskiej, [w:] *Średniowieczne siedziby rycerskie w ziemi chełmińskiej na tle badań podobnych obiektów na ziemiach polskich*, red. A. Kola, Toruń 1987, s. 3–15. 27) Późnośredniowieczna chłodnia z Torunia, AUNC, *Archeologia XVI*, Toruń 1989, s. 103–116. d) **SPRAWOZDANIA NAUKOWE**: 28) Kaldus, *Informator Archeologiczny – Badania 1967 r.*, Warszawa 1968, s. 219–220. 29) Długi Most, *ibid.*, *Badania 1969 r.*, Warszawa 1970, s. 250–251. 30) Chełmno, *ibid.*, *Badania 1970 r.*, Warszawa 1971, s. 228. 31) Kaldus, *ibid.*, *Badania 1969 r.*, Warszawa 1970, s. 260–261. 32) Chełmno, *ibid.*, s. 351–352. 33) Kaldus, *ibid.*, *Badania 1970*, Warszawa 1971, s. 171–172. 34) Michałowo, *ibid.*, s. 186–187. 35) Sprawozdanie z badań archeologicznych prowadzonych w roku 1969 na grodzisku i podgrodziu w Długim Moście, pow. Brodnica, *Komunikaty Archeologiczne*, Bydgoszcz 1972, s. 78–81 (wspólnie z R. Boguwołskim). 36) Sprawozdanie z badań archeologicznych prowadzonych na grodzisku w Kaldusie, pow. Chełmno w latach 1967–1969, *ibid.*, s. 95–103 (wspólnie z W. Matuszewską-Kola). 37) Sprawozdanie z badań sondażowych prowadzonych w Chełmie i Starogrodzie, pow. Chełmno w latach 1968–1969, *ibid.*, s. 104–109. 38) Archeologiczne badania ratownicze w rejonie kościoła farnego, przy ulicy Franciszkańskiej w Chełmie, *ibid.*, s. 110–118. 39) Wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych przy kościele św. Piotra i Pawła w Chełmie w 1968 r., ZN UMK, *Archeologia III*, Toruń 1972, s. 151–161. 40) Sprawozdanie z archeologicznych badań wiertniczych przeprowadzonych na obszarze miasta Grudziądza w okresie 19–26 IV 1972 roku, *Informator Muzeum w Grudziądzu*, R. XIII, nr 3, 1972, s. 54–64 (wspólnie z R. Boguwołskim). 41) Kaldus, *Informator Archeologiczny – Badania 1971 r.*, Warszawa 1972, s. 177–178. 42) Ryńsk, *ibid.*, s. 215–217. 43) Kaldus, *ibid.*, *Badania 1972*, Warszawa 1973, s. 187–189. 44) Mędrzyce, *ibid.*, s. 203–204. 45) Wyniki badań archeologiczno – sondażowych przeprowadzonych na terenie Chełmna i Starogrodu, pow. Chełmno w latach 1969–1970, AUNC, *Archeologia IV*, Toruń 1974, s. 167–201. 46) Wstępne wyniki ratowniczych prac wykopaliskowych przeprowadzonych na grodzisku późnośredniowiecznym w Słozewach, pow. Brodnica w 1973 r., *ibid.*, *Archeologia V*, Toruń 1975, s. 107–119 (wspólnie z G. Wilke). 47) Wyniki badań archeologicznych prowadzonych na terenie Starego Miasta w Toruniu w 1973 r., *ibid.*, s. 183–200. 48) Kaldus, pow. Chełmno, *Informator Archeologiczny – Badania 1974*, Warszawa 1975, s. 167–168. 49) Słozewy, pow. Brodnica, *ibid.*, s. 263 (wspólnie z W. Matuszewską-Kola i

G. Wilke). 50) Toruń, *ibid.*, s. 266. 51) Słoszewy, pow. Brodnica, *ibid.*, s. 323–324 (wspólnie z M. Glazikiem i G. Wilke). 52) Toruń, *ibid.*, *Badania* 1975, Warszawa 1976, s. 270. 53) *Wczesnośredniowieczne Chelmno w świetle źródeł archeologicznych. Problem pierwotnej lokalizacji*, Sprawozdania TNT 29, Toruń 1977, s. 54–57. 54) *Sprawozdanie z prac wykopaliskowych prowadzonych w Brodnicy – Michałowie w 1970 roku*, Komunikaty Archeologiczne, Bydgoszcz 1978, s. 207–211 (wspólnie z W. Matuszewską-Kola). 55) *Sprawozdanie z prac wykopaliskowych prowadzonych na grodzisku w Kaldusie, pow. Chelmno, w latach 1970–1972*, *ibid.*, s. 213–223 (wspólnie z W. Matuszewską-Kola). 56) *Sprawozdanie z badań archeologicznych prowadzonych na grodzisku w Ryńsku, pow. Wąbrzeźno w roku 1971*, *ibid.*, s. 243–250. 57) *Sprawozdanie z archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzonych na zamku krzyżackim w Brodnicy w 1970 roku*, *ibid.*, s. 327–336. 58) *Wyniki badań sondażowych prowadzonych na ulicy 22 Stycznia w Chelmnie w roku 1970*, *ibid.*, s. 339–343. 59) Bobęcín, woj. słupskie – *Badania 1977 r.*, Informator Archeologiczny, Warszawa 1978, s. 154–155 (wspólnie z G. Wilke). 60) Bobęcín, woj. słupskie, *ibid.*, s. 156 (wspólnie z G. Wilke). 61) Świecie, woj. toruńskie, *ibid.*, s. 202–203. 62) Słoszewy, woj. toruńskie, *ibid.*, s. 248–249. 63) *Sprawozdanie z badań archeologicznych prowadzonych na wczesnośredniowiecznym grodzisku w Wydrznie, gmina Lasin, woj. toruńskie w 1978 r.*, Informator Muzeum w Grudziądzu, R. 19, nr 3–4 (117–118), VII–XII 1978, s. 37–41 (wspólnie z R. Boguwolskim). 64) Bobęcín, woj. słupskie, Informator Archeologiczny – *Badania 1978 r.*, Warszawa 1979, s. 158 (wspólnie z G. Wilke). 65) Świecie, woj. toruńskie, *ibid.*, s. 207–208. 66) Słoszewy, woj. toruńskie, *ibid.*, s. 253. 67) Bobęcín, woj. słupskie, *ibid.*, *Badania 1979 r.*, Warszawa 1980, s. 148 (wspólnie z G. Wilke). 68) Ryńsk, woj. toruńskie, *ibid.*, s. 235–236. 69) Słoszewy, gmina Bobrowo, woj. toruńskie, *ibid.*, s. 237. 70) Szabla, Bułgaria, *ibid.*, s. 277–279 (wspólnie z G. Wilke). 71) *Wstępne sprawozdanie z archeologicznych badań podwodnych przeprowadzonych na reliktach mostów wczesnośredniowiecznych w Jeziorze Lednickim w latach 1982–1983*, AUNC, Archeologia XI, Archeologia Podwodna 2, Toruń 1985, s. 63–73 (wspólnie z G. Wilke). 72) *Sprawozdanie z archeologicznych badań podwodnych relikтів wczesnośredniowiecznego mostu "Poznańskiego" (Rybitwy, stan. 3A) w Jeziorze Lednickim w latach 1986–1987*, Studia Lednickie 1, Poznań–Lednica 1989, s. 77–97 (wspólnie z G. Wilke). 73) *Sprawozdanie z archeologicznych badań podwodnych przeprowadzonych w Jeziorze Lednickim na reliktach mostu wczesnośredniowiecznego, tzw. "Gnieźnieńskiego" (Rybitwy, stan. 3B) w latach 1984–1985*, AUNC, Archeologia XV, Archeologia Podwodna 3, Toruń 1991, s. 43–58 (wspólnie z G. Wilke). e) *OMÓWIENIA*: 74) *Uwagi na marginesie pracy Zbigniewa Bukowskiego "Stan i perspektywy archeologicznych badań podwodnych w jeziorach i rzekach Polski"*, AUNC, Archeologia XI, Archeologia Podwodna 2, Toruń 1985, s. 76–90 (wspólnie z G. Wilke). f) *INNE*: 75) Ko-

munikat o powierzchniowych i weryfikacyjnych badaniach grodzisk w powiatach grudziądzkim i wąbrzeskim, Informator Muzeum w Grudziądzu, R. XII, nr 1-2 (styczeń-czerwiec 1971), s. 5-18 (wspólnie z R. Boguwolskim). 76) Komunikat o badaniach archeologicznych na wczesnośredniowiecznym grodzisku Brodnicy - Michałowie, *ibid.*, s. 19-21. 77) Komunikat o badaniach archeologicznych prowadzonych na wczesnośredniowiecznym grodzisku w Mędrzycach, pow. Grudziądz, w roku 1972, Komunikaty Archeologiczne, Bydgoszcz 1978, s. 231-237. 78) VIII Spotkanie Archeologów Pomorza w Toruniu, Zapiski Historyczne, t. 45, z. 4, 1980, s. 168-171. 79) IX Spotkanie Archeologów Pomorza w Gdańsku, *ibid.*, t. 50, z. 1, 1985, s. 163-165. 80) Acta Universitatis Nicolai Copernici, Archeologia XI, Archeologia Podwodna 2, Toruń 1985 (red. nauk. wspólnie z J. Olczakiem). 81) X Pomorska Sesja Archeologów w Szczecinie, Zapiski Historyczne, t. 51, z. 1, 1986, s. 197-199. 82) Sesja naukowa "Średniowieczne siedziby rycerskie na ziemi chełmińskiej na tle wyników analogicznych badań w Polsce, *ibid.*, s. 199-201. 83) Wiejski dwór obronny w Słoszewach XIV-XV w., Katalog wystawy Oddziału Archeologii Muzeum Okręgowego w Toruniu, maj-wrzesień 1986. 84) Sesja naukowa z okazji 575 rocznicy bitwy pod Grunwaldem, Zapiski Historyczne, t. 52, z. 1, 1987, s. 223-225. 85) Średniowieczne siedziby rycerskie w ziemi chełmińskiej na tle badań podobnych obiektów na ziemiach polskich, Toruń 1987, ss. 196 (red. nauk.). 86) Kazimierz Żurowski (1909-1987) - nekrolog, Zapiski Historyczne, t. 53, z. 3-4, 1988, s. 160-164. 87) Międzynarodowe kolokwium "Stan i potrzeby badań nad średniowiecznym uzbrojeniem w Europie", *ibid.*, t. 54, z. 4, 1989, s. 166-169. 88) Toruń - Heating for the Old Town, Toruń 1992 (red.).

PIĄTKOWSKI ANDRZEJ urodził się dnia 28 października 1938 r. w Toruniu w rodzinie nauczycielskiej. Po otrzymaniu w 1955 r. świadectwa dojrzałości podjął studia historyczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Pracę magisterską: "Stosunki społeczno-gospodarcze w województwie gnieźnieńskim w drugiej połowie XVIII wieku", napisał na seminarium historii Polski XVIII wieku pod kierunkiem prof. dra Leonida Żytkowicza. Po ukończeniu studiów w 1960 r. został zatrudniony w charakterze nauczyciela historii w II Liceum Ogólnokształcącym im. Marii Konopnickiej w Inowrocławiu. W 1962 r. podjął pracę w Instytucie Historii PAN w Pracowni Dziejów Prus Królewskich w Toruniu na stanowisku asystenta. Początkowo pracował nad problemami kultury materialnej chłopów ziemi chełmińskiej w XVIII w., a następnie nad dysertacją doktorską pt. "Posiadłości ziemskie miasta Elbląga w XVII-XVIII wieku", którą przygotował pod kierownictwem naukowym prof. dra Mariana Biskupa. Ukończył ją w 1970 r., uzyskując na jej podstawie doktorat nauk humani-

stycznych. Od 1 stycznia 1971 r. został adiunktem. W związku z planami naukowymi Instytutu Historii PAN od tego też roku podjął nowy temat badawczy "Miasta Prus Zachodnich w 1. połowie XIX wieku". Od 1984 r. w ramach ustalonego planu badawczego Instytutu Historii PAN zajmuje się dziejami transportu kolejowego w Prusach Wschodnich i Zachodnich w latach 1842–1914. Na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. "Miasta Prus Zachodnich w pierwszej połowie XIX wieku. Przemiany demograficzne i społeczno-zawodowe" i po złożeniu kolokwium habilitacyjnego Rada Naukowa Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu nadała mu w 1986 r. stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii nowożytnej. Z dniem 1 września 1988 r. został powołany na stanowisko docenta w Instytucie Historii PAN. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, Towarzystwa Naukowego, działającej przy tym Towarzystwie Komisji Historycznej oraz Sekcji Demografii Historycznej przy Komitecie Nauk Demograficznych PAN.

SPIS PRAC: a) PRACE MONOGRAFICZNE: 1) Posiadłości ziemskie miasta Elbląga w XVII–XVIII w., Ossolineum, Wrocław 1972, ss. 198 + 66 tabel + 5 map + 3 wykresy. 2) Miasta Prus Zachodnich w pierwszej połowie XIX w., cz. I tekst, cz. II Bibliografia, wykresy, mapy, Instytut Historii PAN, Warszawa 1984. 3) Dawny Elbląg wielkim właścicielem ziemskim, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1987, ss. 121. 4) Przemiany demograficzne w miastach Prus Zachodnich w latach 1815–1850, Roczniki TNT, R. 83, z. 2, Toruń 1990, ss. 192. b) ARTYKUŁY: 5) Przydatność badawcza ksiąg rachunkowych miasta Elbląga w XVI–XVIII wieku, Zapiski Historyczne, t. 32, z. 2, 1966, s. 65–72. 6) Kultura materialna ludności chłopskiej w dobrach biskupstwa chełmińskiego w połowie XVIII wieku, Rocznik Grudziądzki, t. 5–6, Grudziądz 1970, s. 97–124. 7) Nowe nad Wisłą w pierwszej połowie XIX wieku. Z problematyki gospodarczo-społecznej mniejszych miast Prus Zachodnich, Zapiski Historyczne, t. 41, z. 3, 1976, s. 125–141. 8) Struktura wieku i płci ludności Nowego nad Wisłą w pierwszej połowie XIX wieku, *ibid.*, t. 42, z. 4, 1977, s. 31–44. 9) Zadłużenie ludności miejskiej i mniejszych miast Prus Zachodnich w początkach XIX wieku, *ibid.*, t. 55, z. 3, 1980, s. 51–78. c) RECENZJE I SPRAWOZDANIA: 10) S. Cackowski, Gospodarstwo wiejskie w dobrach biskupstwa i kapituły chełmińskiej w XVII–XVIII wieku; Rocznik Grudziądzki, t. 4, 1965, s. 253–257. 11) K. H. Ludwig, Zur Besiedlung der Weichseldeltas durch Mennoniten; Rocznik Elbląski, t. 3, 1966, s. 281–283. 12) F. Beck, Vom Volksleben auf der Danziger Nehrung; Zapiski Historyczne, t. 30, z. 1, 1967, s. 136–139. 13) Ch. E. Rhode, Presbyterologia Elbingensis; Rocznik Elbląski, t. 5, 1972, s. 329–330. 14) S. Gierszewski, Elbląg – przeszłość i teraźniejszość, Gdańsk 1970; Zapiski Historyczne, t. 37, z. 1, 1972, s. 129–130. 15) Z. Guldon, K. Wajda, Źródła sta-

tystyczne do dziejów Pomorza Wschodniego i Kujaw; *Zapiski Historyczne*, t. 37, z. 3, 1972, s. 151–154. 16) G. Mielcarczyk, Narmeln, Neukrug, Voglers. Ein Kirchspiel auf der Frischen Nehrung; *Rocznik Elbląski*, t. 6, 1973, s. 224–226. 17) S. Kamińska, Klasztory brygidek w Gdańsku, Elblągu i Lublinie, Gdańsk 1971; *Rocznik Elbląski*, t. 6, 1973, s. 233–236. 18) J. Szpak, Kierunki produkcji dworskiej w ekonomii malborskiej XVII w., Wrocław 1972; *Zapiski Historyczne*, t. 38, z. 4, 1973, s. 150–152. 19) H. Mies, Die preussische Verwaltung des Regierungsbezirkes Marienwerder (1830–1870), Köln–Berlin 1972; *ibid.*, t. 40, z. 3/4, 1975, s. 157–162. 20) *Studia z Historii Gospodarczej i Demografii Historycznej*, Akademia Ekonomiczna, Zeszyty Naukowe Nr 10, Kraków 1975; *ibid.*, t. 42, z. 2, 1977, s. 116–120. 21) Albrecht Wien, Die preussische Verwaltung des Regierungsbezirk Danzig 1870–1920, Köln–Berlin 1973; *ibid.*, z. 3, s. 128–134. 22) Hans Belke, Die preussische Regierung zu Königsberg 1808–1850, Köln–Berlin 1975; *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, nr 1 (135), 1977, s. 119. 23) A. Pryłowski, Gospodarka Nowego u. Wisłą w latach 1662–1772. Problemy produkcji i wymiany. Bydgoszcz 1978; *Zapiski Historyczne*, t. 45, z. 2, 1980, s. 124–128. 24) Th. Lewerenz, Die Grössenentwicklung der Kleinstädte in Ost- und Westpreussen bis zum Ende des 18 Jahrhunderts, Marburg 1976; *ibid.*, t. 44, z. 4, 1979, s. 145–150. 25) R. Haufe, Die preussische Verwaltung des Regierungsbezirks Königsberg 1870–1920; *ibid.*, t. 47, z. 2, 1982, s. 122–124. 26) E. Scharf, Eisenbahnen zwischen Oder und Weichsel. Die Reichsbahn im Osten bis 1945, Eisenbahn-Kurier-Verlag. Freiburg 1981, ss. 583; *ibid.*, t. 51, z. 2, 1986, s. 103–114. 27) E. Scharf, Geschichtliche Entwicklung der Privat- und Staatseisenbahnen bis 1920, Münster 1984, Bd. 34, s. 55–106; *ibid.*, t. 50, z. 4, 1985, s. 179–180. 28) S. Kowal, Społeczeństwo Wielkopolski i Pomorza Nadwiślańskiego w latach 1871–1914, Poznań 1982, ss. 278; *ibid.*, t. 51, z. 3, 1986, s. 203–206. 29) W. Stępiński, Przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Szczecina w pierwszej połowie XIX wieku, Warszawa – Poznań 1984, ss. 193; *ibid.*, t. 52, z. 2, 1987, s. 130–133. 30) Eberhard Grünert, Die Preussische Bau- und Finanzdirektion in Berlin. Entstehung und Entwicklung (1822–1944), Grote 1983, ss. 301; *ibid.*, t. 54, z. 1, 1985, s. 167–169. 31) S. Cackowski, Struktura gospodarcza i społeczna wsi województwa chełmińskiego w okresie pierwszego rozbioru Polski. Osadnictwo i ludność chłopska, UMK, Rozprawy, Toruń 1985, ss. 184; *ibid.*, t. 54, z. 2–3, 1989, s. 151–154. 32) E. Włodarczyk, Rozwój miast portowych pruskich prowincji nadbałtyckich w latach 1808–1914, Wrocław 1987, ss. 206; *ibid.*, t. 55, z. 2, 1990, s. 112–116. d) **SPRAWOZDANIA:** 33) Dyskusja nad konspektem Historii Pomorza, *ibid.*, t. 36, z. 3, 1971, s. 117–118.

WENTA JAROSŁAW urodził się 12 IV 1955 r. w Czarnem, pow. Człuchów. Po ukończeniu szkoły średniej rozpoczął studia na Wydziale Hu-

manistycznym UMK w Toruniu. Studiował historię, specjalność – archiwistyka. Od drugiego roku studiów miał stały kontakt z prof. drem Kazimierzem Jasińskim, na którego seminarium magisterskie następnie uczęszczał. Pod jego kierunkiem napisał pracę magisterską na temat: "Źródła Kroniki oliwskiej". Profesor Jasiński był także promotorem rozprawy doktorskiej. Nosila ona tytuł: "Kierunki rozwoju rocznikarstwa w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach". Od 1981 r. pracował jako asystent w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii Instytutu Historii i Archiwistyki UMK. Od 1982 r. pracował jako adiunkt. W 1990 r. na podstawie pracy "Dziejopisarstwo w klasztorze cysterskim w Oliwie na tle porównawczym" odbyło się kolokwium habilitacyjne. Jego zainteresowania obracały się w tym czasie przede wszystkim wokół średniowiecznych dziejów Pomorza Gdańskiego i Prus zakonu krzyżackiego, a w szczególności dziejopisarstwa. W 1987 r. opublikował także swoje pierwsze studium z dziejów Polski i Niemiec w połowie XII w. Jest to problematyka, której w przyszłości zamierza poświęcić trochę więcej uwagi. Obecnie przygotowuje do druku tom inskrypcji województwa olsztyńskiego oraz pracuje nad książką poświęconą całości dziejopisarstwa w Prusach.

SPIS PRAC: a) ROZPRAWY I ARTYKUŁY: 1) Kronika Piotra z Dusburga a dzieje zakonu krzyżackiego zawarte w Kronice oliwskiej, *Studia Źródloznawcze*, t. 25: 1980, s. 121–132. 2) Zaginiony rocznik oliwski z XIII/XIV w., *Zapiski Historyczne*, t. 45: 1980, z. 3, s. 7–24. 3) List awinioński w dziejopisarstwie pomorskim i pruskim połowy XIV w., *Przegląd Historyczny*, t. 73: 1982, z. 3–4, s. 275–281. 4) Datacje kościołów św. Katarzyny i NP Marii w historiografii gdańskiej XVI–XVIII w., *Sprawozdania TNT*, nr 37, Toruń 1985, s. 85–88. 5) Kierunki rozwoju rocznikarstwa w państwie Zakonu Niemieckiego (streszczenie), *ibid.*, nr 38, Toruń 1986, s. 46–52. 6) Co napisano w Prusach w XIII w.?, *Sprawozdania PTPN*, nr 104: 1986, s. 36–38. 7) Inskrypcje województwa olsztyńskiego, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1986, nr 3–4, s. 199–201 (wspólnie z J. Wroniszewskim). 8) Sprawozdanie z konferencji "Ordines militares. Colloquia Torunensia Historica", *ibid.*, s. 267–268. 9) Über die Notwendigkeit einer Neuausgabe der Annalen für das Gebiet des Deutschordenslandes, *Werkstatt des Historikers der mittelalterlichen Ritterorden. Quellenkundliche Probleme und Forschungsmethoden*, Toruń 1987, s. 183–192. 10) Uzupełnienia do dziejów opactwa bukowskiego – uwagi o monografii dominium bukowskiego – dokument Świętopelka z 5 XI 1263 r., *Rocznik Gdański*, t. 47: 1987, z. 1, s. 231–249 (wspólnie z J. Zdrenką). 11) Kariera Jana z Dobrzyńa?, *Zapiski Historyczne*, t. 52: 1987, z. 1, s. 169–174. 12) Dokument legata papieskiego Humbalda dla klasztoru w Trzemesznie z 1146 r., *Roczniki Historyczne* 1987, s. 101–114. 13) W sprawie dokumentu Świętopelka

z 5 XI 1263 r. dla klasztoru w Bukowie, Roczniki Slupskie 1985, s. 24-29. 14) Kierunki rozwoju rocznikarstwa w państwie zakonu niemieckiego, Toruń 1990, ss. 148. 15) Zur Verfasserschaft der sog. Chronik des Johann v. Posilge, Preussenland 1990, nr 1, s. 1-9. 16) Dziejopisarstwo w klasztorze cysterskim w Oliwie na tle porównawczym, Gdańsk 1990, ss. 190. 17) O Scriptoribus rerum Prussicarum czyli konieczności nowego wydania źródeł historiograficznych do dziejów państwa zakonu krzyżackiego w Prusach, Kwartalnik Historyczny, t. 97: 1990, nr 1-2, s. 133-139. 18) Zewnętrzne warunki zamachu stanu w Polsce w latach 1145-1146, [w:] Personae, colligationes, facta, Toruń 1991, s. 211-225. 19) O hipotezach czyli zaginionych kronikach z Prus, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia 26, Toruń 1992, s. 165-172. 20) O dwóch mieczach z bitwy grunwaldzkiej, [w:] Balticum, Toruń 1992, s. 381-388. b) RECENZJE: 21) K. Wiliński, Walki polsko-pruskie w X-XIII w., Zapiski Historyczne, t. 52: 1987, z. 1, s. 194-197. 22) E. Kowalska, Dokument Humbalda, kardynała, legata papieskiego, wystawiony dla Trzemeszna w dniu 2 III 1146, Studia Źródłoznawcze, t. 31: 1990, s. 90. c) PRACE ODDANE DO DRUKU: 23) Początki Darłowa. 24) Program badań nad dziejopisarstwem w Prusach do połowy XVI w. 25) P. Dymmel, Tradycja rękopiśmienna Roczników Długosza. Studium analityczne ksiąg X-XII, Warszawa 1992 (recenzja). 26) Zaginiony rękopis z Pelplina z XV w. 27) Aktywność dziejopisarska w Prusach do 1454 r. 28) Informacja o oryginalach średniowiecznych dokumentów małopolskich w Bibliotece Narodowej. 29) Die Christians Chronik. Ponadto biogramy oddane do druku w "Słowniku biograficznym Pomorza Nadwiślańskiego" (Gerhard Stulpman - biskup pomezkański, Dorota z Mątówów Wielkich - mistyczka, Johann Mönch - biskup pomezkański, Johann Mewe - biskup pomezkański, Johann von Posilge - oficjal pomezkański, Kaspar Linke - biskup pomezkański, Johann Margenaw - biskup chełmiński, Johann von Marienwerder - teolog, Johann Ryman - biskup pomezkański, Johann "de Redden" - oficjal pomezkański, kronikarz, Konrad Bitschin - kronikarz).

W y d z i a ł III

CZARNECKI ADAM JÓZEF urodził się 1 grudnia 1947 r. w Toruniu. Szkołę podstawową ukończył w Toruniu. Naukę na poziomie szkoły średniej odbył w IV Liceum Ogólnokształcącym również w Toruniu. W roku 1966 rozpoczął studia biologii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, które ukończył w roku 1971. Egzamin magisterski złożył na podstawie pracy pt. "Analiza jakościowa i ilościowa fauny bezkręgowców ściółki grądu w rezerwacie >>Las Piwnicki<<, napisanej pod kierownictwem prof. dr Melityny Gromadskiej. Bezpośrednio po

ukończeniu studiów rozpoczął pracę w Zakładzie Ekologii Zwierząt Instytutu Biologii UMK, najpierw jako asystent stażysta, od 1972 jako asystent, po złożeniu zaś kolokwium z kształcenia i samokształcenia pedagogicznego w 1973 r. – starszy asystent. W 1979 r. uzyskał tytuł doktora nauk przyrodniczych na podstawie rozprawy pt. "Znaczenie skoczogonków (*Apterygota*, *Collembola*) w funkcjonowaniu ekosystemu". Od 1980 r. objął stanowisko adiunkta. W latach 1988 – 1990 pełnił obowiązki kierownika Zakładu Ekologii Zwierząt. W 1991 r. złożył z wynikiem pozytywnym kolokwium habilitacyjne na podstawie rozprawy zatytułowanej "Collembola jako element systemu biologicznego na obszarach podlegających silnej antropopresji". Rada Wydziału na podstawie dorobku naukowego nadała mu stopień doktora habilitowanego biologii w zakresie ekologii, który Państwowa Komisja do Spraw Nadań Stopni Naukowych zatwierdziła w 1992 r. W tymże roku został mianowany kierownikiem Ośrodka Badawczego Biologii Stosowanej w RZD w Koniczynie. Dwukrotnie brał udział w studenckich wyprawach naukowych – w 1978 r. na Bałtyku – harcerskim jachtem "Odkrywca" oraz w 1984 r. w Nepalu i Indiach. Brał udział w badaniach w ramach problemów resortowych (R-III/15), międzyresortowych (MR-II/23) i ostatnio w programach CPBP i CPBR, jak również w grantach uniwersyteckich oraz na zlecenie jednostek administracji państwowej. Wielokrotnie brał udział w międzynarodowych sympozjach dotyczących zoologii gleby w Niemczech, we Włoszech, Belgii, Szwecji. Nawiązał kontakty naukowe z uniwersytetami w Padwie, Berlinie, w Pensylwanii, z Instytutem Boltzmanna w Wiedniu. W ostatnich latach jego zainteresowania obejmują zastosowania ekologii w rolnictwie i ochronie środowiska i w tym zakresie organizuje współpracę z wymienionymi uczelniami.

SPIS PRAC: a) ROZPRAWY I ARTYKULY: 1) Produktywność skoczogonków w grądzie rezerwatu "Las Piwnicki". Część I. Dynamika populacji skoczogonków (*Collembola*), *Acta Univ. Nic. Copern., Biol.* XXI, 1978, z. 44, s. 75–85. 2) Produktywność skoczogonków w grądzie rezerwatu "Las Piwnicki". Część II. Produkcja skoczogonków (*Collembola*), *ibid.*, s. 85–92. 3) Fenologia i bionomia galasówek (*Cynipidae*) z rodz. *Neuroterus* występujących na dębach w okolicach Torunia, *St. Soc. Sci. Toruń, sec. E*, X, 2/1979, s. 49–60 (wspólnie z M. Gromadską i S. Jabłońska). 4) An attempt of functional characteristics of bioindicators (*Collembola*, organic matter) of the course of soil processes. 1st symposium on the Protection of Forest Ecosystems, Rogów 1979, Warsaw Agricultural University Press 1981, s. 151–165. 5) *Collembola* as index of forest site development, [w:] *New trends in soil biology*, Ph. Lebrun, H. M. Andre, A. De Medts, C. Gregoire-Wibo and G. Wauthy (eds.), Louvain-la-Neuve, Belgique 1983, s. 643–644. 6) Znaczenie *Collembola* w rozkładzie szczątków roślin uprawnych, *Rocz. Glebozn.* 1983,

- XXXIV, 1-2, s. 75-83. 7) Niektóre powiązania troficzne *Collembola*, Acta. Univ. Nic. Copern., Biol. XXV, 1983, z. 55, s. 87-94. 8) The changes in function of *Collembola* in developing forest ecosystems. II Symposium on the Protection of Forest Ecosystems, Rogów 1981, Warsaw Agricultural University Press, 1984, s. 125-136. 9) Factors influenced development of collembolan community, IIIrd Symposium on the Protection of Forest Ecosystems, Rogów 1983, Warsaw Agricultural University Press, 1984, s. 125-139. 10) Charakterystyka fauny bezkręgowców upraw żyta i ziemniaków, Acta Univ. Nic. Copern. Biol. XXX, 1986, 64, s. 33-46. 11) The effect of GT seed dressing on the community of *Collembola* in the soil under sugar beet. Pedobiologia 28, 1986, s. 427-431 (wspólnie z J. Losińskim). 12) Structure of collembolan community in relation to character of site in rye and alfalfa agrocenoses, XIII. Congress of the Intern. Soc. of Soil Sci., Hamburg 13-20 VIII 1986, Transactions, vol. II, 1986, p. 565. 13) Wpływ odchwaszczania gleby - mechanicznie i przy zastosowaniu wysokich dawek herbicydu Azoprim (15 kg/ha) - na skoczogonki (*Collembola*) w sadzie jabłoniowym, Prace Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarnictwa, seria C, Biuletyn Informacyjny 1-2/97-98, 1988, s. 36-38. 14) Fauna naroślienna i naziemna w uprawie lucerny, Acta Univ. Nic. Copern., Biol. XXXV, 1987, 72, s. 133-153 (wspólnie z M. Gromadską, T. Pawlikowskim i Z. Kossakowską). 15) Edafon gleby pod żytem uprawianym w zmianowaniu i monokulturze zbożowej, [w:] Ekologiczne skutki monokulturowej uprawy zbóż, IUNG, Puławy 1986, s. 113-134 (współautorzy: J. Karg i R. Paprocki). 16) Ocena zagęszczenia i biomasy edafonu na polu lucerny i rzepaku uprawianych na obszarach o dużych i małych powierzchniach przy zróżnicowanej gospodarce rolnej, Acta Univ. Nic. Copern., Biol. XXXV, 1987, 72, s. 109-133 (wspólnie z T. Witkowskim, R. Paprockim i D. Kamińską). 17) Wpływ odchwaszczania gleby przy zastosowaniu różnych dawek herbicydu Azoprim na mezofaunę glebową w sadzie jabłoniowym, Prace Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarnictwa i Kwiaciarnictwa, seria C, Biuletyn Informacyjny 4/100, 1988, s. 21-22 (współautor E. Kartanas). 18) Zgrupowanie *Collembola* w agroekosystemie, Acta Univ. Nic. Copern., 70, 1989, s. 59-73. 19) *Collembola* jako element biologicznego systemu na obszarach podlegających silnej antropopresji, Rozprawy, Wydawn. UMK, 1989. 20) Typ gospodarki a charakter występowania zwierząt w agrocenozach, Zesz. Probl. Post. Nauk Roln., 1989, 380, s. 165-171 (wspólnie z M. Gromadską). 21) Występowanie edafonu w uprawach monokultur zbożowych, [w:] Badania monokultur zbożowych, wyd. SGGW-AR, 1990, s. 43-58 (współautorzy: J. Karg, T. Witkowski, R. Paprocki). 22) *Collembolan* community in relation to different time-space structure of rural landscape, [w:] Perturbation and recovery of terrestrial and aquatic ecosystems, ed. Oscar Ravera, Ellis Horwood, New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore, 1991, s. 142-147. 23) Powiązania pomiędzy *Collembola* a strefą oddziaływania korzeni sosny w rezerwacie "Las Piwnicki", [w:] Taktyka adaptacyjna populacji i bicenoz poddanych antropopresji, Wydawn. SGGW-AR, z. 42, s. 152-165 (w druku). 24) Występowanie edafonu w uprawach monokultur zbożowych, [w:] Badania monokultur zbożowych (30 % udziału, zebranie materiału, współpraca redakcyjna), Wydawn. SGGW-AR, 1990, z. 16, s. 43-58 (współautorzy J. Karg, T. Witkowski). 25) Zagęszczenie i biomasa edafonu w monokulturach i zmianowaniu

waniu, [w:] Ekologiczne procesy w monokulturowych uprawach zbóż, Wydawn. Naukowe UAM, Poznań 1991, s. 187-197 (wspólnie z J. Kargiem, T. Witkowskim, R. Paprockim). 26) Oddziaływanie warunków hygrycznych kształtowanych przez mikrozwłnię na zgrupowania wybranych grup edafonu, [w:] Charakterystyki ekologiczne wybranych elementów krajobrazów rolniczych, Wydawn. SGGW-AR, 1990, z. 26, s. 88-105 (wspólnie z M. Gromadką, T. Celmerem). 27) Zgrupowanie *Collembola* na tle przemian azotu zawartego w szczątkach rzepaku, Acta Univ. Nic. Copern., Biol. XLI, 1992, z. 80, s. 105-121. 28) Reciprocal connections between *Collembola* and pine forest ecosystems, Wydawn. UMK, R. Bohr (ed.) (w druku). 29) Wpływ warunków hydrologicznych gleb na kształtowanie zgrupowań niektórych grup edafonu (*Protozoa*, *Nematoda*, *Acarina* i *Collembola*), Acta Univ. Nic. Copern. (w druku, wspólnie z R. Paprockim i T. Witkowskim). b) KOMUNIKATY NAUKOWE: 30) Działanie Agroxone 4 (MCPA) na niektóre owady, [w:] Materiały I Ogólnopolskiego Sympozjum "Ekologiczne aspekty chemizacji", Łódź 1972, s. 16-17 (wspólnie z M. Gromadką i D. Kamińską). 31) Zagęszczenie mezofauny glebowej (*Acarini*, *Collembola*) na polach przy normalnym i skróconym plodozmianie, Mater. XII Zjazdu PTZool., Poznań 1979, s. 30-31. 32) An attempt at an ecological classification of *Collembola*, Fourth Intern. Symposium on Apterygota, Kraków 1979, p. 6. 33) The influence of plants on development of collembolan communities. Abstracts of 3-rd European Ecological Symposium, Lund, Sveden 1983, p. 31. 34) The effect of weeding (mechanically and using Azoprim) in an orchard on its whole biological system. XXIII International Horticultural Congress, Abstracts of Contributed Papers, Firenze (Italy) August 27 September 1990, 1, s. 3220 (wspólnie z W. Donderskim, A. Bryk). 35) Zgrupowania *Collembola* w krajobrazie rolniczym na tle czynników środowiskowych. Zintegrowany monitoring środowiska przyrodniczego. Seminarium Szczecinek-Storkowo 12-13 października 1992, Streszczenia referatów, p. 29, Poznań 1992. 36) Antropogeniczne zmiany w występowaniu i funkcji fauny glebowej w krajobrazie rolniczym, *ibid.* (wspólnie z M. Gromadką). c) INNE OPRACOWANIA: 37) Wytyczne dla systemowej ochrony zlewni zasobów wód oraz wprowadzania w obieg i utylizacji odpadów materii organicznej w gminie Aleksandrów Kujawski. Urząd Gminy. 38) Contents of chemical elements in water outlet from small catchments in agricultural landscape situated on the plateau above Vistula valley. Film nakręcony techniką video dla Baltic University. 39) Ekspertyza "Zasady konserwacji i ochrony gruntów rolnych czasowo wyłączonych z produkcji". Urząd Wojewódzki w Koninie.

Oprócz tego atykuły popularnonaukowe w czasopiśmie "Wszechświat", "Fakty" i innych.

GRZEŚ MAREK urodził się 23 maja 1946 r. w Zgorzelcu. W 1964 r. po uzyskaniu świadectwa dojrzałości rozpoczął studia z zakresu geografii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UMK. Po przedstawieniu pracy na temat stosunków wodnych w dorzeczu Noteci Zachodniej, 1969 r., otrzymał stopień magistra geografii w zakresie hydrografii. W tym samym roku podjął

pracę w Zakładzie Hydrografii. Po odbyciu stażu został oddelegowany do pracy w Stacji Naukowo-Badawczej Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi w Siemionkach nad Gopłem. Tu zajmował się termiką i zlodzeniem jezior. W 1973 r. przeszedł do pracy w Zakładzie Geomorfologii i Hydrologii Niżu Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk w Toruniu. Stopień doktora nauk geograficznych uzyskał w 1976 r. na podstawie pracy "Termika osadów dennych w badaniu jezior". Od 1978 r. zajmuje się hydrologią zbiornika wrocławskiego – mechanizmami i warunkami powstawania zatorów różnego typu. Brał udział w wyprawach naukowych: Mongolia 1974; Spitsbergen 1975, 1978, 1979, 1980/81; Tian-Szan 1990. Jest autorem licznych prac na temat warstwy czynnej wieloletniej zmarzliny, jezior lodowcowych i termoizolacyjnej roli pokryw morenowych na lodowcach. W 1992 r. przedstawił rozprawę habilitacyjną na temat: "Zatory i powódzie zatorowe na dolnej Wiśle. Mechanizmy i warunki". Jest członkiem Sekcji Fizyki Wody Komitetu Gospodarki Wodnej PAN, członkiem korespondentem Komisji "Śnieg i Lód" Międzynarodowej Asocjacji Hydrologii Naukowej (IAHS), członkiem Rady Naukowej Włocławsko-Gostynińskiego Parku Krajobrazowego.

SPIS PRAC: a) ROZPRAWY I ARTYKULY: 1) Wstępne wyniki badań nad rolą kropeł deszczu w procesie erozji, Zeszyty Naukowe UMK, Ser. Nauki Mat.-Przyrod., z. 26, Geografia VIII, Toruń 1971. 2) Badania nad termiką i zlodzeniem jeziora Gopło, Dokumentacja Geograficzna Instytutu Geografii PAN, z. 3, 1974. 3) Forms of Permafrost in the Mayan-Nuurin-Khotnor Valley, Bull de L'Academie Polonaise des Sci., vol. XXIII, 1975 (współautor Z. Babiński). 4) Krótkookresowe zmiany temperatury wód jeziornych i stabilności masy wodnej w świetle punktowych pomiarów na jeziorze Gopło, Przegl. Geogr., t. 47, z. 3, 1976. 5) Termika osadów dennych w badaniu jezior, Prace Geograficzne IGiPZ PAN, nr 130, 1978. 6) Non cored hot point drills on Hans Glacier (Spitsbergen) method and first results, Pol. Polar Res., vol. 2-3, 1980. 7) Zmiany jeziora Brzeźno wywołane pracami geofizycznymi, Czasop. Geogr., t. 53, z. 1, 1981 (współautor M. Banach). 8) Niektóre problemy stopnia wodnego "Włocławek" i jego zbiornika, *ibid.*, t. 54, 1983. 9) Powódź zatorowa na Wiśle w styczniu 1982 roku, Przegl. Geogr., t. 55, z. 1, 1983 (współautor M. Banach). 10) Genesis an evolution of Goevatner (Spitsbergen), Pol. Polar Res., vol. 1-2 (współautor M. Banach). 11) Zator śróżowo-lodowy na Wiśle – styczeń 1982 r., Gosp. Wodna, z. 1, 1983 (współautor M. Banach). 12) Struktura zatoru na Wiśle w rejonie Płocka w styczniu 1982 r., [w:] Powódź zatorowa na Wiśle w rejonie zbiornika Włocławek w zimie 1982 r., Komitet Gospodarki Wodnej PAN, ser. Monografie, 1985, Wyd. Geologiczne, Warszawa (współautor M. Banach). 13) Problem zatorów i powodzi zatorowych

na dolnej Wiśle, *Przegl. Geogr.*, t. 57, z. 4, 1985. 14) Warstwa czynna wieloletniej zmarzliny na zachodnich wybrzeżach Spitsbergenu, *ibid.* 15) The origin and evolution of Lake Goes. Sorkapland, Spitsbergen. Abstracts, International symposium "Glacier mass-Balance, Fluctuations and Runhoff", Alma-Ata October 1985, Wyd. Acad. of Sci. of the USSR, Soviet Geophysical Committee, Moscow (współautor M. Banach). 16) Formation of ice cover on impounding reservoir and its influence on roughness coefficient and flow conditions, [w:] *Proceedings IAHR Ice Symposium, Iowa City, 1986* (współautor W. Majewski). 17) Ice jams and floods on the Lower Vistula River, *Geogr. Polon.*, 52. 18) The origin and evolution of Goes Lake, Spitsbergen. *Proceedings of the International Symposium "Glacier Mass-balance, Fluctuations and Runoff". Alma-Ata 1985.* 19) Eksperymentalne badania pokryw morenowych na wybranych lodowcach południowo-zachodniego Spitsbergenu, *Przegl. Geogr.*, t. 59, 1987. 20) Ice jams and floods on the Lower Vistula River, [w:] *Processes and measurement of erosion, 1987*, Ed. du CNRS. 25th International Geographical Congress, Paris 1984. 21) Niekotoryje problemy izmienienija ledowego režima wyzywanijem sooruzenijem plotiny Włocławek, *Westnik Bieloruskogo gosudarstw. Uniw. im. W. I. Lenina*, 1987, Mińsk. 22) Zatory i powodzie zatorowe na dolnej Wiśle, [w:] *Przemiany środowiska geograficznego Polski*, *Wszechnica Polskiej Akademii Nauk*, ser. *Najnowsze Osiągnięcia Nauki*, Wyd. PAN, 1988. 23) Inner structure and surface morphology of ice jams. *Proceedings of Ice Seminar - Warsaw 1989 (10-14 April 1989)*. Ed. by Instytut Budownictwa Wodnego PAN. 24) Some problems of ice cover formation in the Włocławek Reservoir, *ibid.* 25) Rola zjawisk lodowych w kształtowaniu koryta rzeki na przykładzie dolnej Wisły, *Informator Projektanta CBSiPBW "Hydroprojekt"*, 1989, Warszawa. 26) Sondy rdzeniowe i ich wykorzystanie w badaniach podbitek i zabitek śryżowych, *Gazeta Obserwatora IMGW*, 1989. 27) Zjawiska zatorowe na dolnym stanowisku stopnia wodnego Włocławek, *Gosp. Wodna*, 1990. 28) Zatory i powodzie zatorowe na dolnej Wiśle, *Mechanizmy i warunki*, IGiPZ PAN, Warszawa 1991. b) INNE PUBLIKACJE: 29) Erozja deszczowa. W materiałach VI Ogólnopolskiego Zjazdu Studenckich Kol. *Nauk Geogr.*, 1969, Gdańsk. 30) O piętrzeniu jezior w dorzeczu górnej Noteci, *Gosp. Wodna*, z. 4, 1972. 31) Reżim termiczny osadów dennych jeziora Gopło. W materiałach Ogólnopolskiej Konferencji Hydrograficznej - streszczenia referatów, Toruń 1972. 32) Zbiorniki zaporowe, *Geografia w Szkole*, z. 4, 1974 (współautor Z. Babiński). 33) Uwagi o przydatności zdjęć lotniczych do badań zjawisk lodowych jezior, *Zeszyty Naukowe UMK, Geografia XI*, 1975 (współautor A. T. Jankowski). 34) Zjawisko baru termicznego w jeziorach, *Czasop. Geogr.*, t. 46, z. 2, 1975. 35) Z badań nad letnim odmarzaniem gruntu na Spitsbergenie i w Mongolii, *Mat. VI Sympozjum Polarne*, Łódź, 1979. 36) Obserwacje nad współczesną sedymentacją w wybranych jeziorach rejonu Hornsundu (Spitsbergen), *Mat. VIII Sympozjum Polarne*,

Kraków, 1980. 37) Termoelektryczne bezrdzeniowe wiercenia w lodowcu Hansa, Mat. VII Sympozjum Polarne, Kraków, 1980. 38) Metody badania zatorów. Wykład na XI Kursie "Współczesne zagadnienia hydrologii", Komitet Gospodarki Wodnej PAN, 1983, Jabłonna. 39) Bezrdzeniowe termoelektryczne wiercenia w lodowcu Hansa (Spitsbergen) metodyka i pierwsze pomiary, Sprawozdania TNT, 1981. 40) Stopień wodny "Włocławek" i jego zbiornik. Przewodnik wycieczek Zjazdu Geografów Polskich 1983, Uniw. Mikołaja Kopernika, Toruń. 41) Struktura zatoru śrężowo-lodowego na zbiorniku stopnia wodnego "Włocławek" w rejonie Plocka w zimie 1981/82. Wykład na XI Kursie "Współczesne zagadnienia hydrologii". Komitet Gospodarki Wodnej PAN, 1983, Jabłonna. 42) Zatory i powódzie zatorowe na dolnej Wiśle, Materiały Zjazdu Geografów Polskich. Uniw. Mikołaja Kopernika, 1983, Toruń. 43) Charakterystyka warstwy czynnej wieloletniej zmarzliny na Spitsbergenie. XI Sympozjum Polarne - Referaty i Sprawozdania, Wyd. Instytut Badań Czwartorzędu UAM, 1984, Poznań. 44) Wykorzystanie zdjęć lotniczych w badaniu zjawisk lodowych na zbiorniku włocławskim, [w:] Materiały XI Ogólnopolskiej Konferencji Fotointerpretacji, Warszawa, 1984. 45) Characteristics of permafrost active layer on Spitsbergen. Materiały Sympozjum "Spitsbergen 84". Wyd. Komitet Badań Polarnych PAN, Instytut Ekologii PAN, Dziekanów Leśny k/Warszawy, 1984. 46) Ice jams and floods on the Lower Vistula River. 25th International Geographical Congress. Abstracts of papers. Tome I, 1984, Paris. 47) Ledovyje jawlenija na reke Wisle w rajonie g. Plocka. Informacyjny Biuletyn po Wodnomu Chozjajstwu, 1/33, 1984, Moskwa (współautor M. Banach). 48) Wpływ zbiornika włocławskiego na zmianę ustroju lodowego Wisły. Materiały konferencji "Spiętrzenie Wisły pod Włocławkiem", Środowisko Przyrodnicze, Uniw. Warszawski, 1985, Plock. 49) Bilans masy, wahania lodowców, odpływ z lodowców (Alma-Ata, 30 IX-5 X 1985), Sprawozdanie z sympozjum, Przegl. Geogr., 1986. 50) Niektóre problemy izmieniienia lodowego reżimu wywołany przez sooruzeniem plotiny Włocławek. Mat. MPH UNESCO, 1986, Praga. 51) Notes on ice jams investigation methods. Draft Report prep. for UNDRO. Appendix 6, Publications of Project. Research Works. POL/82/011/A/13/16, 1986. 52) The structure of slush jams and ice-slush jams on the Reservoir "Włocławek". Draft Report prep. UNDRO. Appendix 6, Publications of Project, Research Works, POL/82/011/A/13/16, 1986. 53) Wpływ zbiornika włocławskiego na zmianę ustroju lodowego Wisły, [w:] Zbiornik Włocławski - niektóre problemy z geografii fizycznej. Dok. Geogr. IGIPZ PAN, z. 5, 1986. 54) Zmiany ustroju hydrologicznego Wisły wywołane przez stopień wodny i zbiornik "Włocławek". Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Hydrograficznej "Hydrologia regionalna i procesy hydrologiczne w zlewniach". Wyd. Uniw. im. Adama Mickiewicza, Poznań, 1986. 55) Ice regimes investigations on the Włocławek Reservoir, [w:] IGU International Conference, Toruń, 1987, Guide-Book of Excursion, Włocławek Re-

reservoir, Wyd. IGiPZ PAN. 56) Włocławek dam and its reservoir, *ibid.* 57) Geographical aspects of ice jams floods on the Lower Vistula River, [w:] Ice Seminar, Book of abstracts, Ed. by Institute of Hydroengineering, Pol. Acad. of Sci., 1989, Warszawa. 58) Inner structure and surface morphology of ice jams, *ibid.* 59) Some problems of the ice cover formation in the Włocławek reservoir, *ibid.* 60) Wpływ zjawisk lodowych na morfologię koryta i poziomów zalewowych na przykładzie dolnej Wisły. Materiały III Zjazdu Geografów Polskich, Poznań, 1989. 61) Wykorzystanie zdjęć lotniczych w badaniach zjawisk lodowych na zbiorniku stopnia wodnego "Włocławek". Materiały XIII Ogólnopolskiej Konferencji Fotointerpretacyjnej, Uniw. Mikołaja Kopernika, Toruń, 1989. c) RECENZJE: 62) Kompleksnyje issledowanija wodochraniliszcz. Praca zbiorowa, Moskwa 1970; *Przegl. Geogr.*, 1972, z. 2. 63) N. I. Zientkiewicz, Atlas fotografij dna Tichogo Okieana. Izdat. "Nauka", Moskwa, ss. 134; *Czasop. Geogr.*, z. 1, s. 105–106. 64) M. I. Budyko, Polarnyje ldy i klimat. Gidrometeoizdat. Leningrad, 1969, Izdat. "Nauka"; *Przegl. Geogr.*, z. 4, s. 788. 65) Dinamika wodnych mass Onezskogo ozero. Praca zbiorowa. Leningrad 1972, ss. 205. Izdat. "Nauka"; *Przegl. Geogr.*, t. 49, 1977, z. 1, s. 193–194. 66) G. N. Golubiew, Gidrologija lednikow. Gidrometeoizdat, Leningrad 1976, ss. 247; *Czasop. Geogr.*, 1981, z. 4. 67) J. L. Gotlib, R. B. Donczenko, R. I. Piechowicz, N. I. Sokolov, Led w wodochraniliszczach i niznich biefach GES. Gidrometeoizdat, Leningrad, ss. 199; *Gosp. Wodna*, 1985, z. 4, s. 89.

SADURSKI ANDRZEJ urodził się dnia 1 grudnia 1948 r. w Końskowoli k. Puław w rodzinie robotniczej. W 1956 r. rozpoczął naukę w szkole podstawowej, a po jej ukończeniu uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. ks. A. J. Czartoryskiego w Puławach. Po uzyskaniu matury w 1966 r. został przyjęty na Wydział Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. W 1971 r. obronił pracę magisterską w Instytucie Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej pod kierunkiem prof. dr. hab. Z. Pazdro. W tym samym roku podjął pracę w Przedsiębiorstwie Hydrogeologicznym w Poznaniu. W październiku 1972 r. przyjęto go na asystenturę w Zakładzie Inżynierii Środowiska Politechniki Gdańskiej, kierowanym przez prof. dr. hab. inż. B. Kozerskiego. Po dwu latach przeniesiono go na etat starszego asystenta, natomiast po obronie pracy doktorskiej w Politechnice Gdańskiej w 1977 r. awansował na stanowisko adiunkta. Na tym stanowisku pracował do 1992 r. w Katedrze Hydrogeologii i Zaopatrzenia w Wodę. Od października 1992 r. pracuje na stanowisku kierownika zakładu Geologii IG UMK, na etacie profesora nadzwyczajnego. Jego zainteresowania naukowe dotyczą głównie zagadnień hydrogeologicznych, a zwłaszcza warunków występowania i genezy wód podziemnych, zasobów wód i sposobów ich eks-

ploatacji. Drugim nurtem zainteresowań były wody termalne i prospekcja hydrochemiczna złóż metali, którymi zajmował się podczas pobytu w Uniwersytecie w Antwerpii (U.I.A.) oraz w B.R.G.M. we Francji. W roku 1974, w związku z podjęciem przez Politechnikę Gdańską prac nad udokumentowaniem zasobów wód podziemnych w rejonie Trójmiasta, rozpoczął badania hydrogeologiczne warstw kredy górnej. Wynikiem wieloletnich prac w tym zakresie jest między innymi rozprawa habilitacyjna pt. "Górnokredowy system wód podziemnych Pomorza wschodniego". Efektem działalności naukowej w Wydziale Hydrotechniki Politechniki Gdańskiej jest 71 prac opublikowanych, w tym 8 prac ukazało się za granicą. Uczestniczył w 43 pracach badawczych i ekspertyzach wykonanych dla gospodarki narodowej. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk o Ziemi, Polskiego Klubu Ekologicznego oraz Międzynarodowej Asocjacji Hydrogeologów (I.A.H.). W 1979 roku odbył trzymiesięczny staż w Moskiewskim Uniwersytecie im. Lomonosowa, w katedrze prof. W. M. Szestakowa. W 1980 r. był na półrocznym kontrakcie w Wydziale Chemii Uniwersytetu w Antwerpii (U.I.A.). Będąc na tym kontrakcie, uczestniczył w pracach B.R.G.M. w Orleanie nad testowaniem metod prospekcji hydrogeochemicznej opartej na pierwiastkach śladowych. Ponadto w 1983 r. odbył miesięczny staż na Wydziale Geologii Uniwersytetu w Gandawie. Współpracuje również z pracownikami Katedry Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej RWTH w Aachen. W celu podniesienia kwalifikacji ukończył kurs pedagogiczny organizowany przez Politechnikę Gdańską. W ramach zajęć dydaktycznych prowadził ćwiczenia laboratoryjne i projektowe z geologii, geologii inżynierskiej i hydrogeologii, gruntoznawstwa, ćwiczenia terenowe z geologii oraz hydrogeologii dla studentów wydziału hydrotechniki Politechniki Gdańskiej. Prowadził również wykłady z geologii dla Wydziału Budownictwa Lądowego, z ochrony wód dla studium podyplomowego, z budowy i eksploatacji ujęć wodnych dla gospodarki wodnej, a także w ramach programu "Tempus" na temat ochrony i wykorzystania zasobów wodnych w Politechnikach: Gdańskiej i Koszalińskiej.

SPIS PRAC: a) ROZPRAWY I ARTYKUŁY: 1) Przykład zastosowania metod numerycznych do analizy pracy zespołu studzien artezyjskich, Materiały IV Symp. Filtracji, Gdańsk, 1974, s. 111-119. 2) Zastosowanie metody siatek do rozwiązywania wybranych zagadnień brzegowych, Techn. Poszuk. Geol., nr 4, Warszawa, 1975, s. 37-41 (współautor: K. Werner). 3) Zastosowanie metody przegrzania w zagadnieniach filtracji, *ibid.*, nr 2, Warszawa, 1976, s. 27-30 (współautor: K. Werner). 4) Ocena wpływu wartości współczynnika pojemności sprężystej na pracę studzien artezyjskich przy zastosowaniu metody numerycz-

strine sediments of the Melt-Lake Orie near Gdańsk, S. W. Alexandrowicz edit., Biul. Geol. Uniwersytetu Warszawskiego, t. 21, Warszawa, 1976, s. 53-65 (współautorzy: B. Koziński, T. Piwecki). 5) Oddziaływanie ujęć wód podziemnych na gospodarkę rolniczą i leśną, Gosp. Wodna, nr 1, Warszawa, 1976, s. 19-22 (współautor: A. Kwaterkiewicz). 6) Naturalne warunki lokalizacji wysypisk odpadów w rejonie Gdańska, Gaz, Woda i Techn. Sanit., 1979, nr 10, s. 307-308 (współautor: B. Chomicka). 7) Wody podziemne mierzei Wybrzeża Gdańskiego, Inż. Morska, nr 5, Gdańsk, 1980, s. 185-189 (współautor: K. Jesionek). 8) Ochrona zasobów ujęć wód podziemnych w morskiej strefie brzegowej, *ibid.*, 1981, nr 10, s. 297-302 (współautor: H. Obarska-Pempkowiak). 9) Problematyka stref ochronnych ujęć wód podziemnych w rejonie wybrzeża południowego Bałtyku, Mat. Konf. Nauk.-Techn. "Współczesne problemy gospodarki wodno-ściekowej", Koszalin-Kołobrzeg 16-17 X 1981, s. 95-105 (współautor: H. Obarska-Pempkowiak). 10) Wpływ budowy kanalizacji na istniejące warunki hydrogeologiczne Półwyspu Helskiego, Mat. Symp. "Wpływ budowy kanalizacji na środowisko przyrodnicze Półwyspu Helskiego", Gdańsk, kwiecień 1981, s. 28-56 (współautor: K. Jesionek). 11) Kanalizacja Półwyspu Helskiego, Gaz, Woda i Techn. Sanit., 1982, nr 9/10, s. 178-180 (współautorzy K. Abramski, Z. Siuzdak, Z. Suligowski). 12) Uwarunkowania rozwoju Półwyspu Helskiego, Inż. Morska, 1983, nr 4, s. 339-342 (współautorzy: K. Abramski, Z. Suligowski). 13) Niektóre problemy zagospodarowania odpadów przemysłowych w rejonie Trójmiasta, Gaz, Woda i Techn. Sanit., 1983, s. 122-124 (współautorzy: K. Abramski, Z. Siuzdak, J. Sobolewski, Z. Suligowski). 14) Badania hydrogeologiczne w morskiej strefie brzegowej, Inż. Morska, 1983, s. 339-342. 15) Trace-element geochemistry of thermal water percolating through a karstic environment in the region of Saint Ghislain (Belgium), Jour. of Volcanology and Geothermal Res., 1983, vol. 19, s. 331-348 (współautorzy: W. Blommaert, R. Vandelanoot, L. Van't dack, R. Gijbels). 16) The presence of tin and tungsten in thermal waters connected with granites of some selected regions in Europe, Roczn. Pol. Tow. Geol., 1984, vol. 54, z. 1/2, s. 3-14 (współautorzy: W. Blommaert, R. Vandelanoot, L. Van't dack). 17) Trace-element anomalies in surface water near a small lead-zinc mineralization at Menez-Albot (Brittany, France), Jour. of Geochem. Explor., 1984, vol. 20, s. 33-46 (współautorzy: R. Vandelanoot, W. Blommaert, R. Gijbels, R. Van Grieken, B. Bosh, M. Leleu, J. Rochon). 18) Zasoby wód podziemnych piętra kredowego w rejonie Trójmiasta, Techn. Poszuk. Geol., 1984, z. 3, s. 28-33. 19) Wody przybrzeżne morskiego pochodzenia w strefie brzegowej na przykładzie rymy Jeziora Żarnowieckiego, Inż. Morska, 1984, z. 2, s. 53-57. 20) Poszukiwanie złóż Zn-Pb-S na podstawie oznaczeń pierwiastków śladowych w wodach powierzchniowych i podziemnych, Mat. III Ogólnopolskiego Sympozjum "Aktualne problemy hydrogeologii", Kraków-Karniowce, Wyd. AGH, 1985, s. 321-329. 21) Warunki hydrochemiczne utworów kredowych w rejonie Gdańska,

Kwart. Geol., 1985, t. 29, nr 2, s. 405-418. 22) Klasyfikacja hydrogeologiczna strefy brzegowej południowego Bałtyku, Peribalticum III, Ossolineum, Gdańsk, 1985, s. 27-36 (współautor: B. Kozerski). 23) Ocena zasobów wód podziemnych w rejonie Gdańska, Inż. Morska, 1986, nr 2, s. 40-43. 24) Warunki hydrogeologiczne górnokredowego basenu artezyjskiego w rejonie Gdańska, Mat. Sesji Nauk. "Rozwój regionalnych badań hydrogeologicznych w Polsce". Warszawa, grudzień 1983, Wyd. AGH, Kraków, 1986, s. 197-206. 25) Hydrogeological evolution of the Upper Cretaceous artesian basin of the Gdańsk Region, Roczn. Pol. Tow. Geol., 1986, vol. 56, s. 143-161. 26) Problem genezy wód zmineralizowanych w sąsiedztwie Jeziora Żarnowieckiego, *ibid.*, s. 163-177. 27) Hydrochemistry in the zinc-lead mining district of "Les Malines" (Gard, France), Chemical Geology, Elsevier 1986, vol. 55, s. 31-44. 28) Przenikanie słonych wód do warstw wodonośnych (z badań w morskiej strefie brzegowej), Aura, 1986, nr 7, s. 19-21. 29) Geologia Żulaw Wiślanych a zdjęcia satelitarne, Kwart. Geol., 1986, t. 30, nr 3/4, s. 643-658 (współautorzy: B. Daniel-Danielska, S. Kibitlewski). 30) Geological analysis of the satellite lineaments of the Vistula Delta Plain, Żuławy Wiślane, Poland, Proc. 7th Inter. Symp. ISPRS - Remote Sensing for Resour. Develop. and Environment. Manag. Enschede 25-29 August 1986, Balkema, Rotterdam, 1986, s. 579-584. 31) Analiza statystyczna fotolineamentów Żulaw Wiślanych, Archiw. Hydrotechniki, 1986, t. 33, z. 4, s. 404-419 (współautorzy: B. Daniel-Danielska, S. Kibitlewski). 32) Rekonstrukcja paleohydrogeologiczna gdańskiego basenu górnokredowego, Archiw. Hydrotechn. PWN Warszawa 1987, t. 33, z. 1/2, s. 135-146. 33) O potrzebie restytucji zasobów podziemnych woj. gdańskiego, Inż. Morska, 1987, nr 4, s. 142-146. 34) Fluor w wodach podziemnych hydrogeochemicznej anomalii Żulaw Wiślanych, Mat. III Ogólnopolskiego Zjazdu PTPNoZ, Gdańsk, 17-18 X 1987, cz. II, s. 5-25 (współautor: J. Borawska). 35) Filtracja wód podziemnych w północnej części Gdańska w świetle metody elementów skończonych, 1987, *ibid.*, cz. II, s. 68-86 (współautor: K. Burzyński). 36) Kreda jeziorna wskaźnikiem rozpoczęcia holocenijskiej wymiany wód podziemnych, Przegl. Geol., 1987, nr 3, s. 143-147 (współautor: K. Petelski). 37) The urbanization and groundwater problems of the Gdańsk Region, Mem. 19th IAH Congress, Karlovy Vary, 8-15 IX 1986, Novinar Publ. House, Prague 1987, vol. 19, part 1, s. 143-152 (współautor: B. Kozerski). 38) The fluorine anomaly in groundwater of the Vistula Delta Area, Proc. IAH Congress, Roma, 13-17 April 1987 (współautor: B. Kozerski). 39) Fluor w wodach podziemnych w rejonie Gdańska, Roczn. Pol. Tow. Geol., 1987, vol. 57, s. 349-374 (współautorzy: B. Kozerski, A. Macioszczyk, Z. Pazdro). 40) Warunki hydrogeologiczne i hydrochemiczne Mierzei Helskiej, Kwart. Geol., 1988, t. 31, nr 4, s. 767-782 (współautorzy: J. Borawska, T. Burczyk). 41) Geological and Hydrogeological characteristics of the catchment area of the Kettle-Lake Orle. [in:] Late glacial and Holocene Lacu-

strine sediments of the Melt-Lake Orle near Gdańsk, S. W. Alexandrowicz edit., *Folia Quaternaria*, 1988, vol. 58, s. 13-30. 42) Impact of the buried-valley geometry on the groundwater flow: a finite-element numerical model, *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, 1988, vol. 58, s. 175-190 (współautor: K. Burzyński). 43) Możliwość wykorzystania zdjęć satelitarnych Landsat w rozpoznaniu hydrogeologicznym Żulaw Wiślanych, *Przegl. Geol.*, 1988, z. 3 (współautorzy: B. Daniel-Danielewska, S. Kibitewski). 44) Geneza pradoliny Redy-Leby w świetle teorii transportu masy i ciepła, *Czasop. Geogr.*, 1988, t. 58, z. 4, s. 439-456 (współautor: K. Petelski). 45) Wstępne wyniki badań chloru-36 w wodach podziemnych kredy w rejonie Gdańska, *Mat. 4 Ogólnopolskiego Sympozjum "Aktualne problemy hydrogeologii"*, Gdańsk-Sobieszewo, maj 1988, Wyd. Inst. Morskiego, cz. II (współautorzy: J. Dowgiallo, J. Beer, M. Suter, H. A. Synal, W. Wolffi). 46) Warunki hydrogeochemiczne w rejonie Bielawskich Blot, 1988, *ibid.*, cz. I, s. 32-42 (współautor: J. Borawska). 47) Warunki hydrogeologiczne Bielawskich Blot na tle ewolucji geologicznej niziny nadmorskiej, 1988, *ibid.*, cz. I, s. 44-54 (współautorzy: T. Burczyk, P. Wojtkiewicz). 48) Analiza dynamiki wód podziemnych w rejonie Bielawskich Blot, 1988, *ibid.*, cz. I, s. 55-66 (współautor: K. Burzyński). 49) Górnokredowy system wód podziemnych Pomorza Wschodniego, *Zesz. Nauk. AGH*, 1989, Kraków, 142 s. 50) Dyskusja pojęć dotyczących zasobów wód podziemnych w odniesieniu do trójmiejskiego systemu wodonośnego, *Inż. Morska* 1990, R. 11, s. 51-54. 51) Uwagi do "Koncepcji wykorzystania wód podziemnych do zaopatrzenia Gdańska w wodę pitną", *ibid.*, nr 2, s. 71-72. 52) Wpływ przykrawędziowego drenażu na obieg wód kredowego piętra wodonośnego na Żulawach Wiślanych, *Kwart. Geol.*, 1990, 33(2): 301-312 (współautor: K. Burzyński). 53) Warunki hydrogeologiczne wschodniego odcinka pradoliny Redy-Leby, *Przewodnik LXI Ogólnopolskiego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, Gdańsk, 13-15 września 1990 (J. E. Mojski & A. Sadurski, red.), Wyd. AGH Kraków, s. 29-34. 54) Węzeł energetyczny "Żarnowiec", *ibid.*, s. 45-56. 55) Rola wód podziemnych w powstaniu złoża kredy jeziornej w Orle, *ibid.*, s. 37-43. 56) Warunki hydrogeologiczne Mierzei Helskiej, *ibid.*, s. 87-92. 57) Procesy geodynamiczne klifu w Jastrzębiej Górze, *ibid.*, s. 57-60. 58) The groundwater exchange rate of the southern Baltic coastal lowland, *Journal of Hydrology*, 1990, 119, s. 293-306 (współautor: K. Burzyński). 59) Groundwater outflow to the Baltic Sea in the Gdańsk region, *Mitteilungen zur Ingenieurgeologie und Hydrogeologie R.W.T.H. Aachen*, 1990, 37, s. 125-148 (współautor: K. Burzyński). 60) Dyskusja o związkach złóż kredy jeziornej z węglanowym systemem wód podziemnych, *Przegl. Geol.*, 1990, nr 7-8, s. 334-337. 61) Origin of brackish waters in the Quaternary aquifer of the Vistula delta, *Proceed. 11th SWIM*, Gdańsk, 14-17 V 1990, s. 249-262. (współautorzy: A. Zuber, B. Kozerski, A. Kwaterkiewicz, J. Grabczak). 62) Regionalne badanie wód o wysokiej i trwałej jakości. Stan ich

rozpoznania i perspektywy użytkowania, Publikacje CPBP 4 X 1991, Zesz. 56, s. 103-108. 63) Systemy przepływów wód podziemnych w utworach górnej kredy Pomorza Wschodniego, Mat. Semin. "Współczesne problemy hydrogeologii", Jachranka 1991, C.P.B.P. 4 X, nr 48, s. 188-194, Wyd. SGGW-AR Warszawa. 64) Analiza hydrogeologiczna w ocenach oddziaływania inwestycji na środowisko, Biul. Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko, Gdańsk 1991, nr 5, s. 28-32. 65) Problemy oceny oddziaływania na środowisko ujęć wód podziemnych, *ibid.*, 1992, nr 7, s. 19-23 (współautor: J. Zatorska-Sadurska). 66) Nowe przepisy amerykańskie dotyczące lokalizacji i zabezpieczenia środowiska w rejonie wysypisk odpadów, *ibid.*, 1992, nr 12 (współautor: K. S. Jesionek). 67) Hydrograph analysis applied in water resources estimation as exemplified by the Upper Lyna River drainage basin, *Proceed. Internat. Symp. "Research on Hydraulic Engineering"*, Zagreb, Croatia, 7-9 September 1992 (współautor: W. Lange). 68) Problemy nie tylko z pradoliną. (Polemika), *Czasop. Geogr.*, t. 61, 1990, z. 3-4. 69) Application of the finite element method to problems related to the origin of mineralized waters, as exemplified by the trough of Lake Żarnowieckie, *Bull. Pol. Acad. of Scien. Earth Sciences*, vol. 39, no 4, 1991. b) PUBLIKACJE Z ZAKRESU DYDAKTYKI: 70) Przewodnik do ćwiczeń z geologii inżynierskiej i hydrogeologii, Wyd. Politechn. Gdańskiej, 1980 (A. Sadurski redakcja, autor 6 rozdz.). 71) Zeszyt do ćwiczeń z hydrogeologii, Wyd. Politechn. Gdańskiej, 1981 (współautor: K. S. Jesionek).

SZYMAŃSKA DANIELA urodziła się 16 czerwca 1952 r. w Strzelnie. Szkołę średnią ukończyła w 1971 r. Studia geograficzne odbyła w latach 1971-1976 na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Z dniem 1 stycznia 1975 r., będąc jeszcze studentką, podjęła pracę w Zakładzie Geografii Ekonomicznej na etacie asystenta stażysty. Pracę magisterską z zakresu geografii miast ("Rola i miejsce Janikowa w systemie osadniczym Kujaw") napisała pod kierunkiem doc. dr E. Kwiatkowskiej. Od 1 października 1977 r. uzyskała awans na etat starszego asystenta. Pracę doktorską, napisaną pod kierunkiem prof. J. Sauszkina, obroniła 12 października 1983 r. Od 1 grudnia 1983 r. przeszła na etat adiunkta w Zakładzie Geografii Ekonomicznej. Habilitowała się 19 marca 1992 r. na podstawie rozprawy "Nowyje goroda w sistemach rassieleinija". Jej badania naukowe dotyczą zarówno zagadnień teoretycznych, jak i empirycznych z zakresu geografii miast i geografii społecznej. W ramach tych zagadnień szczególnie interesuje się problemami restrukturyzacji miast i regionów miejskich, aktywizacji i rewitalizacji małych miast, procesami innowacji w społecznościach lokalnych oraz miejscem i rolą nowych miast w systemach osadniczych

różnych krajów świata. Duży rozdział w jej badaniach zajmują opracowania powyższych zagadnień dla krajów Europy Środkowej i Wschodniej, zwłaszcza byłego ZSRR. Jej badania z geografii społecznej dotyczą geografii religii, geografii medycznej i wojskowości. W ostatnich swoich publikacjach koncentruje się wokół teorii i modelowania systemów osadniczych. W ramach tej problematyki dużo uwagi poświęca zagadnieniu samoregulacji i samoorganizacji miejskich systemów osadniczych w krajach Europy Środkowej i Wschodniej.

SPIS PRAC: a) PRACE MONOGRAFICZNE: 1) Problemy klasyfikacji i typologii miast w geografii radzieckiej, *Studia Soc. Scient. Tor.*, Toruń 1989, vol. 10, 154 s. 2) Nowyje goroda w sistemach rassielenija. Ekonomiko-geograficzeskoje issledowanije na primerie stran raznogo tipa, Moskwa 1992, 241 s. 3) New towns in regional development, Toruń 1992, Wyd. UMK, 210 s. b) ARTYKUŁY I ROZPRAWY NAUKOWE: 4) Malbork, Frombork, Grudziądz, Przewodnik wycieczki Ogólnopolskiego Studenckiego Zjazdu Geografów, Toruń 1975 (red. i współautorstwo). 5) Przemiany przestrzenne, gospodarcze i demograficzne Janikowa, Ziemia Kujawska, t. V, 1978, s. 141-170. 6) Janikowo, gmina miejsko-wiejska, *Budownictwo Rolnicze, Architektura, Planowanie Przestrzenne*, 1978, nr 3, s. 5-9. 7) Wolgograd – historia i dzień dzisiejszy, *Poznaj Świat*, 1979, nr 7, s. 36-40. 8) Analiz rozmieszczeniija gorodow Polszy s pomoszczju metoda bliższego sosiedstwa, Moskwa 1981, Dep. WINITI, nr 224, *Wiestnik Moskowskogo Uniwersiteta, Seria geografia*, nr 6, 12 s. 9) Poniatie klasyfikacji i typologii w geografii gorodow, *ibid.*, 1982, nr 4, s. 75-78. 10) K woprosu o sistemnoj koncepcji w geografii rassielenija, *ibid.*, nr 5, s. 50-57. 11) Teoreticzeskije woprosy klassyfikacji i typologii gorodow, [w:] *Woprosy socjalno-ekonomiczeskoj geografii Werchniewolża. Meżwuzowskij Tematiczeskij Sbornik*, Kalinin 1982, s. 134-158. 12) Problemy klassyfikacji i typologii gorodow w sowietskoj geografii, Moskwa 1983, *Izd. Moskowskogo Uniwersiteta*, 20 s. 13) Primienieniije metoda bliższego sosiedstwa dla analiza seti gorodskogo rassielenija Polszy, *Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis*, Tartu 1984, nr 681, s. 69-80. 14) Nowe miasta w sieci osadniczej Polski, *Zeszyty Naukowe Zakładu Geografii Osadnictwa i Ludności, IG i PZ PAN*, 1987, z. 2, s. 199-215. 15) Nowe miasta w Polsce i ich struktura społeczno-ekonomiczna, *Czasop. Geogr.*, 1988, z. 4, s. 36-47. 16) Klasyfikacja miast według liczby ludności w geografii radzieckiej, *ibid.*, 1989, z. 2, s. 32-42. 17) Przemiany przestrzenno-funkcjonalne i społeczno-ekonomiczne Janikowa, *Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Geographica* 11, 1989, s. 181-201. 18) Nowe miasta w Stanach Zjednoczonych i Związku Radzieckim, *Czasopismo Geograficzne*, 1990, z. 1-2, s. 69-77. 19) Niekotoryje problemy razwitija nowych gorodow w Polsce, [w:] *Prostranstwiennoje razwitije urbanizacji. Obszczije zakonomiernosti*, Moskwa 1991, *Institut Geografii AN SSSR*

(red. Ju. L. Piwowarow), s. 82–91. 20) Niektóre zagadnienia urbanizacji Związku Radzieckiego, AUNC, Geografia XXII, nr 73, 1991, s. 170–181. 21) Issledowanije selsko-gorodskogo kontinuumu (na primierie gorodow bydgoskiego, torunskiego i wloclawskiego wojewodztw), Westnik Moskowskogo Uniwersiteta, Seria geografia, 1992, nr 3, s. 60–67. 22) Przemiany miejskiej sieci osadniczej województwa bydgoskiego, toruńskiego i wloclawskiego, AUNC, Geografia XXIV, 1992, z. 82, s. 183–201. 23) Nowyje goroda – opyt Francji, Westnik Moskowskogo Uniwersiteta, Seria geografia, 1992, nr 4, s. 77–83. 24) Male miasta województwa bydgoskiego, toruńskiego i wloclawskiego w ujęciu kontinuum miejsko-wiejskiego, Czasop. Geogr., 1992, nr 1, s. 90–98. 25) Nowyje goroda w sistemach rassielenija, Moskwa 1992, Izd. Moskowskogo Uniwersiteta, 60 s. 26) Problemy samoorganizacji miejskich systemów osadniczych, Zeszyty Konferencji Naukowej "Lokalne systemy osadnicze", Toruń 1993 (w druku), 10 s. 27) Koncepcja samoorganizacji terytorialnych systemów osadniczych, Izw. Akademii Nauk SSSR, Seria geografia (w druku), 20 s. (współautorstwo z S. E. Hanin). c) RECENZJE: 28) Problemy razwitija rajonow s ekstremalnymi prirodnyimi uslowiami (red. W. Worobiow, K. Misjewicz), Sibirskoje Otdiel. AN SSSR, Irkuck 1976, 258 s.: Przegł. Geogr., 1980, t. 52, z. 1, 4 s. 29) Geografia mirowogo procesa urbanizacji (red. W. W. Pokszyszewski, G. N. Ozjerowa), Moskwa 1981, 190 s.: Czasop. Geogr., 1985, z. 3–4, 4 s. 30) Socjalno-ekonomiczeskaja geografia. Ponjatijno-terminologiczeskij slowar (autor – A. S. Alajew), Moskwa 1983, Izd. Mysl, 350 s.: Przegł. Geogr., 1986, z. 4, 6 s. 31) Moskowskij stolicznyj region, Woprosy Geografii, nr 131, Moskwa 1988, Izd. Mysl, 222 s.: Czasop. Geogr., 1990, z. 3–4, 4 s. 32) Ekonomiczeskaja i socjalnaja geografia w SSSR. Istoria i sowriemiennoje razwitije, Moskwa 1987, Izd. Proswieszczenije, 542 s.: ibid., 1989, z. 3, 5 s. 33) Krupnyj gorod, problemy i tendencji razwitija, Leningrad 1988, Izd. Nauka, 167 s.; ibid., 1991, z. 3, 6 s.

W y d z i a ł IV

BRZEZIŃSKI BOGUMIL urodził się 9 października 1948 r. w Elblągu, w rodzinie Ireny i Franciszka Brzezińskich. W Elblągu ukończył szkołę podstawową oraz w 1967 r. Technikum Ekonomiczne. Po ukończeniu szkoły średniej podjął pracę na kolei, a następnie powołany został do odbycia zasadniczej służby wojskowej. W 1970 r. podjął studia na Wydziale Prawa i Administracji UMK w Toruniu. Po ukończeniu studiów, od 2 września 1974 r. rozpoczął pracę w Zakładzie Prawa Finansowego w charakterze asystenta. W 1979 r. obronił pracę doktorską pt. "Rola Sejmowej Komisji Planu Gospodarczego, Budżetu i Finansów w procesie budżetowym" napisaną pod kierownictwem prof. dr. hab. Jana Głuchowskiego. W tym samym roku mianowany został na stanowisko adiunkta. W latach 1975–1977

odbył aplikację sądową w Sądzie Wojewódzkim w Bydgoszczy, a następnie w Toruniu i zdał egzamin sędziowski. W 1978 r. zdał także egzamin radcowski i uzyskał wpis na listę radców prawnych. Na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. "Kompetencje prawotwórcze rad narodowych w dziedzinie podatków i opłat" uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji UMK z dnia 17 kwietnia 1989 r. nadano mu stopień doktora habilitowanego nauk prawnych. Został następnie mianowany na stanowisko docenta, a 29 listopada 1990 r. na stanowisko profesora nadzwyczajnego na Wydziale Prawa i Administracji UMK. W grudniu 1990 r. wybrany został na stanowisko prodziekana Wydziału Prawa i Administracji UMK. Od roku 1991 pełni funkcję kierownika Katedry Finansów Publicznych UMK. W latach 1989–1992 był członkiem Zespołu Prawa Finansowego i Sterowania Gospodarką Narodową Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów. W 1989 r. powołany został w skład Komisji do spraw Reformy Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości. W 1992 r. wybrany został na prezesa Stałego Sądu Polubownego przy Izbie Przemysłowo-Handlowej w Toruniu. Pełni funkcję Przewodniczącego Rady Fundacji Odnowy Zabytków m. Torunia. Dwukrotnie – w latach 1988 i 1990 – przebywał na zagranicznym stażu naukowym na Uniwersytecie w Ferrarze (Włochy). Jest przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego oraz Rady Programowej kwartalnika „Przegląd Orzecznictwa Podatkowego”.

SPIS PRAC: a) KSIĄŻKI ORAZ INNE DRUKI ZWARTE: 1) Problemy teorii i funkcjonowania prawnofinansowych instrumentów w zakresie ochrony środowiska, Bydgoszcz-Kolobrzeg 1980, ss. 24 (współautor J. Jeziński). 2) Organizacyjno-prawne zagadnienia bankowości (praca zbiorowa), Toruń 1980, rozdz. IV, s. 97–110. 3) Rola i funkcje Sejmowej Komisji Planu Gospodarczego, Budżetu i Finansów w procesie budżetowym, Toruń 1982, ss. 153. 4) Prawo podatkowe (praca zbiorowa), Toruń 1983, rozdz. II § 1, s. 30–55, rozdz. IV, V, VI, s. 66–109. 5) Zarys prawa finansowego (praca zbiorowa), Toruń 1986, rozdz. II § 6, s. 52–69, III § 4 pkt a, s. 103–107, §§. 7–11, s. 156–191, V § 1–2, s. 221–232. 6) Opodatkowanie spadków i darowizn, Warszawa 1986, ss. 78 (współautor J. Jeziński). 7) Wpływ rad narodowych na prawny kształt źródeł ich dochodów, [w:] Aktualne problemy systemu finansowego rad narodowych, Toruń 1987, s. 60–78. 8) Zagadnienia racjonalizacji terenowych wydatków budżetowych, [w:] Aktualne problemy systemu finansowego rad narodowych, Toruń 1987, s. 79–94 (współautor J. Jeziński). 9) Podatek rolny, Warszawa-Poznań 1988, ss. 100. 10) Zobowiązania podatkowe, [w:] Raport o stanie prawa finansowego i pożądanym kierunkach jego rozwoju, Rada Legislacyjna, Warszawa 1988, s. 108–114 (współautor J. Jeziński). 11) Kompetencje prawotwórcze rad narodowych w dziedzinie podatków i opłat,

Toruń 1989, ss. 202. 12) Zobowiązania podatkowe. Ustawa o zobowiązaniach podatkowych i przepisy wykonawcze. Teksty-Orzecznictwo-Komentarz, Toruń 1990, ss. 175 (współautorzy M. Kalinowski i J. Ratowski). 13) Elementy uznania administracyjnego, wyboru i porozumienia w polskim prawie podatkowym, [w:] *Studia Podatkowe*, Toruń 1991, s. 7-41. 14) Pozycja rodziny w polskim prawie podatkowym, *ibid.*, s. 81-120 (współautor J. Jezierski). 15) Podatek dochodowy od osób prawnych. Ustawa. Przepisy wykonawcze. Komentarz, Toruń 1991, ss. 122 (współautor M. Kalinowski). 16) Komentarz do ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Toruń 1991, ss. 188 (współautor M. Kalinowski). 17) Zobowiązania podatkowe. Przepisy ogólne. Procedura. Egzekucja, Szczecin 1991, ss. 188 (współautor M. Kalinowski). 18) System opodatkowania spółek z udziałem podmiotów zagranicznych w Polsce, [w:] *Opodatkowanie przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego* (praca zbiorowa), Toruń 1991, s.85-105. 19) Powszechny podatek dochodowy. Komentarz do przepisów, Szczecin 1992, ss. 181 (współautor M. Kalinowski). 20) Ustawa o zobowiązaniach podatkowych. Komentarz, Toruń 1992, ss. 250 (współautorzy M. Kalinowski, A. Olesińska). b) ARTYKUŁY: 21) Perspektywy funduszu gminnego, *Finanse* 1976, nr 4, s. 21-27. 22) Zero-Base Budgeting – poszukiwania nowych metod racjonalizacji wydatków budżetowych w Stanach Zjednoczonych A.P., *ibid.*, 1978, nr 5, s. 47-51. 23) Nowa technika decyzyjna w gospodarce budżetowej Stanów Zjednoczonych A.P., *Organizacja-Metody-Technika* 1978, nr 5, s. 35-36 i 39. 24) O podatku dochodowym w Szwecji, *AUNC, Ekonomia VII*, Toruń 1979, s. 9-22 (współautor Z. Wiśniewski). 25) Problemy organizacji prac budżetowych komisji sejmowych, *Państwo i Prawo* 1980, nr 9, s. 45-56. 26) Prawnofinansowe zagadnienia ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, *Finanse* 1981, nr 6, s. 43-49 (współautor J. Jezierski). 27) Udział komisji sejmowych w rozpatrywaniu przez Sejm projektu ustawy budżetowej, *AUNC, Prawo XIX*, Toruń 1981, s. 61-75. 28) Ewolucja instytucji nadwyżki budżetu terenowego w polskim prawie budżetowym w latach 1971-1980, *ibid.*, *Prawo XXI*, Toruń 1982, s. 127-142 (współautor J. Jezierski). 29) O kompetencjach rad narodowych w dziedzinie podatków i opłat, *Finanse* 1982, nr 12, s. 2-11. 30) Miejsce podatku gruntowego w systemie obciążeń finansowych rolnictwa indywidualnego, *AUNC, Prawo XXII*, Toruń 1983, s. 169-183 (współautor J. Jezierski). 31) Regulacja prawna podatków i opłat lokalnych (uwagi de lege ferenda), *Nowe Prawo* 1984, nr 2, s. 45-52. 32) Problemy stosowania ulg podatkowych związanych z nabyciem budynku mieszkalnego lub lokalu w drodze spadku lub darowizny, *Palestra* 1985, nr 9, s. 36-44 (współautor J. Jezierski). 33) Samoopodatkowanie ludności, *Finanse* 1986, nr 4, s. 35-41. 34) Zasady tworzenia prawa finansowego (próba sformułowania), *Państwo i Prawo* 1986, nr 5, s. 66-76. 35) Wybrane zagadnienia regulacji prawnej opodatkowania spadków i darowizn, *Nowe Prawo* 1986, nr 9, s. 72-82 (współautor

J. Jezierski). 36) Regulacje finansowe w nowym prawie o spółkach z udziałem zagranicznym, *Państwo i Prawo* 1987, nr 5, s. 37-49 (współautor J. Gluchowski). 37) Uwagi w sprawie treści i zakresu pojęcia "system finansowy", AUNC, *Prawo XXVI*, Toruń 1988, s. 119-133. 38) Przepisy ogólne prawa podatkowego, *Nowe Prawo* 1989, nr 7-8, s. 71-85 (współautor J. Jezierski). 39) Reformy polskiego prawa podatkowego w latach osiemdziesiątych, *Państwo i Prawo* 1990, nr 1, s. 29-40 (współautor J. Gluchowski). 40) Konkubinat a polskie prawo podatkowe, *Nowe Prawo* 1990, nr 4-6, s. 91-101 (współautor J. Jezierski). 41) Main Problems of Local Tax Law-Making Activities, [w:] *Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis, Studia Iuridica VI*, Tartu 1990, s. 133-139. 42) Zagadnienia ustalania podstawy opodatkowania w podatku od spadków i darowizn, AUNC, *Prawo XXIX*, Toruń 1991, s. 20-36 (współautor J. Jezierski). 43) Prospettive della tassazione del reddito nella nuova Polonia, *Bolettino tributario d'informazioni* 1991, nr 6, s. 1-8 (współautor G. Stefani). 44) Z problematyki wykładni prawa podatkowego, *Acta Universitatis Lodziensis, Folia Iuridica* 54, Łódź 1992, s. 153-163 (współautor J. Jezierski). c) GŁOSY: 45) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 3 września 1985 r. (SA/Lu 355/85), *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1986, nr 5, s. 225-228. 46) Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 23 października 1985 r. (III ARN 21/85), *Państwo i Prawo* 1987, nr 5, s. 225-228 (współautor J. Jezierski). 47) Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 10 czerwca 1986 r. (III ARN 11/86), *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1987, nr 9, s. 356-357 (współautor J. Jezierski). 48) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 3 października 1985 r. (SA/Gd 787/85), *Palestra* 1988, nr 4, s. 94-97. 49) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 15 października 1986 r. (SA/Gd 848/86), *ibid.*, s. 98-101 (współautor J. Jezierski). 50) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 30 czerwca 1987 (SA/Gd 140/87), *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1988, nr 11-12, s. 535-538. 51) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 lipca 1987 r. (III SA 239/87), *ibid.*, 1989, nr 2, s. 59-60 (współautor J. Jezierski). 52) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 3 czerwca 1987 r. (SA/Ka 39/87), *Orzecznictwo Sądów Polskich* 1990, nr 5-6, poz. 250, s. 540-541 (współautor J. Jezierski). 53) Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 1987 r. (III AZP 13/87), *ibid.*, nr 7, poz. 263, s. 572-573. 54) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 20 października 1987 r. (III SA 496/87), *Palestra* 1990, nr 6-7, s. 67-70 (współautor M. Kalinowski). 55) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 czerwca 1987 r. (SA/Wr 123/87), *Orzecznictwo Sądów Polskich* 1990, nr 11-12, s. 839-841 (współautor J. Jezierski). 56) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 14 września 1989 r. (III SA 483/89), *Państwo i Prawo* 1991, nr 11, s. 118-121 (współautor M. Kalinowski). 57) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 25 października

1990 r. (III SA 705/90), Orzecznictwo Sądów Polskich 1992, nr 3, s. 120-122. 58) Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 22 stycznia 1991 r. (III ARN 26/91), *ibid.*, nr 9, s. 411-412 (współautor M. Kalinowski). 59) Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 29 stycznia 1992 r. (SA/Gd 1395/91), Przegląd Orzecznictwa Podatkowego 1992, nr 3, s. 130-133. d) RECENZJE: 60) M. Kostov, *Konstitucijoni osnovi na bjudžetnoto pravo*, Sofia 1976; *Państwo i Prawo* 1976, nr 3, s. 161-162. 61) S. Vasiliev, *Bjudžet i makroikinomika pri kapitalizma*, Sofia 1975; *Finanse* 1977, nr 9, s. 49-50. 62) C. Kosikowski, *Rola Ministra Finansów w systemie zarządzania finansami w państwach socjalistycznych*, Łódź 1976; *Państwo i Prawo* 1979, nr 4, s. 139-141 (współautor A. Borodo). 63) *What Should Be Taxed: Income or Expenditures?* (red. J. Pechman), Washington 1980; *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1984, nr 1, s. 329. 64) V. Zahalka, *Teoreticke otasky financniho prava a zakladni predpoklady jeho efektivnosti pri rizeni ekonomickych procesu*, Brno 1982; *Państwo i Prawo* 1984, nr 11, s. 128-129. 65) J. Bialobrzeski, *Ustawa o zobowiązaniach podatkowych. Przepisy i komentarz*, Warszawa 1984; *Finanse* 1985, nr 6, s. 57-58 (współautor J. Jezierski). 66) *The Property Tax and Local Finance* (red. C. L. Harriss), New York 1983; *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1986, nr 2, s. 362-364. 67) B. Jelcic, *Razvoj javnih financija u Jugoslaviji*, Zagrzeb 1985; *Finanse* 1987, nr 1, s. 58-60. 68) M. Kostov, *Finansovi - pravni otnosenija*, Sofia 1979; *Państwo i Prawo* 1987, nr 7, s. 134-136. 69) A. Majchrzycka-Guzowska, *Podatki od działalności rzemieślniczej*, Warszawa 1984; *Nowe Prawo* 1987, nr 1, s. 82-84 (współautor J. Jezierski). 70) S. Kucev, *Disciplina finansova*, Sofia 1984; *Finanse* 1987, nr 3, s. 59-61. 71) M. Kostov, *Finansova sistema i sistema na finansovopravni regulirane*, Sofia 1986; *Państwo i Prawo* 1988, nr 11, s. 117-118. 72) R. Mastalski, *Interpretacja prawa podatkowego. Źródła prawa podatkowego i jego wykładnia*, Wrocław 1989, *ibid.* 1991, nr 8, s. 95-97. e) INNE PUBLIKACJE NAUKOWE: 73) *Sprawozdanie z Ogólnopolskiego Zjazdu Uniwersyteckich Zakładów Prawa Finansowego (10-12 maja 1978 r.)*, *Finanse* 1978, nr 10, s. 43-45 (współautor J. Jezierski). 74) *Sprawozdanie z sesji naukowej nt.: Aktualne problemy systemu finansowego rad narodowych*, Toruń, 22 czerwca 1987 r., *Państwo i Prawo* 1987, nr 11, s. 130-131 (współautor J. Jezierski). 75) *Wybór źródeł prawa finansowego*, Toruń 1987, ss. 292 (współautor J. Jezierski). 76) *Przegląd orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego i Sądu Najwyższego w sprawach podatkowych za lata 1981-1985*, cz. 1, *Finanse* 1987, nr 11-12, s. 70-77 (współautor J. Jezierski). 77) *Jw.*, cz. 2, *ibid.* 1988, nr 2-3, s. 59-64 (współautor J. Jezierski). 78) *Jw.*, cz. 3, *ibid.*, nr 7-8, s. 55-64 (współautor J. Jezierski). 79) *Jw.*, cz. 4, *ibid.* 1989, nr 5, s. 40-45 (współautor J. Jezierski). 80) *Porezi i njihov utjecaj na rad stranih poduzeća u Narodnoj Republici Poljskoj*, [w:] *Fiskalni sistemi u prelaznom razdoblju* (praca zbiorowa pod red. B. Jelcica), Zagrzeb 1991, s. 177-181 (współautorzy: A. Drwillo, J. Gliniecka,

J. Gluchowski). 81) Opodatkowanie dochodów w Polsce. Zbiór przepisów, Toruń 1992, ss. 130 (współautor M. Kalinowski).

MORAWSKI LECH urodził się 14 września 1949 r. w Bydgoszczy. Tutaj też ukończył liceum ogólnokształcące, by następnie rozpocząć studia na Wydziale Prawa i Administracji UMK w Toruniu (1968–1972). W roku 1973 został zatrudniony w Zakładzie Teorii Państwa i Prawa UMK, kierowanym przez prof. dr. hab. W. Langa. Pod jego kierunkiem w 1978 r. obronił pracę doktorską "Domniemania w prawie". W latach 1978–1980 przebywał na stypendiach w Budapeszcie i Bochum. W 1989 r. złożył kolokwium habilitacyjne na podstawie rozprawy "Argumentacje, racjonalność prawa i postępowanie dowodowe" (Toruń 1988). Rozprawa ta zdobyła I miejsce w ogólnopolskim konkursie miesięcznika "Państwo i Prawo" na najlepsze prace habilitacyjne. W latach 1990/1991 przebywał na stypendium fundacji Alexandra von Humboldt (uniwersytet w Kiel, Niemcy). Po powrocie ze stypendium został mianowany na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Jest m.in. członkiem grupy badawczej realizującej w ramach Wspólnoty Europejskiej (Commission of Cooperation in Science and Technology with Central and Eastern European Countries) projekt badawczy "Periculum".

SPIS PRAC: a) PRACE MONOGRAFICZNE: 1) Domniemania a dowody prawnicze, Toruń 1981, ss. 127. 2) Argumentacje, racjonalność prawa i postępowanie dowodowe, Toruń 1988, ss. 131. b) ROZPRAWY I ARTYKUŁY: 3) Interpretacja prawnicza jako szczególny rodzaj interpretacji humanistycznej, *Studia Filozoficzne* 1975/12, s. 127–138 (wspólnie z W. Langiem, T. Gawrysiak). 4) Koncepcja prawodawcy doskonałego i jej zastosowanie w prawoznawstwie, *Państwo i Prawo* 1976/1–2, s. 127–140 (wspólnie z W. Langiem i T. Gawrysiak). 5) O pewnym rozumieniu prawa i faktu oraz niektórych jego zastosowaniach, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1980/1, s. 185–203. 6) Domniemania faktyczne i reguły dowodu prima facie, *Studia Prawnicze* 1980/1–2, s. 217–241. 7) O dwóch sposobach definiowania pojęć w prawie, *AUNC, Prawo XIX*, 1981, z. 115, s. 3–18. 8) Ciężar dowodu – niektóre problemy dowodowe, *Studia Cywilistyczne* 1982/XXXII, s. 189–211. 9) Uzasadnienie i argumentacja w postępowaniu dowodowym, *Państwo i Prawo* 1983/9, s. 74–86. 10) Argumentations and Rationalities, *Studies in the Theory and Philosophy of Law* 1986/2, s. 27–42. 11) Two Concepts of a Process – Theoretical Reflections, *ibid.*, 1988/4, s. 75–89. 12) Argumentacje i racjonalności, [w:] *Problemy metodologii i filozofii prawa*, Wrocław 1988, s. 137–158. 13) Prawo jako technika społeczna – problemy aksjologiczne, *Colloquia Communia* 1988–1989/41–42, s. 19–29. 14) Dyskurs w ujęciu J. Habermasa a inne koncep-

cje argumentacji, [w:] Dyskursy rozumu: między przemocą a emancypacją, red. L. Witkowski, Toruń 1990, s. 113-132. 15) The Universalizability Principle Justice and Law – Some Remarks, *Archivum Iuridicum Cracoviense* 1989, vol. XXII, s. 69-80. 16) Dwa podejścia do prawa – kilka uwag, [w:] Prawo i prawoznawstwo wobec zmian społecznych, Wrocław 1990, s. 114-130. 17) "Autopoiese" i prawo refleksyjne w ujęciu G. Teubnera, [w:] Prawo w zmieniającym się społeczeństwie, Księga jubileuszowa ku czci prof. M. Boruckiej-Arctowej, red. G. Skąpska i inni, Kraków 1992, s. 171-184. 18) Spór o model polityki prawa – ujęcie systemowe, *Państwo i Prawo* 1992/9, s. 30-40. 19) Proces sądowy a instytucje alternatywne (na przykładzie sporów cywilnych), *ibid.*, 1993/1, s. 12-24. 20) "Autopoiese" und reflexives Recht – kritische Bemerkungen, *Archiv für Rechtsphilosophie und Sozialphilosophie* 1993 (wspólnie z A. Molter)(w druku). c) RECENZJE: 21) A. Wasiliev, Prawowyje kategorii. Metodologiczeskije aspekty razrabotki systemu kategorii prawa; *Państwo i Prawo* 1978/12, s. 152-157 (wspólnie z W. Langiem). 22) I. Tebaldeschi, *Rechtswissenschaft als Modellwissenschaft*; *ibid.*, 1980/10, s. 123-126. 23) *Wissenschaften und Philosophie als Basis der Jurisprudenz*, hrsg. F. Rotter, O. Weinberger, F. Wieacker, *ibid.*, 1981/6, s. 127-130. 24) W. Sadurski, Teoria sprawiedliwości. Podstawowe zagadnienia, Warszawa 1988, s. 109-113. 25) *Theoretische Grundlage der Rechtspolitik*, hrsg. P. Koller, C. Varga, O. Weinberger, *Theoretische Grundlagen der Rechtspolitik*, *Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie* 1992/54; *Państwo i Prawo* 1993 (w druku).

WITKOWSKI ZBIGNIEW urodził się 13 sierpnia 1953 r. w Mragowie. W latach 1960-1968 uczęszczał do szkoły podstawowej nr 7 w Toruniu, a w latach 1968-1972 do V Liceum Ogólnokształcącego w Toruniu. W 1972 r. uzyskał maturę. W latach 1972-1976 studiował na Wydziale Prawa i Administracji UMK. Po ukończeniu studiów został zatrudniony w Zakładzie Prawa Państwowego Wydziału Prawa i Administracji UMK w charakterze asystenta. W latach 1976-1978 odbył pozaetatową aplikację sądową, zakończoną zdaniem we wrześniu 1978 r. egzaminu sędziowskiego. 29 września 1983 r. na Wydziale Prawa UMK obronił rozprawę doktorską, za którą w 1984 r. otrzymał II nagrodę w konkursie na najlepsze rozprawy doktorskie i habilitacyjne, rozpisywanym corocznie przez redakcję miesięcznika "Państwo i Prawo". 17 grudnia 1991 r. zdał przed Radą Wydziału Prawa i Administracji UMK kolokwium habilitacyjne, a 22 czerwca 1992 r. uzyskał zatwierdzenie stopnia naukowego doktora habilitowanego przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych w Warszawie. W 1984 r. przebywał na stażu naukowym na Uniwersytecie Karola w Pradze. Wygłosił tam wykład

na Wydziale Prawa oraz odczyt dla pracowników Kancelarii Zgromadzenia Federalnego. W 1984 r. otrzymał indywidualną nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego III stopnia za osiągnięcia naukowe. Otrzymał także pięć razy nagrody J. M. Rektora UMK za osiągnięcia naukowe, w tym w 1990 r. nagrodę II stopnia. W 1986 r. był stypendystą Fundacji Rzymskiej Margrabiny J. S. Umiastowskiej w Rzymie, w 1987 r. był stypendystą Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Włoskiej, a w 1992 r. odbył misję studyjną w Senacie Republiki Włoskiej na zaproszenie Prezydenta Senatu Włoch G. Spadoliniego. Nadto w maju 1990 r. odbywał wykłady na zaproszenie Dziekanów Wydziałów Prawa i Nauk Politycznych Libera Università Internazionale degli Studi Sociali w Rzymie. W czasie pobytu w 1992 r. został zaproszony do poprowadzenia seminarium naukowego w Istituto di Studi Giuridici wyżej wymienionego Uniwersytetu w Rzymie. We wrześniu 1986 r. uczestniczył w międzynarodowej konferencji prawniczej we Włoszech, wygłaszając w jej trakcie referat, opublikowany następnie przez wydawnictwo CEDAM w Padwie. Od 18 maja 1990 r. do października 1991 r. był ekspertem Komisji Konstytucyjnej Senatu RP, w tym od 1 sierpnia 1990 r. do października 1991 r. był jej sekretarzem naukowym. W II kadencji Senatu RP nadal jest ekspertem Senatu i Senackiej Komisji Konstytucyjnej oraz od 1 sierpnia 1992 r. jest zatrudniony w Kancelarii Senatu jako doradca Ministra – Szefa Kancelarii Senatu RP. W listopadzie 1992 r. został mianowany ekspertem Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego, której zadaniem będzie wypracowanie projektu nowej Konstytucji RP. Od 1 lutego 1992 r. jest kierownikiem Katedry Prawa Konstytucyjnego Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu. Od października 1990 r. jest prezesem Toruńskiego Towarzystwa Miłośników Italii. Jest nadto członkiem Toruńskiego Towarzystwa Naukowego oraz Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Konstytucyjnego (AIDC).

SPIS PRAC: a) PRACE MONOGRAFICZNE: 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej 1921–1935, Warszawa–Poznań–Toruń 1987, ss. 197. 2) Prezydent Republiki w systemie ustrojowym współczesnych Włoch, Toruń 1991, ss. 194. b) ARTYKULY I ROZPRAWY: 3) Rada Państwa jako organ czuwający nad zgodnością prawa z konstytucją, Państwo i Prawo, nr 7/1977, s. 37–45. 4) Zagadnienie zgodności aktów Sejmu z Konstytucją PRL w świetle doktryny, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, z. 1/1981, s. 37–49. 5) Problem podporządkowania adwokatury w Polsce Ludowej (współautor), Palestra, nr 1–2/1983, s. 1–12. 6) Stanowisko głowy państwa w projektach konstytucyjnych okresu Sejmu Ustawodawczego 1919–1920, AUNC, Prawo XXII/1983, z. 141, s. 23–42. 7) O potrzebie konstytucjonalizacji zasady *lex retro non agit* (współautor), Państwo i Prawo, nr 11/1984, s. 45–53. 8) Zakres recepcji konstytucjonalizmu francuskiego III Republiki w

Konstytucji marcowej (art. 25, 26, 39–53), AUNC, Prawo XXIV/1985, z. 156, Księga pamiątkowa ku czci Prof. W. Szyszkowskiego, s. 271–289. 9) Rozważania nad prawno-ustrojowym usytuowaniem adwokatury w Polsce (współautor), Pa-lestra, nr 3–4/1985, s. 15–22. 10) Nowe elementy w usytuowaniu prawnoustrojowym komisji rad i wynikający z niego układ stosunków między komisjami a radą narodową i jej prezydium, [w:] Sytuacja prawna komisji w systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego, pod red. M. Szyplińskiego, Toruń 1986, s. 21–32. 11) Urząd prezydenta RP 1921–1935, drukowane tezy wystąpienia na pos. naukowym Wydziału IV TNT w dniu 10 IV 1984 r., Sprawozdania TNT, nr 38, Toruń 1986, s. 89–93. 12) Materiały dotyczące formy aktów urzędowych prezydenta RP w latach 1922–1923, Teki Archiwalne, nr 20, Warszawa–Łódź 1987, s. 67–95. 13) Kancelaria Cywilna prezydenta RP 1922–1935, Czasopismo Prawno-Historyczne, t. 39/1987, z. 1, s. 95–110. 14) Adiutantura prezydenta RP 1922–1935, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4/1988, s. 162–167. 15) Z dyskusji nad reformą konstytucyjną – głos w dyskusji na konferencji 19 I 1988 r. w Warszawie, Państwo i Prawo, nr 5/1988, s. 92–93. 16) Z zagadnień genezy i praktyki funkcjonowania prezydentury w I Republice Czechosłowackiej, AUNC, Prawo XXVI, s. 181, Toruń 1988, s. 3–25. 17) Due nuovi istituti di garanzia, Quaderni costituzionali, nr 2/1989, Bologna 1989, s. 399–409. 18) Prezydent RP – prerogatywy (współautor), [w:] Konstytucje polskie, t. II, pod red. M. Kallasa, Warszawa 1990, s. 180–187. 19) Godność senatora dożywotniego w Republice Włoskiej (w związku z kontrowersjami wokół interpretacji art. 59 konstytucji Ita-lii), Studia Prawnicze, z. 1 (103), Warszawa 1990, s. 203–227. 20) Zasada równości w orzecznictwie włoskiego Trybunału Konstytucyjnego, Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 1303, Wrocław 1990, s. 45–75 (całość w tomie pt. Zasada równości w orzecznictwie trybunałów konstytucyjnych pod red. Leszka Garlickiego i Janusza Trzczińskiego). 21) Włochy, [w:] Sądownictwo administracyjne w Europie Zachodniej, pod red. L. Garlickiego, Warszawa 1990, s. 83–119. 22) Le comunita fondiarie in Polonia: il tentativo di adeguamento delle vecchie istituzioni giuridiche al nuovo ordine sociale (współautor B. Wierzbowski), [w:] Comunita di villaggio e proprietà collettive in Italia e in Europa – contributi al simposio internazionale di Pieve di Cadore, 15–16 settembre 1986, coordinati da G. C. De Martin, Cedam–Padova 1990, s. 433–470. 23) Zasady naczelne przyszłej Konstytucji RP, [w:] Prace Komisji Konstytucyjnej Senatu RP, z. 3 pod red. J. Pietrzaka i Z. Witkowskiego, Warszawa 1991, s. 121–127. 24) Zagadnienie obronności i porządku publicznego w przyszłej konstytucji (współautor sen. L. Koziol), referat generalny przedstawiony w Komisji Konstytucyjnej Senatu RP w dniach 13–14 III 1991 r., ibid., z. 4, Warszawa 1991, s. 105–119. 25) Istota i zakres władzy prezydenta RP w przyszłej Konstytucji (tezy legislacyjne z komentarzem), ibid., s. 148–153. 26) Rząd w przyszłej Konstytucji (Zarys tez legislacyjnych), ibid., s. 154–156. 27) Sądownictwo w przyszłej Konstytucji (Wstępne tezy legislacyjne), ibid., s. 157–159. 28) Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu i Rzecznik Praw Obywatelskich (Postulaty konstytucyjne), ibid., s. 180–182. 29) Kontrowersje wokół charakteru drugiej Izby przyszedłego parlamentu RP, ibid., s. 237–243. 30) Opinia o projekcie Konstytucji Senackiej Komisji Konstytucyjnej z 12 kwietnia 1991 r., [w:] Prace Ko-

misji Konstytucyjnej Senatu RP (Projekt konstytucji), z. 5, pod red. J. Pietrzaka i Z. Witkowskiego, Warszawa 1991, s. 117-124. 31) Problematyka samorządowa w projektach przyszłej Konstytucji RP, [w:] 200 lat Konstytucji 3 Maja 1791 r. Materiały z konferencji naukowej, Bydgoszcz 1992, s. 135-149. 32) Prezydent Republiki i rząd w świetle aktualnych tendencji reformy konstytucji włoskiej, [w:] Studi polacco - italiani di Toruń a cura di J. Belkot e Z. Witkowski, Toruń 1992, s. 97-117. 33) Założenia reformy parlamentu włoskiego w świetle prac legislacyjnych lat osiemdziesiątych, AUNC, Prawo XXXII, z. 256, Toruń 1992, s. 103-120. 34) Administracja centralna Włoch, [w:] Samorząd terytorialny, nr 6, Warszawa 1992, s. 42-60. 35) Samorząd terytorialny w Malej Konstytucji, [w:] Samorząd terytorialny w Polsce. Materiały na seminarium naukowe, 29-30 września 1992, Warszawa 1992, s. 21-24. 36) Samorząd terytorialny w Malej Konstytucji - wystąpienie w trakcie seminarium (por. jw.) oraz glos w dyskusji podczas seminarium, [w:] Ste-nogram z seminarium pt. Samorząd terytorialny w Polsce, w dniach 29-30 września 1992 r., Wyd. Biura Prac Senackich, Warszawa - Senat RP 1992, ss. 11-14 i 38-39. c) SKRYPTY: 37) Nowe uregulowania w polskim prawie konstytucyjnym 1980-1987 (współautor), Toruń 1989, ss. 193. 38) Wybrane zagadnienia z historii powszechnej i Polski. Skrypt pomocniczy dla kandydatów na stacjonarne i zaoczne studia prawnicze i administracyjne (współautor), rozdz. XVIII, Elementy ustroju PRL 1952-1989, Toruń 1992, s. 267-285. d) POLEMIKI I RECENZJE: 39) Tajność głosowania - uwagi na marginesie niektórych ustaleń artykułu A. Patrzalka, Państwo i Prawo, nr 3-4/1982, s. 132-136. 40) Konstytucja Królestwa Holandii, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Poznań 1979, z. 1, s. 37-49. 41) La figura e il ruolo del Presidente della Repubblica nel sistema costituzionale italiano, Milano 1986, Państwo i Prawo, nr 6/1987, s. 117-121.

Powyższy wykaz nie obejmuje ekspertyz i opinii prawnych sporządzonych dla potrzeb Senatu RP i jego organów (łącznie 22 pozycje) oraz innych opracowań, w tym artykułów publicystycznych, popularnonaukowych oraz wywiadów prasowych (łącznie 26 pozycji).

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1993

ZAPISKI HISTORYCZNE

Tom 58, z. 1, Toruń 1993, ss. 188.

Tom 58, z. 2-3, Toruń 1993, ss. 230.

Tom 58, z. 4, Toruń 1993, ss. 205.

FONTES

t. 76

- ✓ Księga lawnicza Starego Miasta Torunia (1428-1456), cz. 2 (1444-1456), wyd. K. Ciesielska i J. Tandecki, Toruń 1993, ss. 272.

t. 77

- ✓ Akta stanów Prus Królewskich, t. 8 (1520-1526), wyd. M. Biskup i I. Janosz-Biskupowa, Warszawa-Toruń 1993, ss. XX + 468.

PRACE WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO

t. 34, z. 2

- ✓ SMULSKI JERZY: Twórczość narracyjna Stefana Otwinowskiego, Toruń 1993, ss. 168.

STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS

Sectio C (Geographia et geologia), vol. 10, nr 3

- ✓ FEDOROWICZ JERZY: Antropogeniczne przeobrażenia środowiska geograficznego na terenie miasta Torunia, Toruń 1993, ss. 95.

Sectio E (Zoologia), vol. 10, nr 6

- ✓ DROZDOWSKI ARNOLD, ZAWIEJA ELŻBIETA: Wpływ hibernacji na strukturę histologiczną przewodu pokarmowego *Lymnaea stagnalis* (L.), Toruń 1993, ss. 12 + 12 s. ilustracji.

STUDIA IURIDICA

t. 19 z. 3

- ✓ MALLEK EWA: Wojna pamfletów w Anglii 1790-1793. Wokół traktatu Edmunda Burke'a *Reflections on the Revolution in France*, Toruń 1993, ss. 180.

t. 20, z. 1

- ✓ SOBOCIŃSKI WLADYSŁAW: Prokuratura Sądu Kasacyjnego w Księstwie Warszawskim, Toruń 1993, ss. 120.

PRACE POPULARNONAUKOWE

nr 57

- ✓ SPEINA JERZY: Typy świata przedstawionego w literaturze, wyd. 2, Toruń 1993, ss. 173.

nr 58

- ✓ RYMASZEWSKI BOHDAN: Toruń w czasach Kopernika. Urbanistyka, architektura, sztuka, wyd. 3, Toruń 1993, ss. 90 + 2 mapy (Biblioteczka Kopernikańska nr 2).

nr 59

- ✓ RYMASZEWSKI BOHDAN: Toruń in the days of Copernicus. Urban development, architecture, art, wyd. 2, Toruń 1993, ss. 88 + mapa (Biblioteczka Kopernikańska nr 2).

nr 60

- ✓ Mikołaja Kopernika *O obrotach*, Księga pierwsza, wyd. 2, Toruń 1993, ss. 122.

nr 61

- ✓ IWANISZEWSKA CECYLIA: Astronomia Mikołaja Kopernika, wyd. 3, Toruń 1993, ss. 76 (Biblioteczka Kopernikańska nr 8).

MATERIALY Z KONFERENCJI

- ✓ Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w dobie nowożytnej XVI-XX wieku (Przemiany struktur wewnętrznych), pod red. J. Dygdały, Toruń 1993, ss. 149.

WYDAWNICTWA OGÓLNE

- ✓ SZYSZKOWSKI WACŁAW: Wenecja. Dzieje Republiki 726-1797, Toruń 1993, ss. 298.

SOBOCINSKI WLADYSLAW: Prokuratura Sady Kasacyjnego w Kacie Wn-
szawskim, Torun 1993, ss. 120

ENZYKLOPEDIA

PRACE POPULARNONAUKOWE

nr 57, 562, ss. 3991 hurt 3, z. 85 hurt
nr 57, 562, ss. 3991 hurt 3, z. 85 hurt
nr 57, 562, ss. 3991 hurt 3, z. 85 hurt

SPINA JERZY: Typy kwiatów przedstawionego w literaturze, wyd. 2, Torun 1993,
ss. 173

SIENIOF

nr 57
nr 58

RYMASZEWSKI BOGDAN: Torun, in the days of Copernicus, develop-
ment, architecture, art, wyd. 2, Torun 1993, ss. 90 + 2 mapy (Biblioteka Kope-
niczka nr 2), 77 s.

Alta stanow Prus Krolewskich, t. 8 (1520-1526), wyd. 1, duplikat M. p. v. M. Biskup
Biskupowa, Warszawa-Torun 1921 hurt XX + 468 s.

RYMASZEWSKI BOGDAN: Torun, in the days of Copernicus, develop-
ment, architecture, art, wyd. 2, Torun 1993, ss. 98 + mapy (Biblioteka
Kopernicka nr 2), 2 s. 44 s.

SMULSKI JERZY: Twórczość narciarstwa, wyd. 2, Torun 1993, ss. 122

Mitologia Kopenicka, O miasteczku, wyd. 2, Torun 1993, ss. 122

Section C (Geographic), vol. 10, nr 3

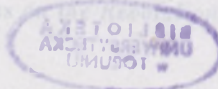
WAWRZEWICZ CECYLIA: Wzrost i rozwój Kopenicki, wyd. 2, Torun 1993, ss. 76 (Biblioteka Kopenicka nr 2)

MATEMATYKA Z KOPERNICZĄ

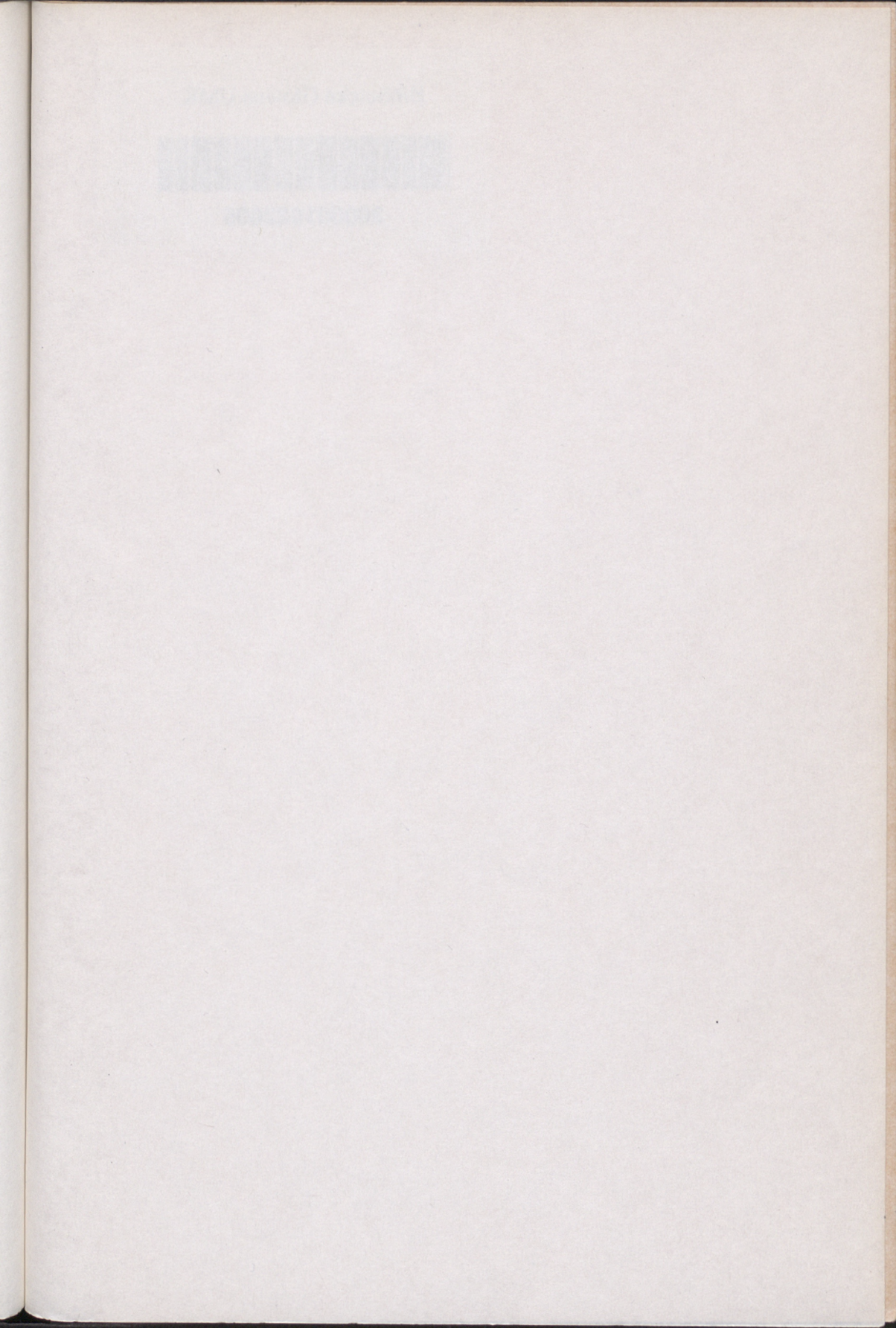
DROZDOWSKI ARNOLD: ZAWIĄZANE WŁASNOŚCI WYPAW...
Wzajemne zależności w rozwoju nauki matematycznej, wyd. 2, Torun 1993, ss. 110

WYDAWNICTWA TORUNIA

SZYSZKOWSKI WACŁAW: Wzrost i rozwój Kopenicki, wyd. 2, Torun 1993,
ss. 180

Biblioteka Główna UMK

300001622605

